

Jaarbericht 2014

OPENBAAR MINISTERIE

Vliegcramp MH17

Maatschappelijke resultaten

- Ondernijning
- High Impact Crime
- Lokale veelvoorkomende criminaliteit / ZSM

Rijksrecherche

Klachten en integriteit

Productie, financiën en HRM

Organisatieontwikkeling OM 2020

Kerncijfers

Jaarbericht 2014

OPENBAAR MINISTERIE

Inhoud

VOORWOORD	3
SAMENVATTING - AMBITIES	4
VLIEGRAMP MH17	8
MAATSCHAPPELIJKE RESULTATEN	11
Ondermijning	11
Georganiseerde criminaliteit	12
Afpakken	18
Cybercrime	23
Fraude	28
Mensenhandel	33
Terrorisme en radicalisering	38
High Impact Crime	42
Overvallen, woninginbraak en straatroof	43
Kinderporno	49
Discriminatie	54
Slachtoffers	58
Lokale veelvoorkomende criminaliteit / ZSM	63
RIJKSRECHERCHE	68
KLACHTEN EN INTEGRITEIT	70
PRODUCTIE, FINANCIËN EN HRM	76
ORGANISATIEONTWIKKELING OM 2020	83
KERNCIJFERS	86

Vliegramp MH17

08

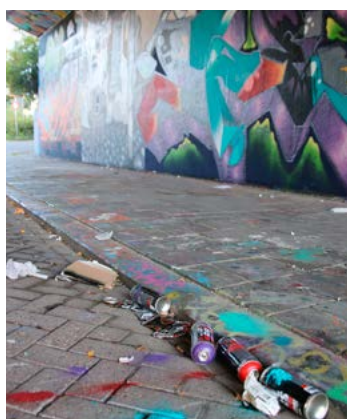
Ondermijning

11

High Impact Crime

42

Lokale veelvoorkomende criminaliteit / ZSM

63

Rijksrecherche

68

Voorwoord

Bij criminaliteit moet de overheid corrigerend en herstellend optreden. Zo wordt recht gedaan aan slachtoffers, worden onderlinge betrekkingen hersteld, wordt recidive voorkomen en wordt duidelijk dat criminaliteit niet wordt geaccepteerd. Afgelopen jaar heeft het OM opnieuw meer dan tweehonderdduizend misdrijfzaken beoordeeld. Zaken die stuk voor stuk impact hebben op betrokkenen.

foto: Loes van der Meer

Het OM is exclusief belast met de vervolging voor de strafrechter. Wie dit jaarbericht leest, merkt dat de vervolging voor de strafrechter niet de enige bron van recht is. Er is ook herstelbemiddeling en erkenning voor slachtoffers buiten de strafrechter om. Er zijn voorwaardelijke septs waarbij verdachten zich bijvoorbeeld moeten laten behandelen om te voorkomen dat ze opnieuw de fout in gaan en waardoor ze hun leven weer op de rails kunnen krijgen. Tevens kunnen aan veroordeelden die voorwaardelijk in vrijheid worden gesteld, voorwaarden worden gesteld waar zij zich aan moeten houden. Aan bedrijven worden als bijzondere voorwaarde bij een schikking 'compliance' maatregelen gevraagd om kwetsbaarheden voor bijvoorbeeld fraude weg te nemen. Ook kan het OM sinds een aantal jaar zelf strafbeschikkingen opleggen voor normschendingen.

Een OM dat in nauwe verbinding met ketenpartners, advocatuur en samenleving directer contact heeft met het slachtoffer en de verdachte en steeds sneller zelf zaken afdoet, behoeft maximale aandacht voor feiten, balans en nuance. Het vergt waardegedreven vakmanschap om tot een goede strafrechtelijke interventie te komen. Voor het juiste maatwerk, de rechtvaardige en passende interventie is een sterke professional nodig die in staat is zijn vakmanschap te verbinden met de omgeving. Die tegenspraak van media, burgers en advocatuur zoekt, weegt en waardeert en die zich voor de rechter verantwoordt. Het OM met zijn ingrijpende bevoegdheden, kan alleen goed en effectief opereren binnen de 'checks and balances' van onze rechtsstaat.

Het recht en het OM bevinden zich midden in de maatschappelijke ontwikkelingen en emoties. De maatschappelijke ontwikkelingen waren in 2014 soms heftig. Ik denk in het bijzonder aan de vliegcrash met de MH17 waarbij 298 mensen omkwamen. Ook werden we geconfronteerd met radicalisering, onrust in het Midden-Oosten, vluchtelingenstromen en mensensmokkel. Diverse grote incidenten met cyberdreiging- en criminaliteit kwamen aan het licht. Georganiseerde criminaliteit is hardnekkig en kan ondermijnend zijn in zijn bedreigingen van het openbaar bestuur (ders). Fraude deed zich voor op bijna elk denkbaar terrein waar mensen zich kunnen verrijken ten koste van anderen en/of de gemeenschap. En we hadden schril voorbeelden van kinderen en jongeren die slachtoffer werden van seksueel misbruik – al dan niet digitaal.

In die context leverde het OM afgelopen jaar zijn bijdrage aan de rechtvaardigheid en veiligheid van onze maatschappij. In dit jaarbericht laten we zien welke strafzaken we gedaan hebben en welke resultaten daarbij zijn bereikt. Zo zijn er meer criminele organisaties opgespoord, is er meer crimineel vermogen afgepakt, steeg de pakkans voor overvallers en woninginbrekers en waren er meer kinderpornozaken tegen verdachten die daadwerkelijk zelf het misbruik plegen – soms en steeds meer met veel slachtoffers. Daarbij wil het OM zoveel mogelijk werken vanuit een actieve verbinding met preventie en bestuurlijk optreden waarbij iedereen vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid zijn bijdrage levert. Dit keer hebben we aan externe betrokkenen gevraagd te reflecteren op de prestaties van het OM. In dit jaarbericht kunt u lezen

hoe zij aankijken tegen de bijdrage die het OM levert.

Een winstwaarschuwing is in dit jaarbericht ook op zijn plaats. De maatschappelijke opdracht en veranderopgaven van het OM zijn complex en leggen een grote druk op onze medewerkers. De OM-medewerkers dragen een zware verantwoordelijkheid en de organisatie zit aan de grenzen van zijn prestatievermogen. Twee jaar geleden heeft het adviesbureau De Galan Groep onderzocht of en onder welke voorwaarden het OM in staat is de prestaties te (blijven) leveren in relatie tot het krimpende budgettaire kader en het functioneren van de strafrechtstaken als geheel. Inmiddels is het OM twee jaar verder met de nodige turbulentie binnen het OM, in de strafrechtstaken en in de maatschappij. Het OM levert de afgesproken prestaties en blijft binnen de financiële kaders, maar functioneert in alle opzichten aan de randen van zijn kunnen. Het OM heeft daarom opdracht gegeven tot een actualisering van het Galan-onderzoek. Het realiseren van de afgesproken randvoorwaarden is noodzakelijk om duurzaam de maatschappelijk vereiste kwaliteit en prestaties te kunnen leveren en te borgen.

De behaalde resultaten zijn ons niet aan komen waaien. Ik spreek mijn grote waardering uit voor de inzet van al onze medewerkers. Zij hebben de strafzaken gedaan en leveren vanuit hun vakmanschap de prestaties. Dankzij hen kan ik u met trots dit jaarbericht aanbieden. Ik dank ook al onze partners met wie wij actief hebben samengewerkt.

Herman Bolhaar

Voorzitter van het College van procureurs-generaal

Samenvatting - Ambities

foto: Nationale Beeldbank | Henk van Houwelingen

Elke dag worden burgers en bedrijven in Nederland slachtoffer van criminaliteit. Van kleine ergernissen die burgers zelf oplossen, tot aan diepingrijpende inbreuken op de lichamelijke en persoonlijke integriteit. De ambitie van het OM is het leveren van een effectieve bijdrage aan een veilige en rechtvaardige samenleving. Het strafrecht draagt daaraan bij door correctie en afkeuring van crimineel gedrag en herstel van de geleden schade. Dat vraagt om een doordachte inzet van het strafrecht. Strafrecht waar nodig en passend. Om een grens te stellen, mensen weer op het goede pad te brengen, slachtoffers recht te doen en criminaliteitsproblemen aan te kaarten.

Het vervolgen van een inbreker of iemand die een brandweerman heeft mishandeld, het oprollen van een drugsbende, het oplossen van een moord, of het stoppen van seksueel misbruik geeft betekenis en is van direct belang voor slachtoffers, daders en de samenleving. Tegelijk is er meer nodig dan dit corrigerende optreden. Om de achterliggende maatschappelijke problemen effectief aan te pakken is breed ingrijpen – van preventie tot nazorg – nodig. Door gezamenlijk optreden kan maatschappelijk effect gesorteerd worden. Het OM zoekt daarom ook verbinding met de betrokken partners.

In dit jaarbericht verantwoordt het OM zich over zijn prestaties in 2014: welke bijdrage heeft het OM in 2014 geleverd aan een veilige en rechtvaardige samenleving? Er worden concrete voorbeelden van strafzaken gegeven en van de samenwerking die

is gezocht met partners. In dit jaarbericht legt het OM verantwoording af over zijn bijdrage aan de landelijke afspraken uit het kabinetsprogramma Nederland Veiliger.

Het OM levert ...

Het jaar 2014 was in een aantal opzichten een bijzonder jaar. Op 17 juli was de vlieg-ramp met de MH17 waarbij 298 mensen omkwamen. Naar de oorzaak hiervan startte het grootste opsporingsonderzoek uit de Nederlandse geschiedenis. Een goede rechtsbedeling is van groot belang voor de nabestaanden die hun naasten verloren. Het Nederlandse OM leidt het strafrechtelijke onderzoek. Er wordt intensief samengewerkt met Australië, België, Maleisië en Oekraïne binnen een Joint Investigation Team (JIT).

Ook werd Nederland geconfronteerd met een toegenomen dreiging van radicalise-

ring en terrorisme. Tientallen Nederlandse burgers bleken bereid af te reizen naar het door IS uitgeroepen 'kalifaat' in Irak en Syrië. Zij willen daar deelnemen aan de gewapende strijd. Dit betekent een directe bedreiging voor de burgers uit die landen, maar ook voor de Nederlandse militairen die in deze gebieden aanwezig zijn. En er is het substantiële risico op een aanslag door geradicaliseerden in Nederland. Het OM levert met het strafrecht een bijdrage aan de bestrijding van radicalisering en terrorisme. In 2014 waren er 54 onderzoeken op dit terrein met ongeveer 90 verdachten.

Het verheerlijken van terrorisme en het ronselen voor de gewapende strijd is strafbaar. Dit stelt grenzen aan de vrijheid van meningsuiting. Dat geldt ook voor discriminatie. Discriminatie en uitsluiting kunnen een voedingsbodem zijn voor

radicalisering. Het OM geeft daarom meer aandacht aan de bestrijding van discriminatie en handhaaft de wettelijke grenzen die aan openbare uitlatingen zijn gesteld.

Signalen van politie, OM en bestuur lieten zien dat de georganiseerde criminaliteit zich op verontrustende wijze manifesteert in Zuid-Nederland. Met name in de vorm van georganiseerde hennepcultuur en het vervaardigen van synthetische drugs. Dit heeft een ondermijnende en corrumperende werking op de samenleving en het openbaar bestuur. Politie en OM hebben capaciteit vrijgemaakt om meer prioriteit te kunnen geven aan de aanpak van de ondermijnende drugscriminaliteit in Zuid-Nederland. De strategie is erop gericht meer onderzoeken te doen met vooralsnog een doorlooptijd van een dag tot drie maanden. Door meer en sneller te reageren op signalen van criminaliteit, worden criminele infrastructuren en bedrijfsprocessen gefrustreerd. Er wordt uitdrukkelijk zoveel mogelijk integraal gewerkt om de criminaliteit te verstoren en te bestrijden.

Zo doet het OM steeds wat nodig is, afgestemd op de maatschappelijke ontwikkelingen. Daarbij geldt in elk geval dat de prestaties die zijn afgesproken worden gerealiseerd. Het jaar 2014 was het laatste jaar van de landelijke prioriteiten 2011-2014 die tevens onderdeel waren van Nederland Veiliger. Wie de cijfers vergelijkt met de start in 2009/10 ziet dat over de hele linie de prestaties flink gestegen zijn.

- Er werden 113% meer criminele samenwerkingsverbanden aangepakt dan in 2009. Vooral het aantal onderzoeken van mensenhandel, synthetische drugs en witwassen is toegenomen. Dat hangt samen met de urgentie rondom deze thema's. Ook het aantal onderzoeken naar liquidaties / ernstig geweld met een link naar georganiseerde criminaliteit is verder gestegen.
- Het aantal onderzoeken naar cybercrime van het landelijke team high tech crime is in de afgelopen jaren flink gestegen. In 2014 zijn er 19 onderzoeken

afgerond. Er wordt internationaal samengewerkt om cyberaanvallen op de vitale infrastructuur en crimineel handelen op illegale marktplaatsen op het dark web te stoppen. De komende jaren zal er een verbreding van de aanpak naar de regio's plaatsvinden. Dit is nodig om alert en weerbaar te zijn tegen de dreiging van cybercrime.

- Er is met 136 miljoen euro een record-bedrag aan crimineel vermogen afgepakt. Dit is bijna twee keer zoveel als de afspraak van 70 miljoen euro. Het resultaat is ook te danken aan incidentele zaken zoals de schikking met SBM Offshore. Om structureel resultaat te bereiken, moet afpakken in meer zaken een vanzelfsprekend onderdeel zijn van de interventiestrategie.
- Het aantal overvallen, woninginbraken en straatroven is in 2014 in alle drie de categorieën met zo'n 20 procent gedaald. De pakkans is gestegen. Tenzij er onvoldoende bewijs is, brengt het OM de verdachten van deze delicten voor de rechter. Als de rechter de verdachte schuldig verklaart, moet de veroordeelde vaak de gevangenis in. Tegelijk werkt het OM met partners aan het voorkomen van recidive, bijvoorbeeld door het stellen van bijzondere voorwaarden aan de opgelegde voorwaardelijke straf.
- Het aantal criminele jeugdgroepen in Nederland daalt. De afspraak is dat op lokaal niveau de jeugdgroepen in beeld zijn en dat alle criminele jeugdgroepen integraal worden aangepakt. Deze integraliteit werpt vruchten af.
- Er stroomden ruim 500 kinderpornografie zaken binnen bij het OM. Dit is meer dan enkele jaren geleden. De afspraak was dat er meer kinderporno-verdachten bij het OM zouden worden aangeleverd (+ 25 procent). Maar het gaat om meer dan om aantallen zaken. Bedoeling is om slachtoffers te ontzetten uit misbruiksituaties en productie en verspreiding van kinderporno tegen te gaan. Politie en OM pakken zaken met grote groepen slachtoffers op. Complexe onderzoeken die veel capaciteit vragen.

Het is mede daardoor niet gelukt om de afgesproken doelstelling op het aantal onderzoeken te realiseren.

Daarnaast is met de werkwijze ZSM in drie jaar tijd een geheel nieuwe werkwijze in de hele strafrechtsketen doorgevoerd. OM en partners werken 7 x 14 uur om direct te beslissen over de afdoening van verdachten van relatief eenvoudige criminaliteit. Het effect van de afdoening hangt niet alleen af van de eerste beslissing, maar ook van de kwaliteit en de snelheid waarmee de zaak vervolgens wordt afgedaan en geëxecuteerd. Voor de komende tijd wordt er daarom nadrukkelijk nagedacht over de rol en positie van advocaten en rechters en veiligheidshuizen bij ZSM. Hun bijdrage is cruciaal.

Ook intern heeft het OM stappen gezet. In de afgelopen jaren lukte het niet om alle zaken die bij het OM instromen tijdig van een beoordeling te voorzien. In 2014 heeft het OM, in overleg met het Ministerie van Veiligheid en Justitie, een team ingericht (het Virtueel Parket) om de extra voorraad snel en doelgericht weg te werken. Het Virtueel Parket heeft in 2014 meer dan 52.500 extra zaken beoordeeld. Daardoor zijn de voorraden aanzienlijk teruggebracht.

In 2014 is op elk parket een klantcontactcentrum ingericht. Hier worden alle op het algemene nummer inkomende telefoon gesprekken behandeld. Mensen die bellen met het OM worden aantoonbaar sneller en beter geholpen dan in voorgaande jaren. Hiermee is de telefonische dienstverlening aan slachtoffers, advocaten en andere 'klanten' merkbaar verbeterd. Bellers komen nu direct bij de juiste personen terecht.

...niet vanzelfsprekend

Dat wil niet zeggen dat het bereiken van deze prestaties een vanzelfsprekende zaak was. Politie- en OM-capaciteit zijn per definitie schaars en het afgelopen jaar was de druk verhoudingsgewijs hoger dan in voorgaande jaren. Op het onderzoek naar de vliegcrash met de MH17 is

Beleidsafspraken 2014

	Realisatie 2013	Norm 2014	Realisatie 2014
Ondermijning			
Aantal aangepakte Criminele Samenwerkingsverbanden (CSV's) t.o.v. 2009	179%	200%	213%
Cybercrime: aantal High Tech Crime opsporingsonderzoeken (HTC)	15	20	19
Afpakken			
Incasso afpakken (in miljoenen euro's)	90,0	70,1	136,0
High Impact Crime			
Gewelddadige vermogenscriminaliteit			
Aantal overvallen	1.633	max. 1.900	1.267
Strafratio overvallen	32	32	30
Aantal straatroven	7.002	max. 6.557	5.429
Aantal woningbraken	87.300	max. 83.000	71.100
Verdachtenratio gewelddadige vermogenscriminaliteit (totaal)	40,0	37,5	48,0
Kinderporno			
Instroom zaken OM	563	594	516
Criminele jeugdgroepen			
Aanpak actuele aanwezige criminele jeugdgroepen	91%	allen	97%

vanzelfsprekend groot ingezet en ook de opkomst van het gewelddadig jihadisme en de (voorbereiding van de) Nuclear Security Summit in maart 2014 hebben – terecht – veel capaciteit geleverd. Dit speelt mede een rol bij het feit dat de doelstellingen voor de instroom van het aantal zaken kinderporno en voor de complexe cybercrimeonderzoeken niet volledig zijn gerealiseerd. Bij georganiseerde misdaad is vaker gekozen het onderzoek primair of zelfs uitsluitend te richten op witwassen in plaats van op het gronddelict zoals drugshandel. Dit is ook een inhoudelijk gemotiveerde keuze om meer en breder in te zetten op het afnemen van crimineel vermogen.

Het OM heeft deze prestaties geleverd binnen het beschikbare budget en de opgelegde taakstellingen. Het afgelopen jaar is de personele bezetting verder gedaald. Het OM wil de taakstelling niet (alleen maar) realiseren met het doorvoeren van bezuinigingen en het krimpen van het personeelsbestand, maar juist ook met het doorvoeren van vernieuwingen en kwaliteitsverbeteringen. Dat gebeurt

bijvoorbeeld bij de nieuwe functie van assistent-officier van justitie. Met zowel de politie als de Rechtspraak wordt gewerkt aan het verbeteren van de inhoudelijke en logistieke kwaliteit van de strafzaken. Die vernieuwingen zijn hard nodig, gelet op het huidige functioneren van de strafrechtshet. Het digitaal werken in de strafrechtshet is nog teveel het enkel leggen van koppelingen tussen systemen en nog niet de slimme, innovatieve ondersteuning van het werk van professionals. De werkvoorraden zijn te groot om in de volle breedte directe beoordeling en grote procesversnelling mogelijk te maken. Gebrek aan kwaliteit bij en van de instroom van zaken leidt tot herstelwerk. Verbeteringen kosten tijd. Voor de medewerkers betekent dit dubbele energie. Enerzijds aan herstel- en correctiewerk om zaken tot een goed einde te brengen, en anderzijds om te investeren in de broodnodige vernieuwing van het werk. De veranderopgave bij alle onderdelen van het OM is complex en kost tijd. En zorgt voor forse druk op OM-medewerkers. Er wordt van de medewerkers een forse krachtinspanning gevraagd om strafzaken

inhoudelijk tot een goed einde te brengen. Wat dat betreft opereert het OM aan de grenzen van zijn prestatievermogen.

Twee jaar geleden heeft het adviesbureau De Galan Groep onderzocht onder welke voorwaarden het OM in staat is de prestaties te (blijven) leveren in relatie tot het krimpende budgettaire kader en het functioneren van de strafrechtshet als geheel. Het realiseren van de afgesproken randvoorwaarden is noodzakelijk om duurzaam de maatschappelijk vereiste kwaliteit en prestaties te kunnen leveren en te borgen.

...focus op kwaliteit

Rechtsstatelijkheid en kwaliteit kenmerken het handelen van het OM. De werkdruk zet kwaliteit onder spanning. Dat geldt natuurlijk niet alleen voor het OM maar voor de gehele strafrechtshet. Zowel met de politie als met de Rechtspraak is het OM daarom een kwaliteits-traject gestart ter verbetering van de inhoudelijke en logistieke afdoening van strafzaken. Ook de procureur-generaal bij de Hoge Raad toonde in zijn rapport Beschikt en Gewogen aan dat bij de straf-

beschikking aanleiding is de balans tussen een efficiënte en snelle afhandeling en de kwaliteit en zorgvuldigheid van de beslissing beter in evenwicht te brengen en in het primaire proces te verduurzamen.

Vakmanschap verdient juist in tijden van veranderingen en bezuinigingen voortdurend aandacht. Met het programma OM 2020 staan de professional en de strafzaak centraal. De manier waarop de professional het vak praktiseert en hoe hij of zij daarbij organisatorisch wordt ondersteund, zijn beslissend voor de maatschappelijke waarde die wordt geleverd.

Het OM kan de kwaliteit van opsporing en vervolging niet alleen realiseren. Het OM en de partners in de strafrechtketen zullen in staat gesteld moeten worden om fundamentele kwaliteitsmaatregelen te treffen.

Bijvoorbeeld waar het gaat om de kwaliteit van het proces-verbaal en het strafdossier.

Alle partners moeten kunnen aansluiten bij de ZSM-ketenwerkwijze. Dat geldt ook voor de advocatuur. Die vervult een cruciale rol. Rechtsbijstand aan de verdachte is van belang voor een goede en zorgvuldige afdoening in ZSM.

Voor de high impact crimes en ondermijning is onder meer een goede regeling voor het bewaren en opvragen van telecomgegevens (dataretentie) van belang nu de kortgedingrechter de huidige manier van bewaren en opvragen ongeldig heeft verklaard.

...doorgaan en vernieuwen

Het bestrijden van criminaliteit vergt blijvende aandacht, doorzettingsvermogen en consequent optreden. Van het OM en partners wordt een balans van vasthoudendheid en aanpassingsvermogen gevraagd. De ambities voor de komende jaren zijn neergelegd in de gemeenschappelijke veiligheidsagenda van de minister van Veiligheid en Justitie, regioburgmees-

ters, College en politie. Prioriteit ligt daarbij bij de aanpak van ondermijnende en georganiseerde criminaliteit, afpakken, cybercrime, fraude, kinderporno, overvallen, woninginbraak en straatroven. Op basis van wat bereikt is in 2014 zal het OM daar zijn bijdrage aan blijven leveren. Internationale samenwerking is daarbij steeds meer van belang. Bij georganiseerde misdaad, mensensmokkel en jihadisme, maar ook bij cybercrime en kinderporno.

Belangrijke thema's voor de samenleving en het OM in de komende jaren zijn de dreiging van en weerbaarheid tegen cybercrime en integriteit, de bescherming tegen ondermijnende invloeden en effecten van grootschalige vormen van criminaliteit en het voorkomen van radicalisering en uitsluiting.

Vliegcramp MH17

- Slachtoffer-officieren informeren nabestaanden steeds als eersten
- Talloze tweets, fora, foto's, video's en Facebook-pagina's veilig gesteld
- 'Uit de lucht geschoten' is het belangrijkste scenario

foto: Ministerie van Defensie

Tiental officieren leidt het onderzoek naar de toedracht

17 juli 2014. De zwarte dag die voorgoed zal herinneren aan de ramp met de passagiersvlucht MH17. Naar alle waarschijnlijkheid werd het toestel boven Oost-Oekraïne uit de lucht geschoten. De ingrijpende gebeurtenis houdt de wereld nog altijd in haar greep. Een tiental officieren van justitie doet er alles aan om de toedracht en de verantwoordelijken voor het drama te achterhalen. Het strafrechtelijk onderzoek is uniek in zijn soort. "Bijzonder omvangrijk en complex", zegt officier bij het Landelijk Parket Anne van Dooren.

Begin september werd Anne van Dooren bij het onderzoek betrokken, om na enige tijd zaakofficier Hester van Bruggen te vervangen. Ze is dankbaar dat ze haar steentje kan bijdragen aan het strafrechtelijk onderzoek naar de ramp met passagiersvlucht MH17. Ja, dat onderzoek is ook professioneel gezien interessant. Het grootschalige projectmatige werken. De internationale dimensie. Maar er speelt veel meer voor het zaaksteam waarvan de officier van justitie bij het Landelijk Parket deel uitmaakt: "Onze bijdrage aan een goede rechtsbedeling is van grote betekenis voor de vele nabestaanden die hun geliefden verloren bij de vliegcramp."

Waarheidsvinding

Vanaf het begin van het onderzoek werken maar liefst tien magistraten aan de zaak. Het OM houdt zich primair bezig met het achterhalen van de toedracht, 'de waarheidsvinding', en het ontmaskeren van de verantwoordelijken. Volgens de zaakofficier is de werkwijze in zekere zin te vergelijken met een gewoon Team

Grootschalige Opsporing (TGO), dat wordt opgetuigd bij levensdelicten. Van Dooren: "Bij een levensdelict doen we bijvoorbeeld forensisch onderzoek op de plaats delict (PD), proberen we na te gaan of mensen in de buurt van de ramp iets gehoord of gezien hebben en duiden we de situatie waarin het delict zich voltrok. Zo proberen we een helder beeld te krijgen van wat er is gebeurd. Nu doen we dat dus in het groot, op internationale schaal."

Maar dit onderzoek brengt de nodige obstakels met zich mee. De grootste uitdaging is dat het zaaksteam te maken heeft met een buitenlandse PD in een oorlogsgebied. Dat bemoeilijkt ook het 'buurtonderzoek' en het vinden van getuigen. "Gelukkig waren er in de dagen na de ramp veel journalisten op de ramp-plek aanwezig. Voor ons zijn zij daarom een belangrijke bron van informatie. Wat hebben zij wel gezien, gefilmd en gefotografeerd?", vraagt Van Dooren zich hardop af.

De vliegcramp heeft ook veel andere landen geraakt. Er zijn slachtoffers uit veel landen, het vliegtuig is Maleisisch en de ramp gebeurde op Oekraïens grondgebied. Al snel is daarom besloten om nauw samen te werken in het opsporingsonderzoek. Daartoe is onder meer een Joint Investigation Team (JIT) opgezet, waarin Australië, België, Maleisië, Nederland en Oekraïne intensief met elkaar samenwerken. Daarnaast zijn aan andere landen rechtshulpverzoeken gedaan. Door het JIT-verband kunnen de deelnemende landen onderling makkelijker informatie, kennis en bewijsmateriaal met elkaar delen. Rechtshulpverzoeken zijn dan niet meer nodig. Het OM in Nederland coördineert het JIT. "De samenwerking is cruciaal voor het slagen van dit onderzoek."

Veel bewijsmateriaal is natuurlijk op Oekraïense bodem te vinden. De samenwerking verloopt gelukkig soepel.”

Vertrouwen

Vanwege de ongekennde omvang, zijn binnen het onderzoek allerlei OM-taken verdeeld: slachtofferzorg, forensische opsporing, het internationale aspect (JIT-overeenkomst) en het tactische gedeelte van het onderzoek. Van Dooren vindt goede en zorgvuldige slachtofferzorg een belangrijk onderdeel van het werk van het OM. “We hebben daarom twee toegewijde slachtoffer-officiërs van het arrondissementsparket Rotterdam, Bernice de Ruijter en Michelle van der Helm, gevraagd om die taak op zich te nemen. Zij zorgen ervoor dat nabestaanden nieuwe informatie als eersten te horen krijgen. Nieuwe informatie gaat altijd via de familie-rechercheurs of via de speciale nabestaandenwebsite. Transparantie is denk ik de basis voor vertrouwen. Helaas kunnen we inhoudelijk vaak maar weinig kwijt over het onderzoek, maar als we wel iets kunnen zeggen, wordt die informatie zo zorgvuldig mogelijk overgebracht.”

De slachtoffer-officiërs hielden zich in de eerste fase na de ramp bezig met het vrijgeven van de lichamen. Dat gebeurde altijd pas nadat het strafrechtelijk beslag op de stoffelijke overschotten was opgeheven. Een ingewikkeld proces, zeker ook voor de buitenlandse slachtoffers. Beide slachtoffer-officiërs zorgen ervoor dat dergelijke processen zo goed mogelijk verlopen, zo proberen zij de nabestaanden zo veel mogelijk te ontlasten. Daarnaast hebben de officieren zich samen met de familierechercheurs, Slachtofferhulp Nederland en Malaysia Airlines bezig gehouden met de teruggave van de persoonlijke bezittingen van de slachtoffers. Dit gebeurt in Nederland altijd via de familierechercheurs. Van Dooren: “Het werk van de slachtoffer-officiërs is een flinke klus, maar vooral ook een erg dankbare taak. Uit een enquête van EenVandaag bleek dat de nabestaanden veel vertrouwen in het OM hebben.” De officier denkt zichtbaar even na: “Ik denk dat we dat vooral aan de slachtoffer-officiërs te danken hebben.”

Forensisch

Het forensische aspect ligt bij de LP-officiërs Manon Ridderbeks en Ria Lemstra. Zij hebben een belangrijke rol bij het identificatieproces. De officieren zijn betrokken bij de beslissing of een stoffelijk overschot en beschikbaar DNA-materiaal een match opleveren. Inmiddels zijn 296 van de 298 slachtoffers geïdentificeerd. De forensische officieren houden zich momenteel ook bezig met het forensisch onderzoek waarmee het zaaksteam hoopt vast te stellen met welk wapen of middel de MH17 vermoedelijk is neergehaald. Daarbij zoeken zij steeds afstemming met de JIT-partners. Van Dooren: “Wie is deskundig en onafhankelijk? Wat voor onderzoek moeten we precies verrichten? De antwoorden daarop zijn niet altijd makkelijk.”

Het opsporingsonderzoek telt drie zaaksofficiërs: Thijs Berger, Maartje Nieuwenhuis en Anne van Dooren. Zij coördineren het

opsporingsonderzoek en sturen het internationale politieteam in Driebergen aan. Naast het onderzoek door de politie op Nederlandse bodem, bestaat er sinds de zomer ook het zogeheten Field Office in Kiev, waar Nederlandse en buitenlandse politiemensen uit het JIT bezig zijn met onderzoek dat op Oekraïens grondgebied moet plaatsvinden. Zij verrichten daar allerlei opsporingsactiviteiten. Van Dooren en Berger vliegen om de beurt naar Kiev om de politiemensen in het Field Office aan te sturen en contact te onderhouden met de Oekraïense opsporingsautoriteiten.

Schat aan informatie

Bijzonder aan dit onderzoek vindt Van Dooren de schat aan informatie op het internet. Talloze tweets, fora, foto's, video's en Facebookpagina's zijn veilig gesteld. Het Team High Tech Crime van de politie zorgt ervoor dat ze slim door die enorme hoeveelheid data kunnen rechercheren. “Sommige burgers onderzoeken zelf de zaak en doen daar weer verslag van. Daar moeten we oog voor hebben. Zo proberen we alternatieve scenario's te ontdekken en uit te sluiten. De ramp is springlevend in de digitale wereld, die tegenwoordig een belangrijk onderdeel van ons bestaan vormt. Voor mij een nieuw, spannend onderdeel van het onderzoek.”

Maar er is meer uniek aan deze zaak. Naast het rechercheren op internet, vindt de officier ook de internationale samenwerking binnen het JIT fascinerend. “We hebben met een dossier te maken dat internationaal gedragen moet worden. Dat betekent dat we elkaars wetten en regels moeten leren kennen. Dat opent je ogen. Zo moet je bij de uitwerking van getuigenverklaringen goede afspraken met elkaar maken. Ook vind ik het feit dat de crash zich afspeelt tegen de achtergrond van het conflict in Oost-Oekraïne bijzonder boeiend. Als ik in Kiev ben, ervaar ik ook steeds weer wat daar de realiteit is.” Haar ogen worden feller: “Die is indringend.”

Lenig

Niet eerder leidde de officier een onderzoek dat politiek-bestuurlijk zo gevoelig ligt. Voor het onderzoeksteam is het soms ingewikkeld werken met zo veel spelers in het veld. “Er zitten veel aspecten aan deze zaak. Daarom is het denk ik ook goed dat

mensen vanuit allerlei invalshoeken hun eigen accenten inleggen. De wereld houdt immers niet op bij opsporing. Dat is ons stukje. Het is de kunst om daar te blijven. Belangrijk is dat we met de beperkte informatie die we kunnen delen, wel steeds blijven uitleggen wat ons opsporingsbelang is en waarom we bepaalde dingen willen. Dat betekent: op veel borden schaken en lenig genoeg zijn om open te staan voor politiek-bestuurlijke afwegingen. Dat vergt een hoop energie, maar het maakt dit onderzoek ook zo speciaal.”

Van Dooren geniet ook erg van het hechte en veelzijdige zaaksteam waarmee ze mag werken. Bijvoorbeeld het politieteam, waar allerlei bekwame mensen bij betrokken zijn, waaronder specialisten van het Team High Tech Crime en het Team Internationale Misdrijven. Maar ook Nederlandse politiemensen die Russisch spreken en daarom in het Field Office werken. Ze vertelt met een glimlach dat het een feest is om met hen te werken. “We staan met elkaar voor lastige vraagstukken: hoe ga je getuigen vinden en materiaal verzamelen van een PD waar je niet kunt komen? Dat vraagt bevoegdheid en creativiteit. We moeten echt alles uit de kast halen. Dat vind ik mooi.”

Brok in keel

Ook staat Van Dooren stil bij de ‘spannende fase’ die de ontwikkelingen in Oekraïne voor onze hedendaagse geschiedenis

betekenen. “Met dit onderzoek zit ik daar plotseling middenin. Ik verdiep me ook in het conflict in Oost-Oekraïne, de achtergrond waartegen het onderzoek zich afspeelt. Je moet dat interessant vinden, anders moet je deze zaak niet doen.” De emotionele impact van de ramp raakt Van Dooren bij vlagen. Vaak onverwacht, te midden van de drukte. “De dag van de nationale herdenking in november trof mij diep. We waren aan het werk bij de politie in Driebergen. Het overleg waar we in zaten, werd onderbroken om met elkaar op een groot scherm naar de uitzending te kijken. Dan sta je daar plotseling naast elkaar, stil. Tussen de laptops en bureaus. Geruisloos luisterden we naar de namen van de slachtoffers die werden opgenoemd. Een brok in mijn keel.” Van Dooren is even stil, en vervolgt dan op zachte toon: “Het gaat om die mensen, dacht ik. Daar doen we het voor.”

Op dit moment is het zaaksteam nog volop bezig met het verzamelen van bewijsmateriaal. Een onderzoek van deze omvang is volgens de officier een zaak van lange adem. “Strafrechtelijk bewijs garen binnen zo’n internationaal kader duurt lang. Het belangrijkste scenario dat we onderzoeken is dat de MH17 uit de lucht werd geschoten door een Buk-raket. Het onderzoek zal zeker nog heel 2015 in beslag nemen. Ik heb er het volste vertrouwen in dat we in ieder geval de toedracht zullen achterhalen.”

Maatschappelijke resultaten

Ondermijning

Slachtoffers van criminaliteit worden aangetast in hun fysieke of persoonlijke integriteit. Mensen raken gewond en beschadigd; eigendommen worden ontvreemd. Basale mensenrechten worden geschonden, bijvoorbeeld van vrouwen die gedwongen in de prostitutie werken. Tegelijk heeft veel criminaliteit een breder effect. Misdaad schaadt het onderlinge vertrouwen en de maatschappelijke structuren. Bijvoorbeeld het vertrouwen in de aan- en verkoop van vastgoed, het elektronische betalingsverkeer of het draagvlak voor het belastingstelsel. Goedwillenden leiden onder kwaadwillenden. Crimineel vermogen wordt witgewassen en vindt zo zijn weg naar de legale economie. Criminelen maken voor hun activiteiten gebruik van legale structuren en goederen. Deze verwevenheid van de legale en illegale economie ondermijnt het maatschappelijke vertrouwen en kan daardoor op haar beurt nieuwe criminaliteit uitlokken. Het OM noemt dit: ondermijnende criminaliteit.

Ondermijnende criminaliteit raakt de veiligheid en leefbaarheid in de wijk of buurt rechtstreeks. Bijvoorbeeld als criminelen 'afrekenen' op straat, of afval uit een xtc-lab dumpen op het land van een boer of Staatsbosbeheer. Als het huis van je buren wordt gebruikt voor illegale huisvesting of prostitutie. Als cybercriminelen persoon-

lijke gegevens stelen uit de digitale database van een bank, de buurman een levensgevaarlijke hennepkwekerij op zolder heeft of als de champignons uit de supermarkt zijn geplukt door mensen die min of meer gevangen worden gehouden. Of als een chemische onderneming op het bedrijventerrein om de hoek de milieuvoorschriften aan zijn laars lapt en omwonenden daardoor in gevaar brengt. En ook als mensen in staat zijn de belasting te ontduiken om zichzelf te verrijken.

Bij ondermijnende criminaliteit kunnen tussen criminelen en dienstverleners criminele samenwerkingsverbanden ontstaan. Gebruik van (grof) geweld wordt niet geschuwd. Met de ondermijnende criminaliteit willen criminelen zoveel mogelijk geld verdienen. Of het nu met mensenhandel, drugs, witwassen, fraude of cybercrime is. Het afpakken van crimineel vermogen is daarom essentieel om ondermijnende criminaliteit te bestrijden.

Terrorisme is een bijzondere vorm van ondermijning. De dreiging van aanslagen ondermijnt rechtstreeks het vertrouwen en de veiligheid in de samenleving. In de afgelopen periode is de dreiging van terrorisme en radicalisering van gewelddadige jihadisten sterk gestegen. Ook het OM heeft in de aanpak daarvan een belangrijke rol gespeeld.

Georganiseerde criminaliteit

- Het aantal aangepakte criminele samenwerkingsverbanden is binnen vijf jaar meer dan verdubbeld
- Samenwerking met publiek-private partners steeds vanzelfsprekender
- Blijvende druk op de capaciteit

foto: Thom Mandos

Bij ondermijnende criminaliteit kunnen tussen criminelen en dienstverleners criminele samenwerkingsverbanden ontstaan. De samenwerkingsverbanden wisselen van samenstelling, waarbij sommige actoren of groepen van actoren steeds opduiken. Denk bijvoorbeeld aan bekende personen uit de onderwereld, de zogenoemde Hollandse netwerken of leden van Outlaw Motorcycle Gangs (OMG's). Deze motorbendes worden meer en meer beschouwd als gelegenheidsstructuren om ondermijnende misdaad te plegen. Georganiseerde criminaliteit richt zich op misdrijven als mensenhandel, drugshandel en -productie, witwassen en financieel-economische criminaliteit. Geld is de drijvende factor voor het criminele werkterrein. Leden van criminele samenwerkingsverbanden hebben internationale contacten en vertakkingen, maken gebruik van de nieuwste informatie- en communicatie-technologie en beschikken over zware wapens. Een duidelijke illustratie daarvan is de reeks liquidaties die zich in de laatste maanden van 2014 in Amsterdam voordeed.

Aanpak en rol van het OM

De georganiseerde criminaliteit is dus dynamisch en fluïde. Steeds komen er nieuwe fenomenen en nieuwe type criminelen aan de oppervlakte. Het OM is voortdurend bezig om met het strafrecht een grens te trekken en slachtofferschap en criminele activiteiten te stoppen. Door crimineel vermogen af te pakken wordt voorkomen dat dit opnieuw in criminele activiteiten wordt geïnvesteerd. Hiervoor werkt het OM samen met de politie, maar ook met de Koninklijke Marechaussee (KMar) en de bijzondere opsporingsdiensten zoals de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD). Om de georganiseerde criminaliteit zo effectief mogelijk te bestrijden, richt de opsporing en vervolging zich op degenen die een sleutelpositie hebben in het criminele netwerk. Sleutelfiguren zijn niet alleen de kopstukken van een organisatie maar ook de dienstverleners die door het leveren van diensten of expertise de criminaliteit mogelijk maken, zoals bijvoorbeeld juristen, elektriciens of makelaars. Soms worden zij misbruikt

of afgeperst. Als criminelen geen gebruik meer kunnen maken van deze dienstverleners, zijn effectieve barrières opgeworpen die voorkomen dat criminaliteit loont.

Het opsporen en veroordelen van beroepscriminelen is een zaak van de lange adem waarbij bijzondere en soms innovatieve opsporingsmiddelen worden ingezet. In 2014 waren er met de introductie van kroongetuige Fred R. en de arrestatie van Willem H. bijvoorbeeld weer volop ontwikkelingen in het megaproces Passage over afrekeningen in de Amsterdamse onderwereld.

Het OM is verantwoordelijk voor de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Onderdeel daarvan is de bestrijding van de ondermijnende en georganiseerde criminaliteit. Zoals gezegd kan die criminaliteit zich op allerlei manieren manifesteren, ook in de bovenwereld. Wanneer georganiseerde misdaad zich op gevoelige terreinen openbaart, treedt het OM daar tegen op en roept de verdachten ter verantwoording.

Ondermijnende criminaliteit Zuid-Nederland

De georganiseerde criminaliteit manifesteert zich op verontrustende wijze in de provincies Noord-Brabant, Zeeland en Limburg, met name in de vorm van georganiseerde hennepcultuur en het vervaardigen van synthetische drugs. Dat concludeerden OM en Nationale Politie op basis van signalen vanuit beide organisaties als ook op signalen vanuit het bestuur. In de bestrijding van de ondermijnende criminaliteit treden alle partijen op als één gezamenlijke overheid: OM, politie, openbaar bestuur, Belastingdienst, FIOD, Douane, KMar, de RIEC's (Regionale informatie- en expertisecentra) en de Taskforce Brabant Zeeland.

Politie en OM hebben capaciteit vrijgemaakt om meer prioriteit te kunnen geven aan de aanpak van de ondermijnende criminaliteit in Zuid-Nederland. De arrondissementsparketten, Landelijk Parket en Functioneel Parket hebben een gezamenlijk team opgericht. De strategie is er op gericht meer onderzoeken te doen met vooralsnog een doorlooptijd van een dag tot drie maanden. Door meer en sneller te reageren op signalen van criminaliteit, worden criminele infrastructuur en bedrijfsprocessen gefrustreerd. Daarnaast blijven politie en OM ook langer lopende onderzoeken doen naar de betrokken criminele organisaties.

Er wordt uitdrukkelijk zoveel mogelijk integraal gewerkt om de criminaliteit te verstoren en te bestrijden. Hierbij wordt zoveel mogelijk crimineel verkregen vermogen afgepakt. Sinds begin 2015 wordt ook internationaal samengewerkt om ook verschuivingseffecten naar de grensstreek aan te pakken.

Met partners wordt overlegd welke mix van strafrechtelijke, bestuurlijke, fiscale en andere interventies het effectiefst is om de achterliggende problematiek effectief terug te dringen. Deze manier van werken wordt steeds vanzelfsprekender. De aanpak van OMG's is een voorbeeld van een landelijke integrale aanpak, waarin OM, politie, Belastingdienst, FIOD, KMar, burgemeesters en gemeenten samenwerken. Burgemeesters sluiten clubhuizen, verbieden evenementen van OMG's en ondernemen actie tegen horecagelegenheden die leden van OMG's door middel van intimidatie hebben overgenomen. Koninklijke Horeca Nederland is zich bewust van de risico's, doet actief aan preventie en meldt signalen van afpersing bij de politie of bij Meld Misdaad Anoniem. De Belastingdienst beoordeelt of de leden van de OMG's fiscale wet- en regelgeving naleven. De strafrechtelijke aanpak richt zich op zowel strafbare feiten gepleegd door individuele leden van OMG's, als strafbare feiten gepleegd door leden van OMG's in georganiseerd verband en op strafbare feiten die aan de OMG zelf kunnen worden toegeschreven.

De in het najaar van 2014 gestarte geïntensiveerde aanpak van ondermijning in Zuid-Nederland is een ander voorbeeld hiervan (zie kader). Net als het project Veilige Haven in Rotterdam (zie interview).

Met elkaar zorgen alle partijen er voor dat criminele activiteiten worden verstoord, barrières tegen criminaliteit worden opgeworpen en dat misdaad niet loont.

Doelstelling en resultaten

Om de georganiseerde misdaad terug te dringen, is afgesproken dat in 2014 het aantal aangepakte criminele samenwerkingsverbanden is verdubbeld ten opzichte van 2009 (+100 procent).

Duizenden hennepplanten en stekken geruimd

De politie heeft op 11 december 2014 in Midden- en West-Brabant in diverse plaatsen in totaal ongeveer 1400 hennepplanten en 12.565 stekken gevonden. Zes personen zijn aangehouden van wie er vier in de cel werden gezet.

In Etten-Leur bezochten agenten vier adressen. De grootste vangst was aan de Esdoornlaan. Daar stonden 111 planten en 9324 stekken, werd een verdachte aangehouden en beslag gelegd op contant geld. Aan de Brabantlaan ging het om 202 planten, bij de Wilgenlaan om 67 planten en op een adres aan de Kwadestraat om 128 planten en 350 stekken.

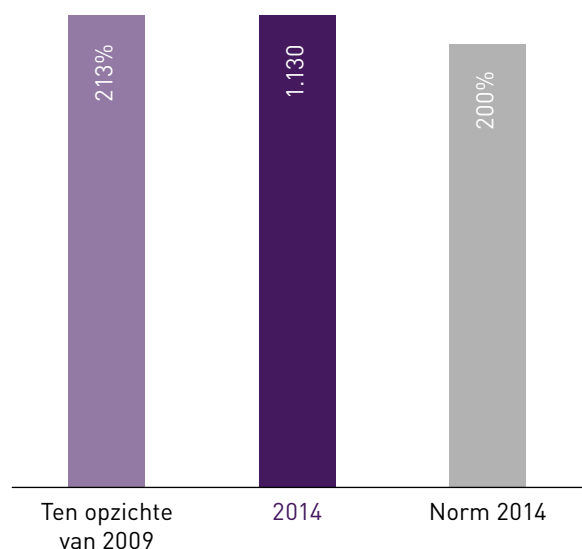
In Breda werden aan de Louwersdonk 113 planten en 2891 stekken gevonden en aan de Katerdonk werden 34 planten geruimd. Verder werden in Roosendaal op een adres aan de Tindijk uiteindelijk 323 planten gevonden. Daar werd ook beslag gelegd op contant geld. Tot slot werd in Kaatsheuvel aan de Rechtvaart een plantage met 420 planten aangetroffen.

Met name op de aandachtsgebieden mensenhandel, drugshandel en -productie, witwassen en financieel-economische criminaliteit. Met een stijging van het aantal projectmatige strafrechtelijke onderzoeken op deze thema's van 113 procent is de doelstelling gehaald. Vooral het aantal onderzoeken van mensenhandel, synthetische drugs en witwassen is toegenomen. Dat hangt samen met de urgentie rondom deze thema's. De stijging van het aantal witwasonderzoeken is een uitvloeisel van de breed geïntensiveerde aandacht voor het afnemen van crimineel verkregen vermogen. Concreet betekent dit dat vaker de keuze wordt gemaakt om een onderzoek primair of zelfs uitsluitend te richten op witwassen (in plaats van op het gronddelict zoals drugshandel). Ook het aantal onderzoeken naar liquidaties/ernstig geweld met een link naar georganiseerde criminaliteit is verder gestegen.

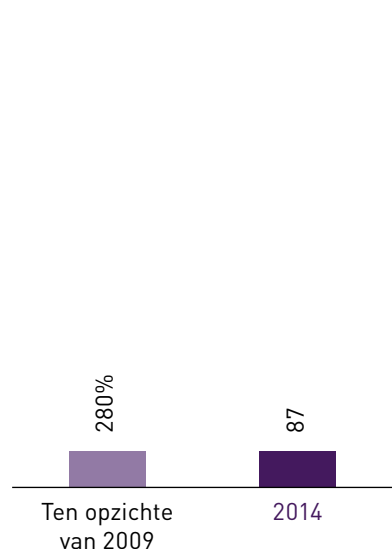
Het feit dat de doelstelling is gehaald, laat zien dat politie en OM de afspraken over de aanpak van ondermijning zijn nagekomen. Dat wil niet zeggen dat het bereiken van de doelstelling in 2014 vanzelfsprekend was. De beperkte capaciteit van OM en politie stond flink onder druk, onder meer vanwege de ramp met de MH17, de Nuclear Security Summit en de opkomst van radicalisering en terrorisme. De verwachting is dat die druk in 2015 hoog blijft.

Dat de doelstelling is gehaald, betekent evenmin dat er geen zorgen zijn over de wijze waarop ondermijnende criminaliteit zich in Nederland manifesteert. De genoemde voorbeelden op het terrein van liquidaties, motorbendes en hennepsteelt laten zien dat georganiseerde misdaad hardnekkig is en steeds nieuwe wegen naar financieel gewin zoekt. De bestrijding van georganiseerde misdaad moet vasthoudend en meerjarig zijn.

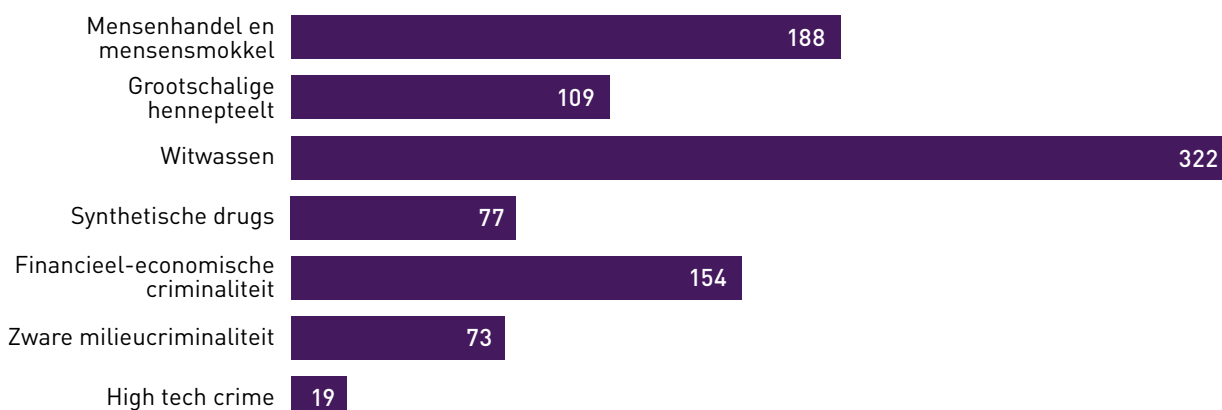
Aantal aangepakte Criminele Samenwerkingsverbanden (CSV's)

Aantal Teams Grootchalige Opsporing (TGO's)

Aantal projectmatige onderzoeken 2014

Nieuwe getuige in liquidatieproces Passage

In september 2014 maakt het OM bekend dat het een overeenkomst heeft gesloten met een nieuwe getuige in het langlopende liquidatieproces Passage. De getuige, Fred R., is één van de verdachten uit het proces; in eerste aanleg is hij veroordeeld tot dertig jaar gevangenisstraf, na een eis tot levenslang.

Het OM acht de overeenkomst met de getuige van groot belang voor de verdere vervolging van de verdachten en de mogelijke veroordeling van de opdrachtgevers van de verschillende liquidaties in het Passageproces. In eerste aanleg is een aantal verdachten vrijgesproken van het verstrekken van opdrachten tot liquidaties. Het OM vindt dat het maatschappelijk belang en het belang van waarheidsvinding worden gediend als niet alleen de uitvoerders en tussenpersonen worden veroordeeld voor hun aandeel in de liquidaties maar ook de opdrachtgevers.

Het OM wil met de nieuwe getuige zijn bewijspositie versterken.

Eén van de personen die door het OM werd verdacht van het verstrekken van moordopdrachten is in december 2014 in Istanbul geliquideerd.

De overeenkomst met Fred R. vormt een primeur, in die zin dat er niet eerder in de hogerberoepsfase zo'n deal werd gesloten. In een eerdere fase van het proces sloot het OM al een overeenkomst met een andere getuige, Peter la S. Het proces in hoger beroep is begonnen in juni 2013. Het gerechtshof Amsterdam houdt voor Passage zitting in het Justitieel Complex Schiphol (JCS).

Fred R. heeft in 2007 al aangegeven dat hij in gesprek wilde gaan over een mogelijke overeenkomst. In 2013 werd de draad van die gesprekken weer opgepakt, hetgeen resulteerde in het afleggen van een aantal

kuisverklaringen. Als tegenprestatie voor zijn verklaringen heeft het OM de getuige een korting van 50 procent toegezegd op de uiteindelijke strafeis in hoger beroep. Sinds zijn introductie als kroongetuige is Fred R. een aantal malen op zitting gehoord.

De getuige heeft ook verklaringen afgelegd over andere ernstige misdrijven en andere personen dan die nu in hoger beroep in Passage terechtstaan. Onderzoek hiernaar loopt bij het arrondissementsparket Amsterdam. De verklaringen van R. gaan onder meer over de betrokkenheid van Willem H. bij moorden. Het OM heeft de verklaringen van R. op dit punt bestudeerd en geanalyseerd, en op basis hiervan mede besloten H. op 13 december 2014 aan te houden. Het OM verdenkt H. onder meer van betrokkenheid bij liquidaties in 2005 en 2006.

Sporttassen met cocaïne, verstopt in containers. René de Vries, havenmeester van Rotterdam, wil er niet te veel over zeggen. “Dat is een zaak voor OM en politie. Maar als havenautoriteit werken we wel intens samen, bijvoorbeeld vanuit onze expertise op het terrein van de Havenbeveiligingswet.”

‘Ik voel me verantwoordelijk voor een integere haven’

Havenmeester René de Vries over cokesmokkel en toegangspassen

“Laatst liep ik op een zaterdagmorgen in de supermarkt, toen ik gebeld werd door een politiecommissaris. ‘René’, zei zij, ‘er komt vandaag een schip Rotterdam binnen waarvan wij vermoeden dat die niet alleen legale lading vervoert. Onze mensen willen dat schip opwachten om het te onderzoeken, maar we weten niet precies hoe laat het binnenloopt. Kun jij bemiddelen, zodat wij die informatie ook kennen?’ In die gevallen werk ik samen met Zeehavenpolitie en het OM.”

René de Vries – een stropdas met scheepjes om de nek – is als (rijks)havenmeester in dienst van Havenbedrijf Rotterdam. Vanaf de negentiende verdieping van het World Port Center aan de Wilhelminakade ziet hij schepen onder de Erasmusbrug door glijden. Het Havenbedrijf, een voormalige gemeentedienst die nu ‘overheids-NV’ is (gemeente Rotterdam bezit 70 en het Rijk 30 procent van de aandelen), bevordert niet alleen de commerciële bedrijvigheid door bijvoorbeeld vaargeulen diep te houden en de Tweede Maasvlakte aan te leggen. Het zorgt ook voor een veilige en vlotte afhandeling van de scheepvaart. Die publieke taak ligt bij René de Vries, die daarom door het

Rotterdamse College van burgemeester en wethouders is benoemd tot havenmeester voor de Rotterdamse havenbekkens, en door het Rijk is benoemd tot Rijkshavenmeester Rijnmond voor wat betreft het rijksvaarwater van de Nieuwe Waterweg en de Nieuwe Maas.

Smokkelparadijs

Veiligheid en een efficiënte haven gaan hand in hand bij Port of Rotterdam. Ook het Havenbedrijf en bedrijven in de haven willen veiligheid. “Er wonen meer dan een miljoen mensen in dit gebied, en ook voor het vestigingsklimaat is een veilige en integere haven van belang. Als Rotterdam hét smokkelparadijs zou zijn, zou dat ook op bedrijven negatief afstralen.” Aantrekkelijk voor smokkelaars is Rotterdam hoe dan ook, weet de havenmeester. “De organisatie is efficiënt: heel veel containers gaan hier heel snel door de haven. Dan is het ook voor een drugs-smokkelaar aantrekkelijk daar af en toe wat verdovende middelen bij te stoppen. Daarom hebben we veelvuldig en regelmatig contact met OM en politie, ook in het weekend.”

Radarinstallaties

“We krijgen van zaaksofficieren van justitie verzoeken en vorderingen om informatie, waar we natuurlijk aan voldoen. Bijvoorbeeld als de Zeehavenpolitie beelden van onze radarinstallaties nodig heeft. Omgekeerd informeren het OM en de politie ons. Niet met concrete opsporingsinformatie, maar wel zo dat wij maatregelen kunnen nemen opdat situaties en incidenten zich niet nog eens voordoen.”

‘Drugssmokkelaars kunnen het vermoedelijk niet zonder inside-informatie’

Wij zijn zeker niet de spil in drugssmokkelonderzoeken, aldus De Vries. “Nee, bestrijding van drugssmokkel is voor het OM, Zeehavenpolitie, FIOD en Douane,

die samenwerken in het Harc-team. Wel heeft het Havenbedrijf ruim honderd buitengewoon opsporingsambtenaren die op patrouillevaartuigen toezicht houden op naleving van de Scheepvaart-verkeerswet en inspecties doen aan boord van schepen. Die boa's rapporteren wel aan het OM."

"Maar het raakt wel mijn verantwoordelijkheid voor een integere haven als er vanuit Zuid- en Midden-Amerika tussen de gewone containerlading ook sport-tassen met cocaïne worden gestopt. Voor dergelijke 'rip-off partijen' kunnen smokkelorganisaties vermoedelijk niet zonder 'inside'-informatie. De hand-langer in Rotterdam moet de weg weten. Die redt het niet door met een briefje met een containernummer door de haven te rijden. Tienduizenden containers staan daar, tot vijf hoog opgestapeld. En hij moet ook in staat zijn een verzegelde container te openen. Nogmaals, politie en justitie onderzoeken dat; zij hebben de expertise over cocaïnehandel. Maar als havenbeheerder en havenautoriteit weten wij natuurlijk het nodige van die haven en helpen politie en justitie waar mogelijk."

"Mijn mensen overleggen met het dienst-hoofd van de Zeehavenpolitie en het OM. Wij hebben een beperkte opsporing, zij de totale. Beiden gaan we in de hand-having bij zeeschepen aan boord, waarvan er dagelijks 400 in de haven liggen. Dan moet je ervoor zorgen dat je de vijftig die je inspecteert niet allebei doet, tenzij ieder dat op basis van 'eigen' wetgeving moet. Ook daarin zoeken we de samenwerking op."

"Duizend wetten achter ons"

Binnen De Vries' divisie werken vijf-honderd mensen. Op patrouilleboten. Op Inspectievoertuigen. Op kantoor. Op het Haven Coördinatie Centrum. En ook vanuit twee verkeerscentrales – één in de Botlek en één in Hoek van Holland. "In het gebied van vijftig kilometer voor de kust tot aan Ridderkerk en Capelle aan den IJssel zijn we de havenautoriteit. Met duizend wetten achter ons proberen we het veilig en vlot te laten verlopen." "Daartoe geven we ook vergunningen en toestemmingen af. In het kader van de Havenbeveiligingswet kunnen we invloed uitoefenen op certificering en beveiliging

van terminals, waar bedrijven containers overzetten en olie uit schepen pompen. Daár raakt de drugshandel ons wel. Het zegt iets over toegang en toezicht als je gemakkelijk cocaïne uit containers kunt halen. Toen twee jaar geleden bleek dat onbevoegden soms te makkelijk op haventerminals kwamen, hebben we actie ondernomen. Zo hebben we een dag georganiseerd voor onze 'port facility security officers' (pfso): de beveiligings-mensen in elke terminal. Henk de Jong, toen commissaris Zeehavenpolitie, en ik spraken deze pfso's toe. Hoe ga je om met de toegangspasjes? Spreek je collega's erop aan als het niet goed geregeld is? Welke rare zaken zie je soms in de terminal? Het gaat om bewustwording, alertheid, en om handelen. Denk je: 'Wat doet die auto daar, op dat moment van de dag?' Noteer dan eens een kenteken! Bel de politie. En als Havenbedrijf benaderen we bedrijven die hun beveiliging en veiligheid niet op orde hebben, of die hun oefenverplichtingen niet naleven. Vaak helpt een schrijven van onze port security officer al. En anders volgt in deze kamer een stevig gesprek."

'Met duizend wetten achter ons proberen we het veilig en vlot te laten verlopen'

"Gerommel met pasjes is niet altijd bewust fout handelen. Vaak is het pasjes-beheer simpelweg niet onder controle. Een werknemer die ontslag neemt, levert bijvoorbeeld zijn pasje niet in, en het wordt hem ook niet gevraagd. Tja, het zijn van die klussen hè? Ze worden opgedragen aan een jongste bediende; gaat die weg, dan krijgt een ander die taak; weer later wordt van een stagiair verwacht dat die het doet... Uiteindelijk weet dus niemand het meer en zijn er te veel pasjes in omloop. Dat willen we voorkomen."

Intense samenwerking

Bij het nemen van maatregelen tegen lakse bedrijven proberen Havenbedrijf en

OM elkaar te helpen. "Zo hebben schepen die Rotterdam aandoen de verplichting om vooraf op te geven wat de laatste tien havens zijn die ze bezochten. Dat is vaak lastig voor agenten (de vertegenwoordigers van schepen bedoel ik daarmee), want het inkloppen en kopiëren van die gegevens gaat niet altijd automatisch en wordt dus niet altijd gedaan. Toen hebben we gezegd: kunnen we het niet via het strafrecht oplossen? Dat is gebeurd, de eerste proces-verbalen zijn uitgereikt en een bedrijf komt binnenkort voor de rechter. Dat is een samenwerking met het OM die goed is voor de samenleving."

"Onze relatie met het OM is intens. Laatst hadden we een 'uitgebreide driehoek': de driehoek van Rotterdam die dan de Douane, bedrijfsleven, Havenbedrijf en havenmeester uitnodigt om te praten over de beveiligingssituatie van de haven. Hoofdofficier Marc van Nimwegen is daar bij en Loes van der Wees, hoofd Beleid & Strategie van parket Rotterdam, die het programma Integere Haven trekt. Samen bespreken we: zijn we op het goede spoor en kan het nog beter?"

Daarnaast hebben mijn mensen dagelijks overleg met bijvoorbeeld nautisch officier van justitie Rob Schouten en met parket-secretaris Vanessa Post. Met het Functioneel Parket overleggen we over milieu-zaken. En met parket Amsterdam over Noordzeezaken. De interesse van het OM in de haven groeit. Vorig hoofdofficier van Rotterdam Fred Westerbeke was een echte liefhebber van de haven, en bij Marc van Nimwegen zie ik dat weer."

Aan de haven worden steeds meer veiligheidseisen gesteld, stelt De Vries. Hij wijst op '9/11', die leidde tot de international ships and port security code. Van recenter datum zijn de problemen rond de terminal van Odjell. In 2013 veroordeelde de rechter het tankopslagbedrijf tot een boete van 3 miljoen euro wegens het jarenlang in strijd handelen met de veiligheids- en vergunningsvoorschriften. "Daar hebben wij en DCMR Milieudienst Rijnmond veel van geleerd. We moeten praten, maar op een gegeven moment ook hándelen. Door zo'n affaire zie je de acceptatie in de haven snel verminderen. De haven heeft alleen toekomst als hij veilig is. Daar willen we als grootste haven van Europa in vooroplopen."

Afpakken

- Een recordbedrag aan strafrechtelijk afgepakt crimineel vermogen: 136 miljoen euro
- Ook andere maatregelen zorgen ervoor dat misdaad niet loont
- Innovatieve manieren om crimineel geld beter af te pakken

foto: Loes van der Meer

Criminelen plegen doorgaans misdaden om er financieel beter van te worden. Of het nu gaat om een milieudelict of om een overval, om fraude met persoonsgebonden budgetten of om een drugslab, de drijfveer is het financiële gewin. Rijkdom geeft status en aanzien.

Geld speelt ook een cruciale rol als hulpmiddel om een delict te plegen. Het afpakken van crimineel vermogen is daarom essentieel om criminaliteit te bestrijden.

De ambitie van het OM is om meer, slimmer en effectiever crimineel vermogen af te pakken. Dat betekent dat het OM bij een strafzaak vanaf het begin van het onderzoek nadenkt over de manier waarop het de geldstroom in de criminaliteit onmogelijk kan maken. Daarom werkt het OM samen met partners, publiek en privaat.

Aanpak en rol van het OM

Om de doelstelling 'misdad mag niet lonen' te halen, is de capaciteit bij de Nationale Politie, de bijzondere opsporingsdiensten en het OM de afgelopen jaren uitgebreid. Alle fasen van het strafproces zijn versterkt: intelligence, opsporing, vervolging en executie. Er is een betere afstemming binnen de strafrechtketen met bestuurlijke, fiscale en civielrechtelijke mogelijkheden om crimineel vermogen af te pakken. Dat kan bijvoorbeeld door een navordering van de fiscus, of een schadevergoeding aan een slachtoffer. Via welke maatregel het geld wordt afgepakt, is afhankelijk van de juridische haalbaarheid en maatschappelijke legitimiteit. Waar het om gaat is dat misdaad niet loont. De onderzoeken Arville en Visarend (zie kaders) zijn voorbeelden van de manier waarop crimineel vermogen kan worden afgepakt.

Het afpakken van geld is niet alleen gericht op het doel misdaad niet te laten lonen. Het geld kan ook gebruikt worden om de slachtoffers hun schade te vergoeden. Sinds 1 januari 2014 is het mogelijk om beslag te laten leggen op tegoeden en goederen van verdachten om zeker te stellen dat er geld is voor het betalen van een schadevergoeding aan het slachtoffer.

Doelstelling en resultaten

In 2014 is twintig miljoen euro geïnvesteerd in belangrijke onderdelen van de strafrechtketen. Doel van de investering was om in dat jaar een strafrechtelijke opbrengst te genereren van minimaal 70,1 miljoen euro incasso. Deze doelstelling is met een incasso van 136 miljoen euro ruimschoots gehaald. De afgelopen twee jaar is voor 100 miljoen euro meer afgepakt dan de afgesproken norm. Een recordbedrag aan afgepakt crimineel vermogen is geïncasseerd in de vorm van ontnemingsmaatregelen, -schikkingen en verbeurdverklaringen. Dit is een signaal dat het OM op de goede weg is om criminelen te raken waar het het meeste pijn doet, namelijk in de portemonnee. Dit resultaat is in gezamenlijkheid bereikt met bijzondere opsporingsdiensten, politie en andere ketenpartners, van Marechaussee en Domeinen tot CJIB. Het resultaat is exclusief schadevergoedingen aan slachtoffers, strafrechtelijke transacties (waaronder bijvoorbeeld de LIBOR-zaak) en fiscaal of bestuurlijk afpakken.

Transactie in zaak SBM Offshore NV

SBM Offshore NV, bouwer van drijvende olieplatforms, betaalde in 2014 een transactie van in totaal 240 miljoen US\$ aan het OM; 40 miljoen dollar boete en 200 miljoen dollar ontneming aan wederrechtelijk verkregen voordeel. De zaak draaide om ambtelijke en niet-ambtelijke omkoping. Nadat SBM de kwestie als zelfmelder in 2012 onder de aandacht van de autoriteiten had gebracht, leerde onderzoek dat er in de periode 2007 tot en met 2011 ongeoorloofde betalingen waren gedaan aan handelsagenten en buitenlandse overheidsfunctionarissen. Van de 200 miljoen US\$ aan betaalde commissies terzake van dienstverlening, had ruim 180 miljoen US\$ betrekking op Equatoriaal Guinea, Angola en Brazilië. SBM werkte met diverse agenten in die landen.

De transactie is “een straf die pijn doet en recht doet aan de geschokte rechtsorde”, zei hoofdofficier van justitie van het Functioneel Parket Marianne Bloos vorig jaar over de zaak, en “een afdoening met het meeste effect”. Onder meer de zelfmelding van SBM, een nieuwe bezetting van de Raad van Bestuur en het nemen van eigen maatregelen door het bedrijf zijn voor het OM redenen geweest een transactieaanbod te doen. In de ogen van het OM laat Nederland de SBM-zaak zien dat het optreedt tegen buitenlandse corruptie. Bij buitengerechtelijke afdoening is sprake van straf, herstel en preventie, vindt het OM.

Visarend

Hoofdverdachte van een internationale drugsbende is tot twaalf jaar veroordeeld. Twee kompanen moeten respectievelijk tien en acht jaar de gevangenis in. Meer dan 5 miljoen euro is afgepakt.

De bende, actief sinds 2009, hield zich op grote schaal bezig met de productie van synthetische drugs, handel in precursoren (chemicaliën voor XTC en Amfetamine), harddrugs, sigaretten-smokkel en vooral witwassen. Het oprollen van de bende was het werk van opsporingsinstanties in Duitsland en Nederland. Het onderzoeksteam kreeg de naam Visarend. De harde kern van de bende bestond uit circa 25 lieden. Verder waren er 75 handlangers in het spel.

De Fiscale Opsporingsdienst (FIOD) werkte intensief samen met Duitse en Belgische opsporingsdiensten en Openbare Ministeries om de hoofdverdachte te berechten in elk land waarin de groep actief was. Zelfs de luchtmacht werd ingezet om begraven geld met infraroodbeelden te traceren. Een Advanced Search Team vond miljoenen euro's terug in verschillende gebouwen. Door Forensisch onderzoek en gegevens van De Nederlandsche Bank kon de FIOD witwassen aantonen.

In Aken stonden verder drie Duitsers terecht. Zij kregen gevangenisstraffen opgelegd van elf, vijf en drie jaar.

Arville

Het grootste afpakresultaat in het arrondissementsparket Noord-Nederland is geboekt in het onderzoek Arville, een groot witwasonderzoek in 2014 waarbij ruim 4,4 miljoen euro aan contant geld in beslag is genomen en meer dan twintig verdachten zijn aangehouden. In dit onderzoek is naast het contante geld beslag gelegd op onder meer een woning, een loods, een aantal auto's, kleding en sieraden.

Aanleiding voor het omvangrijke onderzoek waren buitensporige uitgaven van twee mannen uit Leeuwarden. In mei 2014 deed de politie invallen

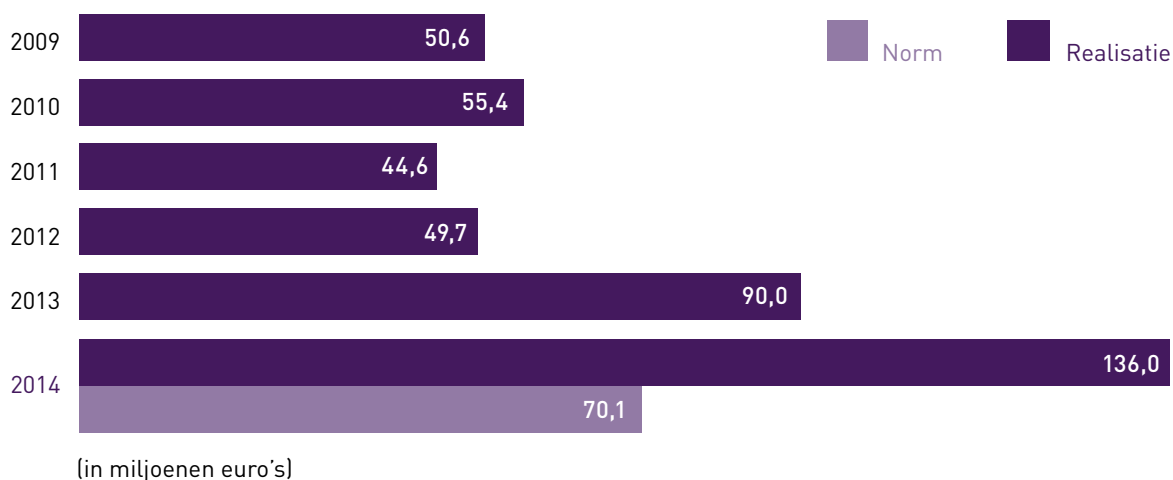
in Assen, Gasteren en Leeuwarden. Er werden kluizen gevonden, tonnen aan euro's in cash en een wietkwekerij. Na de invallen zocht de politie op meerdere plekken in Friesland naar kluizen. Met speciale apparatuur van de landmacht werd diep in de grond verborgen compartimenten aangetroffen. Wanneer de zaak inhoudelijk wordt behandeld is nog niet bekend.

Vanaf 2018 moet jaarlijks een structureel afpakresultaat worden bereikt van 115 miljoen euro. Dat het OM nu al boven dit bedrag uitkomt, is voor een groot deel te danken aan incidentele zaken, zoals de schikking met SBM Offshore (zie kader). Om structureel resultaat te bereiken, moet afpakken in meer zaken een vanzelfsprekend onderdeel zijn van de aanpak. Bovendien worden criminelen slimmer in het wegsluizen en verhullen van het geld via ingewikkelde financiële constructies. Er worden steeds meer producten uit de digitale en virtuele wereld gebruikt, zoals bitcoins (een vorm van elektronisch geld) en (prepaid) debitkaarten.

Deze debitkaart vertegenwoordigt een waarde zonder dat daar een reguliere bankrekening aan is gekoppeld.

Het OM zal daarom met de partners blijven investeren in kennisontwikkeling en *state of the art* middelen.

Afpakken

Pillenduo geplukt

23 miljoen euro, oordeelde rechtbank Oost-Brabant in op 10 januari 2014. Dat is het wederrechtelijk verkregen vermogen dat twee Brabantse leiders van een xtc-organisatie aan de Staat moeten betalen.

Tevreden kijkt officier Marius Teengs Gerritsen terug op zijn ontnemingszaak. “In de rechtszaal dringt langzamerhand wel door dat je met drugs ongelofelijk veel geld kunt verdienen.”

In de strafzaak waren de twee, die een xtc-laboratorium dreven in Noord-Holland en in België, eerder al veroordeeld. In zijn ontnemingszaak was Teengs Gerritsen, afpakofficier van het Functioneel Parket, verantwoordelijk voor het plukken van het duo.

In korte tijd, weet de FP-aanklager, hebben de twee een productielijn opgezet en aantoonbaar miljoenen verdiend. “Ze smeten met het geld: dure vakanties, dure uitgaven voor vrouw en vriendin. Ik wilde die twee zo frustreren, dat ze financieel worden teruggebracht in hun oorspronkelijke situatie.”

Zijn afpakteam zette het op een rijtje. 55,6 miljoen pillen produceerde het duo in totaal, zo achtte de rechtbank uiteindelijk bewezen. Rekening houdend met de gemiddelde groothandelprijzen (0,57 euro) en de kostprijs per pil (0,15 euro) moet dat 23,4 miljoen euro hebben opgeleverd, inclusief de halve ton besparing door 66.470 liter drugsafval illegaal te dumpen. Tegenover die inkomsten vormden de ‘loonkosten aan hun werknemers’ (204 duizend euro) en de huur voor de productielocaties (53 duizend euro) schijntjes. Het totaal aan 23,1 miljoen ‘fout vermogen’ verdeelde de rechtbank min of meer gelijk over beiden.

De rechtbank deed er bij beide verdachten 10.000 euro af, omdat de zaak te lang had geduurd. De officier erkent dat en kan er mee leven. “Tienduizend korting op een bedrag van ruim elf miljoen, nou daar zullen ze blij mee zijn geweest. Wel zijn het drugscriminelen, en die geven dat geld in het algemeen allemaal uit. Dus het gaat ons mogelijk niet lukken die 23 miljoen allemaal binnen te krijgen. Zodra de zaak onherroepelijk is neemt de CJIB de executie van de ontnemingsmaatregel over, en dan kunnen ze nog 16 jaar achter deze mensen aanlopen. Af en toe pak je eens een auto af, en met een beetje mazzel ligt er dan ook wat geld en sieraden in die auto. Dus we blijven ze pesten.”

“Idealiter”, zegt Teengs Gerritsen, “worden wij direct bij een strafrechtelijk onderzoek betrokken, en wordt zo snel mogelijk conservatoir beslag op vermogen gelegd. Dat kun je vooral doen in de voorbereiding op een actiedag, dan weet je precies waar je moet zijn. Als we bedrijven aanpakken, achterhaal je bij banken en het Kadaster het vermogen op rekeningen en van gebouwen. Bij drugscriminelen – in dit geval kampers – is dat moeilijker. Daarom zien wij graag dat observatieteams en telefoontaps óók worden ingezet op: Waar rijdt Pietje nu naar toe? Zegt Pietje op de tap iets over waar het geld begraven ligt? Doe je dat niet vanaf het begin, dan loop je achter de feiten aan.”

“Zaaksofficieren vinden afpakken soms nog taaie materie en er vallen nog slagen te maken. Maar ik kan niet anders zeggen dan dat afpakken steeds meer aandacht krijgt.”

Fraudeadvocaat Marnix Somsen behartigde de belangen van SBM Offshore in de zaak die vorig jaar eindigde in een transactie met dat bedrijf. Somsen werkt bij advocatenkantoor De Brauw Blackstone Westbroek In New York, van waaruit hij Nederlandse bedrijven bijstaat in handhaving door de Amerikaanse overheid. Op strikt persoonlijke titel spreekt hij over zijn ervaringen met het OM, opgedaan in onder meer de SBM-zaak.

‘Zelfmelden en schikken is gericht op de zaak efficiënt afdoen’

Fraudeadvocaat Marnix Somsen

Hoe blikt u terug op de SBM-zaak?

“Met een goed gevoel. Naar mijn smaak is in deze zaak recht gedaan aan zowel de belangen van SBM als die van justitie. Dat is wat ik over de zaak zelf kwijt wil. Al hetgeen de inhoud van de zaak zelf raakt, laat ik hier onbesproken.”

Hoe hebt u de opstelling van het OM in dit soort zaken tot nu toe ervaren?

“Als bijzonder professioneel, kritisch en constructief. Het OM is niet teruggeschrokken voor de taak om dit soort relatieve noviteiten adequaat tot een goed einde te brengen. In zaken als deze gaat het om intensieve contacten, vaak over een periode van meerdere jaren, dus er is

ruimschoots gelegenheid om voortdurend met de koppen tegen elkaar te slaan. Het is de kunst om dat juist niet te doen en het constructief te houden. Mij is opgevallen hoe bedreven het OM daarin is gebleken. De enkele keer dat er toch sprake was van frictie kan wat mij betreft worden afgedaan onder het motto ‘wrijving geeft warmte’.”

Zit die bedrevenheid hem ook in de expertise van de mensen van het OM met wie je te maken hebt?

“Zeker. Men is buitengewoon deskundig en heeft bovendien een goed oog voor de positie waarin het internationale bedrijfsleven zich bevindt. Dat is niet een positie die uitsluitend wordt geraakt door het Nederlandse strafrecht, maar ook door het buitenlandse, meer in het bijzonder het Amerikaanse. Een bedrijf dat buiten de landsgrenzen opereert loopt in bijvoorbeeld omkopingszaken het risico meerdere keren voor hetzelfde feit te worden bestraft. Tot enige tijd geleden was er niet al te veel coördinatie tussen de VS en Nederland om ervoor te zorgen dat een bedrijf in een dergelijk geval toch een faire behandeling krijgt. Ik vind het

de verdienste van het OM dat het die handschoen heeft opgepakt en de coördinatie ter hand heeft genomen, tot op zekere hoogte ook in het belang van de onderneming.”

Buitengerechtelijke afdoeningen door middel van transacties liggen politiek en maatschappelijk regelmatig onder vuur. Het verwijt is dat verdachten met een transactie makkelijk weg komen. Wat vindt u van dat verwijt?

“Weinig indrukwekkend. Mij even beperkend tot dit soort zaken: de schikkende rechtspersoon komt bepaald niet goed weg, want betaalt een boete die doorgaans veel hoger is dan een rechter na een langdurig strafproces zou hebben opgelegd. Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor de ontneming. Bovendien kun je een rechtspersoon niet in de gevangenis stoppen. Enig betrokken individu ontspringt evenmin de dans, want kan ondanks de schikking nog steeds worden vervolgd. In kenbaarheid van de toedracht wordt voorzien door steeds uitgebreidere persberichten van OM en onderneming. Kortom, in termen van efficiënte rechtsbedeling lijkt de schikking

‘De schikkende rechtspersoon komt bepaald niet goed weg’

met rechtspersonen mij een probaat zo niet het enige middel met allesbehalve lankmoedig resultaat.”

Een belangrijk kenmerk van dit soort zaken is dat betrokkenen zichzelf hebben gemeld en maatregelen hebben genomen. Wat vindt u daarvan?

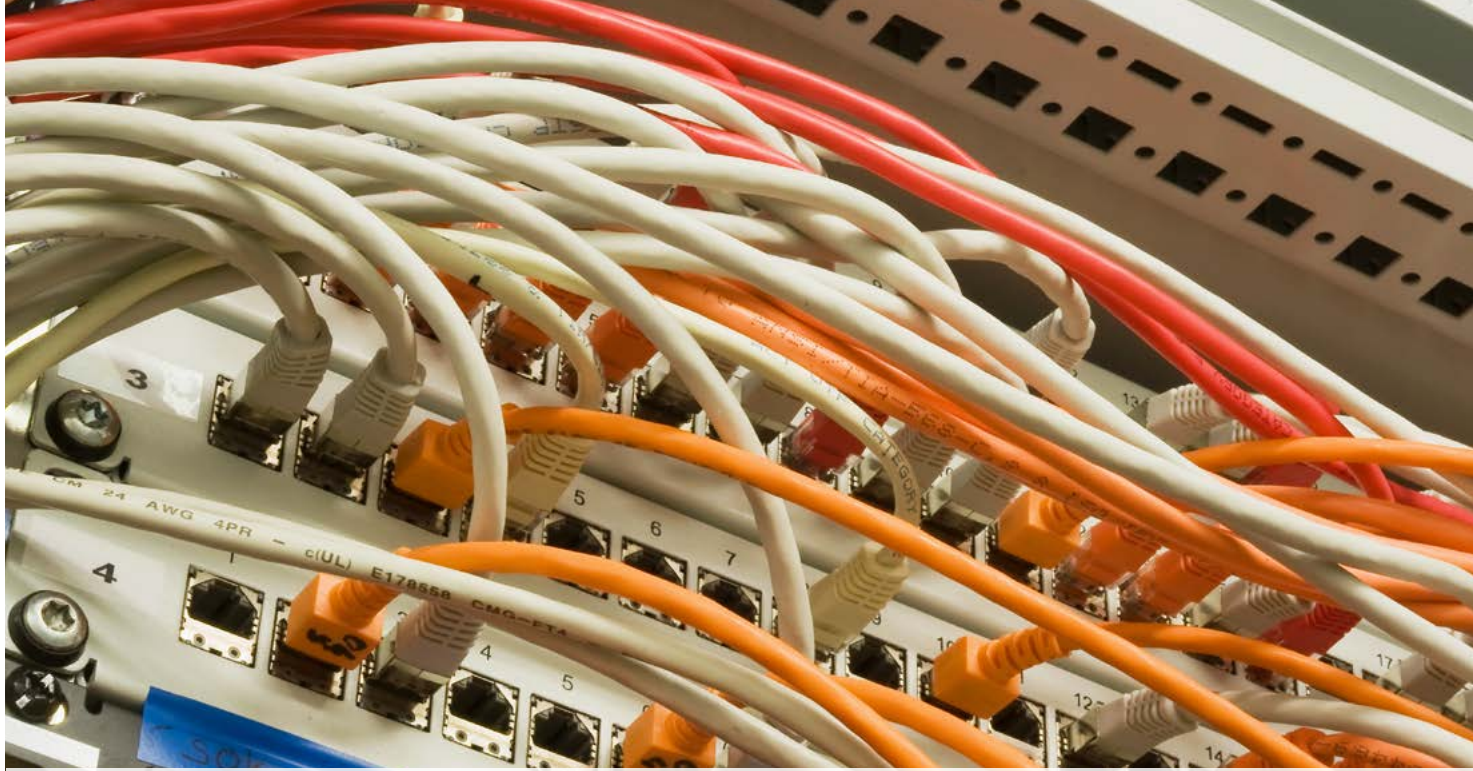
“Ik vind dat een goede zaak. Maatschappelijk verantwoord ondernemende bedrijven zijn het aan hun stand verplicht. De onderneming staat doorgaans bepaald niet achter een overtreding en is vaak ten volle bereid zich bij het OM te melden, schuldigen te straffen en maatregelen te nemen om herhaling te voorkomen. Echter, deze gang naar Canossa moet niet leiden tot een bloedbad. Met andere woorden, van het OM mag worden verwacht dat de zelfmelding tot een zekere welwillendheid in de afdoening leidt. Ik formuleer het met opzet niet als ‘quid pro quo’, maar een cultuur van ‘self reporting’ dient nu eenmaal ook het opsporings- en zelfs een maatschappelijk

‘Een bedrijf dat buiten de landsgrenzen opereert loopt het risico meerdere keren voor hetzelfde feit te worden gestraft’

belang, dus de bevordering daarvan door middel van in het vooruitzicht gestelde coulance of zelfs clementie lijkt mij aangewezen. Ik zou willen pleiten voor OM-beleid op dat punt. In bijvoorbeeld mededingingszaken bestaat dat al langer.”

Hoe ziet u de rol van de advocaat daarin? Stuurt u aan op het maken van schoon schip of eerder op ‘damage control’?

“Beide. Want dat is juist precies waarop de praktijk van zelfmelden en schikken is gericht: op een verantwoorde manier de zaak efficiënt afdoen.”

Cybercrime

- 19 grote high tech crime-onderzoeken uitgevoerd
- Onderzoeken zijn veelal complex, omvangrijk en internationaal van aard
- Ambities: weerbare samenleving en intensiveren strafrechtelijke aanpak

foto: Nationale Beeldbank | Robert Hoetink

We spreken van cybercrime als computers het doelwit zijn van criminele activiteiten. Burgers worden slachtoffer van computervrederebreuk en ransomware, zogenaamde 'gijzelingssoftware' waarmee criminelen een computer vergrendelen met kwaadaardige software. Ook bedrijven en gemeenten kunnen slachtoffer worden van deze software. Nederlandse banken, andere private en publieke partijen worden getroffen door Ddos-aanvallen en botnets. Op deze manier proberen criminelen servers en websites plat te leggen.

Cybercrime belemmert ons financiële en economische handelsverkeer en bedreigt de vitale infrastructuur van ons land. Doordat cybercriminelen zich internationaal en in de virtuele wereld verschuilen, zijn ze lastig te traceren en op te pakken. Maar gelet op de schade die ze toebrengen, is het OM alert en blijft de aanpak van cybercrime een belangrijke prioriteit.

Aanpak en rol van het OM

Met de toenemende digitalisering van de samenleving groeit cybercrime. Het is moeilijk te achterhalen wie er verantwoordelijk is voor een cyberaanval. Beroepscriminelen, vandalen en ideologische aanvallers maken gebruik van dezelfde cyberinstrumenten.

Zowel binnen als buiten het OM is de afgelopen jaren geïnvesteerd in de aanpak van cybercrime. Het Team High Tech Crime (HTC) van de politie en het Landelijk Parket richt zich op cyberaanvallen tegen de vitale nationale infrastructuur, waarbij veiligheid in het geding is en op omvangrijke en complexe hacks. Daarnaast werken er binnen het OM in iedere regio specialisten die zich bezig houden met andere vormen van cybercrime. Bij cybercrime gaat het er in eerste instantie om de dreiging of de aanval zo snel mogelijk te stoppen en het achterliggende

criminele netwerk te ontmantelen. Vervolgens is de vraag of de verdachte kan worden gevonden en ter verantwoording kan worden geroepen voor de strafrechter. Daders opereren veelal internationaal en goede en langdurige internationale samenwerking is nodig om tot een goed resultaat te komen.

De verschillende partijen moeten daarbij streven naar een eengezinde reactie op een cyberincident. Publieke organisaties, private partners, wetenschappers en anderen werken samen aan preventieve maatregelen en – in geval van concrete aanvallen – de benodigde tegenmaatregelen en strafrechtelijke acties. Die samenwerking krijgt onder andere vorm binnen de Cyber Security Raad, het Nationaal Cyber Security Centrum en de Electronic Crimes Task Force. Met zijn ervaring uit concrete strafzaken vervult het OM binnen deze samenwerking geregeld een agenderende of alarmerende rol. Zo heeft het OM in 2014 gewaarschuwd dat de ransomware-variant Cryptolocker vaker lijkt voor te komen bij bedrijven en burgers. Naar aanleiding van een Rotterdamse hackerzaak heeft het OM gewezen op het toenemende gebruik van Remote Access Tools en geadviseerd om bewuster om te gaan met het gebruik van de webcam en aandacht te besteden aan digitale opvoeding.

Blackshades: wereldwijde actie

In mei 2014 zijn in zestien landen doorzoeken gedaan bij hackers. Grote hoeveelheden computers, harde schijven en andere gegevensdragers zijn in beslag genomen. Het ging om honderden afnemers van het hackersgereedschap Blackshades. In Nederland doorzocht de politie 34 woningen. Zeven verdachten hebben een taakstraf geaccepteerd. Zij waren klanten die Blackshades hadden aangeschaft.

Blackshades biedt online hulpmiddelen aan om cybercriminaliteit te plegen. Onder andere door kwaadaardige soft-

ware te installeren, de webcam te bedienen, bestanden te versleutelen en alle toetsaanslagen van het slachtoffer vast te leggen. Blackshades maakt ook groot-schalige DDoS-aanvallen mogelijk. De wereldwijde actie is gecoördineerd door Eurojust in Den Haag.

Het Team High Tech Crime van de Nederlandse Politie zag kans een server van Blackshades binnen te gaan en een groot deel van de aanwezige informatie veilig te stellen. In Nederland is beslag gelegd op 96 computers en laptops,

18 mobiele telefoons, 87 USB-sticks en harde schijven en 55 andere gegevensdragers.

Het team deed daarnaast onder meer een doorzoeking in Delft bij een 18-jarige beheerder van de website Blackshades. De website is inmiddels door de FBI ontoegankelijk gemaakt. In het onderzoek naar de man uit Delft moet door het OM nog een vervolgingsbeslissing worden genomen. Het politieonderzoek in zijn zaak is afgerond en het proces-verbaal is ingeleverd bij het OM. De man wacht het verdere verloop in vrijheid af.

Nederland is een toonaangevend land bij de internationale aanpak van cybercrime. Het OM in Nederland heeft een aanjagende rol vervuld bij de afstemming van de justitiële aanpak van gebruikers van software van het bedrijf 'Blackshades' (zie kader). Verder was Nederland in 2015 gastheer van de Global Conference on Cyber Security in Den Haag, een internationale conferentie over een open, vrij en veilig digitaal domein.

Doelstellingen en resultaten

Het team HTC heeft in 2014 negentien volwaardige opsporingsonderzoeken afgerond. Deze onderzoeken zijn gestart binnen de doelstellingen van HTC voor 2014: aanvallen op vitale infrastructuur, aanvallen op het financiële stelsel en ransomware, botnets, facilitators en malwareverspreiding. Drie van de negentien opsporingsonderzoeken vonden plaats in het kader van een omvangrijk rechtshulpverzoek dat een ander land bij Nederland had ingediend. De doelstelling voor 2014 – twintig omvangrijke opsporingsonderzoeken – is net niet behaald. Dit heeft onder andere te maken met andere urgente prioriteiten.

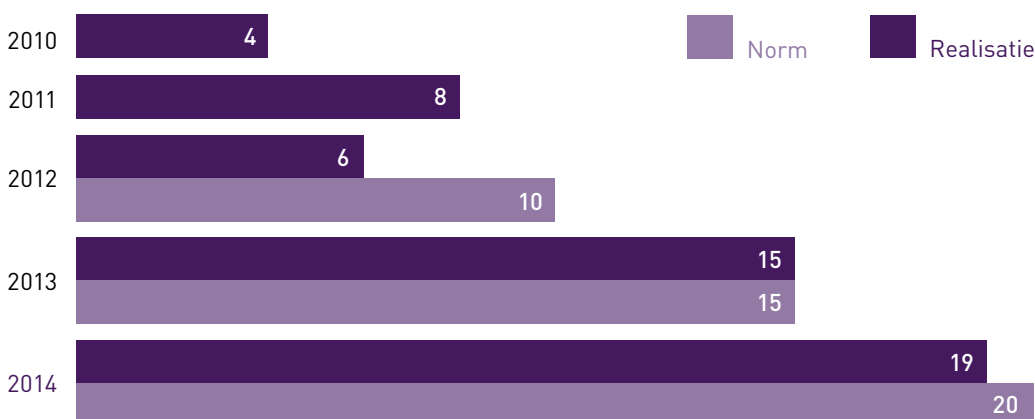
Het aantal grote, complexe cybercrimeonderzoeken is afgelopen jaren gestegen van een enkel onderzoek naar zo'n twintig onderzoeken per jaar. De ambitie voor de komende jaren is de aanpak verder te verbreden. Naar verwachting neemt cybercrime in de komende jaren toe. Als zelfstandige criminele activiteit (computer-vredebreuk) waarmee burgers en bedrijven en overheden slachtoffer worden van hacks en kwaadaardige software. Nu steeds meer apparaten en databases met internet worden verbonden neemt de kwetsbaarheid op dit punt toe. Maar ook speelt de digitale wereld steeds meer een sleutelrol in andere criminele activiteiten. Bijvoorbeeld waar beroepscriminelen handelen via online handelsplaatsen (zie kader), berovingen zich verplaatsen van de straat naar het web, of middelbare scholieren elkaar bestellen of bedreigen in online games of apps. De aanpak van cybercrime staat daarom samen met andere thema's centraal in de veiligheidsagenda 2015-2018. De strafrechtelijke aanpak van

ITOM

In 2014 organiseerden politie- en justitiediensten een wereldwijde operatie tegen illegale marktplaatsen op het darkweb. Honderden criminele websites werden offline gehaald. Bezoekers van sites op het verborgene, zogenoemde deepweb krijgen inmiddels een waarschuwing te zien dat de websites in beslag zijn genomen. Het doel van de internationale operatie is om de verkoop, distributie en promotie van illegale goederen en diensten te stoppen. Dit onderzoek loopt parallel met het bestrijdingsproject Illegal Trading on Online Marketplaces (ITOM) waarin de Europese lidstaten op zoek zijn naar de beste manieren om illegale handel op online marktplaatsen te bestrijden. Het Landelijk Parket heeft in 2014 twee conferenties georganiseerd over het onderwerp. Een conferentie voor vertegenwoordigers van de law enforcement, met vertegenwoordigers uit zesentwintig EU-landen, Amerika, Europol en Eurojust. En een conferentie voor douanemedewerkers en post-bedrijven.

cybercrime wordt in alle regio's geïntensiveerd en het OM gaat meer onderzoeken starten en verdachten vervolgen. Daarnaast is het doel om samen met partners cybercrime terug te dringen, door onder andere de weerbaarheid van burgers en bedrijven te vergroten en preventieve systeemmaatregelen te treffen.

Aantal volwaardige opsporingsonderzoeken high tech crime

In de strijd tegen cybercrime behoort Nederland in Europa tot de koplopers. Dat zegt Wil van Gemert, plaatsvervangend directeur van Europol. Zijn European CyberCrime Center (EC3) ondersteunt de Europese opsporing in 'de vijfde dimensie'. "Samenwerking met het Nederlandse OM is zeer belangrijk."

'Cyber verandert criminaliteit'

Wil van Gemert (Europol) acht samenwerking met Nederlands OM cruciaal

Verliezen politie en OM niet de strijd tegen cybercrime? Is het wel mogelijk om hightech criminelen te pakken? Boeven die grenzeloos innoveren, anoniem naam maken en de hoogwaardige Hollandse cyberinfrastructuur misbruiken. Wil van Gemert, adjunct-directeur van Europol, behoort niet tot de bangeriken. "We zullen cybercrime nooit helemaal kunnen uitbannen. Maar we gaan de strijd niet verliezen."

Eerder vormde Van Gemert het eerste Landelijke rechercheteam, was hij bij de AIVD directeur democratische rechtsorde, en bij de NCTv directeur cybersecurity. Bij Europol leidt Van Gemert nu het 'Operations department', waaronder het in 2013 operationeel geworden European Cyber Crime Centre valt. Dit 'EC3'

'Nederland speelt in veel onderzoeken een belangrijke rol'

ondersteunt en verbindt de (boven) Europese opsporing van cybercrime.

Dark Web

Bijvoorbeeld bij Silk Road, een via het Tor-netwerk verborgen criminele handelsplek op het 'dark web'. In november 2014 pakten politie- en justitie-instanties uit zestien Europese landen en de VS 'Silk Road 2.0' aan. Deze actie, 'Operation Onymous', werd vanuit Den Haag gecoördineerd door EC3, de FBI, de US Immigration and Customs Enforcement's (ICE), Homeland Security Investigations en Eurojust. De internationale actie bracht de online handel in wapens en drugs een slag toe. Zeventien personen werden buiten Nederland aangehouden wegens de verkoop op en het beheer van deze marktplaatsen. Er werd een voor een miljoen dollar aan bitcoins en honderdtachtigduizend euro aan cash in beslag genomen. Belangrijker nog: Silk Road werd neergehaald, ook de dieper verborgen delen ervan.

Over dat laatste liet Europol zich tevreden uit in een persbericht. "Lange tijd waanden criminelen zich onzichtbaar en onaantastbaar op het Darkweb. We hebben aangetoond dat dat niet meer zo is. They can run, but they can't hide."

"Het toont aan", zegt Van Gemert over deze en andere acties, "dat politie en justitie in staat zijn antwoorden te bieden."

Samenwerking met Nederlandse OM

Nederland speelt in de meeste onderzoeken een belangrijke rol, weet Van Gemert. "Ons land kent een hoge internetdichtheid, een goede infrastructuur, een hoog kennisniveau, en vooral ook een belangrijke serviceverlenende industrie op het gebied van servercapaciteit en providers. Samenwerking met het Nederlandse OM is zeer belangrijk om huiszoekingen en inbeslagneming daadwerkelijk mogelijk te maken. In de twee jaar dat EC3 nu bestaat, heeft die samenwerking zich zeer positief ontwikkeld. Gezamenlijk treden we op. Met de High Tech Crime unit. Met private partners. Met de Nederlandse desk bij Eurojust in hun coördinerende rol bij internationale onderzoeken. En met Lodewijk van Zwieten als landelijk officier cybercrime bij het LP. Ons land start veel opsporingsonderzoeken. Gaat het om het gezamenlijk neerhalen van een 'botnet', dan is Van Zwieten hier aanwezig, en vanuit zijn coördinerende rol vanuit Nederland onze gesprekspartner."

Sporadisch trekken we ook op met arrondissementsparketten. Ook daarin behoort Nederland tot de koplopers in Europa.”

Een andere keuze dan meegaan is er nauwelijks. “De invloed van cyber in onderzoeken wordt zo groot, dat eigenlijk geen officier meer zonder kan. Dat betekent dat we nog veel meer kennis met elkaar moeten delen en elkaar moeten opzoeken. Toch wordt internationaal wel eens geredeneerd: Het is mijn onderzoek, ik ben er mee bezig, en ik weet niet of ik wel bereid ben info te delen.”

Na aarde, water, lucht en ruimte is cyber de vijfde dimensie, weet Van Gemert. Vanaf zijn op de negende verdieping gelegen werkkamer kijkt hij uit over Den Haag, en ziet hij in de verte de zee de lucht raken. “Op aarde waren we altijd al, maar daar duurde het duizenden jaren voordat we met elkaar tot een vorm van regulering en wetgeving konden komen. Op zee heeft dat enige honderden jaren geduurd. In de lucht vliegen we nog maar zo’n honderd jaar: ook daar hebben we een weg gevonden. En in de ruimte is het aantal mensen dat daar beweegt en verblijft, heel beperkt. Maar dan cyber... Het is de enige dimensie die mensen zelf hebben gemaakt en waar binnen veertig jaar tijd 7 miljard mensen gebruik zullen gaan maken. De cyberrevolutie bracht veel meer teweeg dan de industriële revolutie deed. Vriendschappen en relaties, alles speelt zich af via Facebook en Whatsapp. Dat stop je niet. Net zoals mensen die ooit tegen de telefoon en de fax waren, ook kansloos waren.”

Criminele community

Cyber verandert de criminaliteit, luidt de analyse van Europol. “De criminele kansen nemen toe omdat je de criminaliteit kunt plegen vanaf iedere plek, maar zonder fysieke locatie. Als je dat toepast op georganiseerde criminaliteit, betekent het dat de klassieke bende, met een vaste organisatiestructuur, verdwijnt. Ervoor in de plaats komen netwerken: ‘communities’ met daarbinnen freelancers die hun

expertise aanbieden. In zo’n ‘business model’ geldt: cybercrime is een service, met anonimiteit als kenmerk. Op netwerken handelen criminelen onzichtbaar en bij bitcoin-betalingen is moeilijk vast te stellen wie de eigenaar van dat digitale geld is. Kijk dan naar de opsporing en vervolging. Het strafrecht redeneert in de eerste plaats vanuit landsgrenzen. En kunnen we bij cybercrime nog uit de voeten met onze juridische definitie van een criminele organisatie (artikel 140 Wetboek van strafrecht)? De tijd om politie en justitiesystemen aan te passen aan deze tijd, is kort. De global conference daarover in Nederland was daarvoor echt noodzakelijk.”

De groei van de techniek helpt criminelen, maar biedt ook politie en OM meer mogelijkheden beter en sneller zicht te krijgen. “De smartphone van criminelen, met alles wat dat tegenwoordig op zit, geeft ook kansen.”

Ondersteuning

Daarbij kan Europol op vijf manieren ondersteuning bieden. Allereerst huisvest het Europolgebouw 170 liaisonofficers uit 40 landen, en heeft elke lidstaat er zijn nationale desk. Ten tweede kunnen politiediensten van lidstaten via beveiligde verbindingen van het Siena-berichtenstelsel vertrouwelijk communiceren. Dat gebeurt meer dan 600.000 keer per jaar – onder meer bij het MH17-onderzoek – vanaf inmiddels 573 plekken. Drie: Europol beheert op 29 ‘focal points’ (als motorgangs, drugs en kinderporno) databases, zoals analytical workfiles over betrokkenen en hun modus operandi. Zo kunnen links (crossmatch reports) tussen opsporingsonderzoeken in verschillende landen worden gevonden. Verder levert Europol ook trend- en diepteanalyses. Ten vierde: Europol ondersteunt lopende onderzoeken. Dat kan via meetings in het Europolkantoor (waarbij Europol de meetings en reiskosten betaalt). Die vinden plaats aan het begin van een onderzoek, tijdens een onder-

‘Op het Dark Web waanden criminelen zich lang onaantastbaar’

zoek, bij operationele actiedagen, en in de nasleep daarvan. Ook gaat het Europol ter plekke, waarbij het met mobiele data units ‘on the spot’ toegang tot zijn systemen heeft. En vijf: Europol heeft veel expertise. Forensisch met name, zoals over printtechnieken, of voor detectie van vervalste euro’s. Europol neemt ter plekke forensisch ‘labs’ en ‘kits’ mee, zodat bijvoorbeeld mobiele telefoons kunnen worden uitgelezen als landen dat zelf niet kunnen. “Kortom,” zegt Van Gemert, “in alle fases van strafrechtelijke onderzoeken bieden we ondersteuning. We bieden ons netwerk aan, leveren informatiepackages (ja sorry, ik gebruik steeds vaker het Engels), en bieden soms zelf daders op een presenteerblaadje aan.”

“Of wij dingen beter kunnen dan anderen? Een betere vraag vind ik: wie pakt dingen op als criminaliteit landsgrenzen overlaapt? Neem internationale fraude met creditcards of met op het Darkweb verkochte gestolen creditcards. Voor een afzonderlijk land kan die fraude klein zijn, maar als je dat mondiaal bekijkt zie je iets anders: georganiseerde criminaliteit die veel schade oplevert. Via Europol (en in het verlengde daarvan: via Eurojust) kunnen politiediensten hun informatie naast elkaar leggen, kunnen meetings en actiedagen worden georganiseerd, en kan worden overlegd wie daarna welk deel van de onderzoeksresultaten oppakt. Het alternatief, dat bijvoorbeeld de VS 28 EU-lidstaten zou gaan aanschrijven met het verzoeken of zij misschien informatie hebben, is onwerkbaar.”

Fraude

- Fraude is veelvormig en vergt aanpak op maat
- Het strafrecht is een belangrijk onderdeel van integrale bestrijding
- Zorg over misbruik door criminelen van beroepsgeheim advocaten en notarissen

Fraude is doordachte criminaliteit. Complexe fraudes worden niet in een opwelling gepleegd, maar zijn het gevolg van bewust handelen: het opzetten van complexe constructies en het versluieren van laakbaar gedrag. Fraude is naar zijn aard onzichtbaar voor wie niet weet waar hij naar moet kijken.

Fraudeurs zoeken naar wegen om hun 'verdiende' geld weer in de reguliere economie te kunnen gebruiken. Daarbij maken ze zoveel mogelijk gebruik van dezelfde instituties, adviseurs, dienstverleners en constructies als gewone burgers en het bonafide bedrijfsleven. Daardoor ondermijnt fraude het vertrouwen in die instituties, verstoort het de werking van de economie, tast het de integriteit van het handelsverkeer aan en ontwricht het de samenleving. De directe slachtoffers zijn de dupe en blijven achter met de rekening. Maar ook de maatschappij als geheel is de dupe in de vorm van hogere belastingafdrachten, verzekeringspremies of gemeentelijke heffingen en hogere prijzen voor producten of diensten.

Het motief voor fraude is altijd hetzelfde: (veel) geld verdienen. De manieren om te frauderen zijn legio. Corruptie en omkoping in het binnen- en buitenland om lucratieve klussen binnen te slepen, het manipuleren van sportwedstrijden om de gokopbrengsten te maximaliseren, het frauduleus declareren van niet geleverde diensten of zorg, het illegaal vermengen van afvalstoffen met stookolie voor zeeschepen, het verduisteren van geld uit de onderneming waarvoor de fraudeur verantwoordelijk is. Dit was in 2014 allemaal zichtbaar.

Aanpak en rol van het OM

Het afgelopen jaar is het OM nationaal en internationaal actief geweest in het bestrijden van verticale en horizontale fraude. De Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) en de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) richten zich primair op verticale fraude, waarbij vooral de overheid wordt benadeeld. De politie focust zich op de opsporing van horizontale fraude, waarbij vooral burgers en het bedrijfsleven worden getroffen. Het OM heeft het gezag over alle opsporingsonderzoeken.

Fraude vraagt om een gelaagde en diverse aanpak. Strafrechtelijk optreden is daarvan een belangrijk onderdeel. Met de effectieve aanpak van de juiste zaken legt het strafrecht fenomenen bloot en worden belangrijke verdachten opgespoord en vervolgd. Het OM bestrijdt fraude ook door financieringsconstructies in beeld te brengen en vervolgens geld en vermogen af te pakken. Het OM deelt waar mogelijk onderzoeksinformatie met zijn partners opdat zij op hun beurt fraude kunnen aanpakken; door aanpassen in wet- en regelgeving, het kritisch toetsen en zo nodig intrekken van vergunningen, door toezicht- en handhavingsbeleid te verbeteren, of het versterken van de compliance in een bedrijfssector. Andersom maakt het OM binnen de wettelijke mogelijkheden graag gebruik van de waardevolle informatie die de partners kunnen hebben om de instrumenten van het OM zo effectief mogelijk in te zetten.

Zelfverrijking ten koste van zieken

Ze kochten huizen zonder hypotheek. Reden luxe auto's. Organiseerden dure feesten. De fraude met persoonsgebonden budgetten en zorg-in-natura had haar elf verdachten geen windeieren gelegd. "Het was luxe betaald van zorggeld", stelde FP-officier Eline Vermaseren op 21 november 2014 op zitting. "Zelfverrijking ten koste van het overheidsbudget voor zieken, waaronder terminaal zieken."

Het onderzoek startte omdat oud-medewerker C. van het Centrum voor Indicatiestellingen in de Zorg (CIZ) werd verdacht van omzetbelastingfraude van enkele tienduizenden euro's tussen 2006 en 2009. Bij een doorzoeking trof de FIOD meerdere aanvragen aan voor een persoonsgebonden budget (PGB) voor mensen "met incomplete dwarslaesie als gevolg van traumatisch hersenletsel op vierjarige leeftijd". Ook stuitte de FIOD op berekeningen over de verdeling van PGB-geld tussen C. en zijn neef M. en een tweetal zorgbureaus. De aanvragen bleken tegen betaling te zijn geregistreerd door CIZ medewerker K.S..

Uit observaties bleek dat de aanvragers geen dwarslaesie hadden. Het bleken familieleden en vrienden van C. en M., en bekenden van medeverdachte G.

De zorg voor de aanvragers werd zogenaamd ingekocht bij zorgbureaus in de regio Haaglanden die op naam stonden van verdachten mevrouw C., verdachte A. en verdachte P. Tijdens het onderzoek naar de PGB-fraude stuitte de FIOD op fraude met Zorg in Natura. Bij deze fraude waren het zorgbureau van verdachte mevrouw C. en het zorgbureau haar moeder, verdachte mevrouw S., betrokken. Zij werkten in onderaannemerschap voor het zorgbureau van verdachte W. en haar zoon, verdachte R.S., en verzwegen dit onderaannemerschap voor het zorgkantoor. Het zorgkantoor is verantwoordelijk voor het ter beschikking stellen van zorggelden aan de zorgbureaus. De onderaannemers leverden wel echte zorg, maar veel minder uren dan waar de aanvragers recht op hadden. In totaal besteedden zij ruim 57.000 gedeclareerde zorguren niet aan werkelijke zorgverlening.

De totale fraude bedroeg circa 3,7 miljoen euro. Het Functioneel Parket eiste tegen in totaal elf verdachten gevangenisstraffen van 12 maanden tot 5 jaar, wegens stelselmatige fraude met PGB's en Zorg in Natura. Aan negen van hen werd deelname aan een criminele organisatie verweten. Aan de andere twee het aannemen van steekpenningen en oplichting. De rechtbank oordeelde op 15 december 2014 iets milder: één vrijspraak, één werkstraf, en negen celstraffen van 6 tot 42 maanden.

Officier van justitie Liesbeth Roebroek, die samen met Vermaseren de zaak deed, zegt blij te zijn met de uitspraak van de rechtbank: "In deze zaak hebben wij gezien dat zieken in het algemeen een groot vertrouwen hebben in hun zorgverleners. Zij verwachten hulp en zorg en zijn vaak te kwetsbaar om beducht te zijn op malversaties in de financiële afhandeling van de zorg. Dit misbruik van het vertrouwen van cliënten heeft de rechtbank uiteindelijk zwaar laten meewegen in het bepalen van de straf."

In elke zaak kijkt het OM eerst naar de rol van betrokkenen. Op grond daarvan maakt het een keuze voor een interventie- of zaakstrategie. Soms brengt het OM verdachten voor de rechter, soms doet het zaken buitengerechtelijk af. Bijvoorbeeld als door (afgedwongen) compliancemaatregelen het vertrouwen bestaat dat herhaling van crimineel gedrag in de toekomst is uitgesloten. Als geen sprake is van strafbaar, maar wel van laakbaar gedrag, deelt het OM informatie, opdat een toezichthouder of tuchtorgaan passend kan optreden.

Het OM werkt daarbij samen met iedereen die een rol kan en wil spelen bij het terugdringen van criminaliteit, het aanpakken van maatschappelijke problemen en het weerbaarder maken van de samenleving. Het pakt de juiste zaken op, deelt informatie en geeft aan waar de maatschappij kwetsbaar is. Die kwetsbaarheid betreft bijvoorbeeld de in Nederland tamelijk absolute reikwijdte van het verschoningsrecht. De vertrouwelijkheid van een advocaat die zijn cliënt rechtsbijstand verleent, staat niet ter discussie, maar er zijn zorgen over de manier waarop deze en andere beroepsgroepen kunnen worden misbruikt om criminaliteit mogelijk te maken en af te zonderen.

Doelstelling en resultaten

Overall waar sprake is van kwetsbare structuren, ontstaan mogelijkheden om te frauderen. Fraude is zo gezien een veelkoppig

monster waarvan de bestrijding voor elke kop een aanpak op maat vergt. Het OM is daarom op meerdere terreinen actief.

Rijksbrede aanpak van fraude

In de rijksbrede aanpak van fraude werkt een groot aantal overheidspartners samen om fraude met overheidsgeld te bestrijden. Ook in 2014 heeft het OM meegewerkt in verschillende projecten. Een daarvan is het rijksbrede actieplan om zogenaamde faciliterende fraudefenomenen aan te pakken. Dit betreft faillissementsfraude, gefingeerde dienstbetrekkingen en identiteitsfraude. Deze vormen van fraude zijn in veel gevallen slechts een middel om verdere schade aan te richten bij burgers, ondernemers en de overheid. Het OM heeft samen met de FIOD een landelijk selectieoverleg faillissementsfraude ingericht. Daarnaast ondersteunt het Functioneel Parket de arrondissementsparketten met expertise op het gebied van faillissementsfraude.

De subjectgerichte aanpak

Onder leiding van het OM is een subjectgerichte aanpak in uitvoering. Met die aanpak wil het OM de activiteiten van beroepsfraudeurs beter detecteren en bestrijden, met de juiste mix van interventies. De praktijk laat namelijk zien dat sancties vanuit één afzonderlijke organisatie de beroepsfraudeur soms slechts tijdelijk hinderen. De subjectgerichte aanpak bestaat uit het structureel samenbrengen van informatie over beroepsfraudeurs

van verschillende overheidsorganisaties. Op basis van vastgestelde selectiecriteria kunnen vervolgens fraudeurs worden geselecteerd die aangepakt kunnen worden. Ook wordt gekeken welke mogelijkheden er zijn om barrières op te werpen tegen nieuwe financieel-economische criminaliteit. Gegeven de bestaande wettelijke mogelijkheden van gegevensuitwisseling wordt 'aan tafel' individuele casuïstiek ingebracht. Aan deze casustafels wordt onderzocht hoe een beroepsfraudeur aangepakt kan worden en welke barrières opgeworpen worden om herhaling van misdrijven te voorkomen. Daarnaast bespreekt het OM de mogelijkheden om voor meer partijen bruikbare indicatoren van beroepsfraudeurs in het Nederlandse publieke domein vast te stellen. Dit leidt tot risicoprofielen die tot beter inzicht en een effectievere aanpak van beroepsfraudeurs kunnen leiden.

Zorgfraude

Om paal en perk te stellen aan verschillende vormen van fraude met geld dat voor de zorg is bestemd, werkt het OM samen met partijen als Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, FIOD, Inspectie SZW, Inspectie Gezondheidszorg, de Nederlandse Zorgautoriteit, de Belastingdienst en het Centrum voor Indicatiestellingen in de Zorg. De samenwerking beoogt een integrale aanpak en biedt het strategische kader voor de handhaving in de zorg. Zo kunnen verschillende (juridische) instrumenten elkaar ondersteunen en versterken, waardoor de handhaving als geheel effectiever wordt (zie kader en interview).

Sportfraude

Op basis van een door het Functioneel Parket en de FIOD opgestelde rapportage over fraudesignalen in de voetbalbranche is een programmatische aanpak opgezet. Het doel van de aanpak is het weerbaar maken van de voetbalsector. De betrokken partijen – Nationale Politie, FIOD, Landelijk Parket en Functioneel Parket – zijn in onderlinge samenwerking proactief op zoek gegaan naar signalen van fraude in de voetbalsector. In 2014 is de samenwerking uitgebreid met partners uit de sportwereld, zoals de KNVB, NOC*NSF, de Lotto en verschillende sportvakbonden. De aandacht is gericht op kwetsbaarheden in de voetbalsector, waaronder illegaal gokken, belastingfraude en witwassen.

Horizontale fraude

De aanpak van horizontale fraude, waarbij niet de overheid maar burgers of bedrijven worden benadeeld, is vanaf 2015 opgenomen in de Veiligheidsagenda en heeft daarmee de komende vier jaar prioriteit. In 2014 heeft het OM daarop al geanticipeerd door samen met de politie verschillende soorten horizontale fraude te definiëren. Daardoor is de prioritering en gezamenlijke focus verder verstrekt.

De tussen het OM en de politie afgesproken streefaantallen, 1500 zaken, zijn gehaald. Voor het huidige en komende jaar ligt de focus op het vergroten van het effect dat uitgaat van de aanpak van die zaken. Het afgelopen jaar heeft het OM voor bepaalde fraudefenomenen al actief de samenwerking gezocht met private partijen. Zo zijn bijvoorbeeld georganiseerde bendes, acquisitiefraudeurs, veelplegende internetoplichters en verzekeringsfraudeurs opgespoord en vervolgd.

2014 was een roerig jaar voor de samenwerking tussen het Openbaar Ministerie en de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa). Volgens NZa-voorzitter Maarten Ruys (die sinds 1 juni als interim-voorzitter is opgevolgd door Marian Kaljouw) zijn de rijen weer gesloten en is geleerd van de problemen. NZa en OM hebben de onderlinge afspraken nog eens helder vastgelegd. Ruys benadrukt dat de NZa vaak een andere aanpak kiest, zoals preventie of overleg: "Als toezichthouder ben je vreselijk ineffectief als je alleen maar met een bijl of pistool rondloopt."

‘Bij twijfel beslist het OM of een zaak strafrechtelijk gaat’

NZa-voorzitter Maarten Ruys

foto: Mireille Coebergh

Wat is de rol van de NZa?

"De zorg toegankelijk houden. Betaalbaar. En van goede kwaliteit. Wij zijn marktmeester op een hele bijzondere markt: de zorgmarkt. Dat is heel wat anders dan een markt voor mobieltjes. De zorgmarkt verheugt zich in een grote mate van politieke belangstelling. Wij laten die markt functioneren: door regels te stellen en toezicht te houden. We doen het allemaal voor de consument, die moet toegang hebben tot betaalbare zorg. Om dat te realiseren, hebben we vooral te maken met verzekeraars en zorgaanbieders zoals ziekenhuizen."

Wat houdt dit concreet in?

"Wij houden toezicht op de uitvoering door verzekeraars en zorgaanbieders. Verzekeraars moeten bijvoorbeeld hun uitgaven jaarlijks netjes bij de NZa

verantwoorden. Wij kijken of zij voldoende aan controles doen. Kijken ze op elke rekening die bij ze binnenkomt: 'Klopt dit? Bestaat deze geleverde prestatie ook echt, bestaat deze zorgaanbieder?' We stellen ook eisen op het vlak van bereikbaarheid en betaalbaarheid. We stellen regels op voor hoe huisartsen declareren. Of, zoals in het voorbeeld van het faillissement van het ziekenhuis in Dokkum. Daar zijn we dan scherp om te kijken hoe we ervoor zorgen dat de mensen in de wijde omgeving van Dokkum hun zorg blijven krijgen. Iemand heeft een afspraak bij de poli, maar die is dicht. Hoe wordt die patiënt toch geholpen?"

Welke maatregelen kan de NZa nemen als het misgaat?

"We hebben een breed scala aan interventies tot onze beschikking. Bij verschillende

situaties horen ook verschillende stappen. Het begint met preventie. Dat zijn vaak gesprekken met zorgaanbieders, waarin we nog eens uitleggen wat we doen. We spreken verzekeraars aan op hun controletaak. We kunnen ook formeel handhaven: aanwijzingen sturen, lasten onder dwangsom, boetes geven of aangifte doen. Per situatie maak je een keuze welk instrument past. Niet alles wat wij ontdekken is per definitie zorgfraude, het scala aan opties is breder dan bij het OM. Je kunt ook gewoon twijfels hebben over hoe iets werkt, en alleen vragen stellen. Als toezichthouder ben je vreselijk ineffectief als je alleen maar met een bijl of pistool rondloopt. Je moet het ervan hebben dat andere partijen het verhaal van je overnemen. Zoals ziekenhuizen en verzekeraars die onderling afspraken maken over de administratie of de controle."

Noem eens casus waarin de NZa buiten het strafrecht blijft?

"De NZa heeft de tarieven voor orthodontisten de afgelopen jaren twee keer flink verlaagd. Het kan dat daardoor het aanbod van orthodontisten te klein wordt. Dus deden we een onderzoek naar de

‘Niet alles wat wij ontdekken is per definitie zorgfraude, het scala aan opties is breder dan bij het OM’

‘Het OM doet goed werk, het effect van het NZa-werk wordt zichtbaarder, onze samenwerking is aangescherpt’

toegankelijkheid en beschikbaarheid. Dan blijkt ‘Gelukkig, dit is geen toegankelijkheidsprobleem’. Wel viel ons daar bij op dat de omzetten gelijk zijn gebleven. Hoe kan dat nou? Vervolgens blijkt dat er meer ingewikkelde, duurdere beugels zijn geplaatst. Is dat compensatiegedrag van de orthodontist, of is het een trend dat mensen een duurdere beugel willen? Dat gaan we dan navragen bij de beroepsgroep en die zeggen dat klanten betere kwaliteit willen. ‘Oké’, is dan onze reactie, ‘maar weten burgers ook dat het goedkoper kan? Hangen de verschillende prijzen in de spreekkamer, zodat er iets te kiezen valt?’ We hebben dit opgepakt met de Consumentenbond. Zij openen een loket waar mensen kunnen zeggen: ‘Ik betaal ongewild teveel voor deze beugel’ of ‘Ik ben heel tevreden’. Deze aanpak heeft niks te maken met het Openbaar Ministerie, maar is wel een heel effectieve manier om ernaar te kijken.”

Welke plaats in de zorgfraudeketen nemen NZa en OM in?

“De keten is erg lang. Het begint bij de wetgever die een goede wet maakt. Belangrijk zijn ook de consumentenorganisaties, het aandeel van individuele zorgaanbieders, van branchepartijen, verzekeraars, de NZa. Uiteindelijk komen NZa en het OM pas in beeld. Er komen veel signalen over zorgfraude van burgers en verzekeraars, en ook uit databestanden. Dan gaan de NZa en het OM graven en beslissen: ‘Wat doen wij nou?’, ‘Welke sancties zetten we in?’ Om daar beter over te kunnen beslissen is eind vorig jaar het

nieuwe protocol Centraal Selectieoverleg Zorg (CSZ) opgesteld. In dit overleg tussen OM en NZa vragen we ons steeds af: zullen we dit bestuurlijk of strafrechtelijk afdoen? Bij twijfel beslist uiteindelijk het OM of een zaak strafrechtelijk gaat.”

Waarom was een betere afstemming nodig?

Medio 2014 was er een belangrijke hick-up tussen de NZa en het OM. De NZa was in een kwetsbare periode, mijn voorganger was net opgestapt. Ik werd onaangenaam getroffen door de publiciteit over de zaak Sint Antoniusziekenhuis in Nieuwegein, die begin juli tot een Kamerdebat leidde. ‘Werken opsporing en toezicht, OM en NZa, wel goed samen?’, vroeg de Kamer zich af. Dat heeft spanning op de lijn gegeven. We hebben samen al snel weer de rijen gesloten. Onder meer door naar het protocol te kijken. Wij vinden zelf de casus Sint Antoniusziekenhuis juist een succes. We hebben een boete opgelegd van 2,5 miljoen euro, het ziekenhuis moest 24,6 miljoen terugbetalen, en we hebben er nog geen negen maanden over gedaan. De zaak was bovendien een wake-up call voor de hele sector: eind 2014 hebben alle ziekenhuizen samen nog eens 270 miljoen aan onterechte declaraties vastgesteld.”

Kunt u succesvolle voorbeelden noemen van de nieuwe afspraken?

“In de herfst van 2014 hebben we grote invallen gedaan bij twee tandartsenpraktijken. We hadden het gevoel dat we raak gingen schieten. Dit door analyse

van data en het verbinden van data. We hadden het vermoeden dat er veel te veel gedeclareerd was voor niet-geleverde prestaties. Na inlichten van het OM hebben we voor het middel van de inval gekozen. Zo’n actie zingt in de tandartsensector natuurlijk ook rond: als je een paar boeven vangt heeft dat een preventieve werking. Het onderzoek loopt nog. Een andere actie was in een kliniek voor cosmetische chirurgie. Hier ging het om een onaangekondigd bedrijfsbezoek. Bij de inval in deze kliniek trokken we computers leeg en controleerden we de data op onregelmatigheden. Als het echt zorgfraude blijkt, gaan we met die informatie weer naar het CSZ-overleg. Daar stellen we samen met het OM de standaardvragen: wat is het meest effectief, krijgen we dit strafrechtelijk rond, hebben we genoeg tijd om dit te doen, is het belangrijk genoeg om dit te doen?”

Wat is er qua samenwerking tussen OM en NZa voor verbetering vatbaar?

“In grote lijnen vind ik dat er geen zwakke schakels in de keten zijn. Het OM doet goed werk, het effect van het NZa-werk wordt zichtbaarder, onze samenwerking is aangescherpt. Wel een punt van aandacht is dat strafrechtelijke trajecten erg lang kunnen duren. Terwijl veel van die zaken gebaat zijn bij een korter traject. Onze eigen lik-op-stuk is geen snelrecht, maar het gaat sneller dan de procedures in het strafrecht. Dat heeft natuurlijk te maken met de verschillen in bewijslast, dat begrijpen we, maar het is wel een factor. Ook in de afweging in het CSZ die we met het OM maken, speelt het tijdsaspect mee. Natuurlijk niet als enige factor. Witteboordencriminaliteit moet worden aangepakt. In de zorg lopen veel integere mensen rond, maar ook een aantal boeven. Iedere sector kent zijn rotte appels. En in deze sector gaat wel 90 miljard om.”

Mensenhandel

- Het OM heeft een recordaantal verdachten van mensenhandel gedagvaard: 242
- Liaison officer in Rome gestationeerd: intensivering aanpak mensensmokkel
- Start derde termijn Task Force Menschenhandel onder voorzitterschap van het OM

Mensenhandel is een mensonterende vorm van criminaliteit. Slachtoffers zijn voor jaren getraumatiseerd. De daders proberen over de rug van deze kwetsbare personen geld te verdienen. Het OM komt op voor deze slachtoffers en geeft de aanpak van mensenhandel al meerdere jaren prioriteit. Voorbeelden van mensenhandel zijn gedwongen prostitutie en arbeidsuitbuiting, maar bijvoorbeeld ook gedwongen bedelarij en het onder dwang laten plegen van criminele activiteiten.

Mensenhandel vindt plaats in georganiseerd verband. De criminele netwerken die zich met mensenhandel bezig houden, laten zich niet tegenhouden door landsgrenzen en opereren internationaal. Het OM werkt daarom zowel nationaal als internationaal samen met opsporingsdiensten en andere partners. Het OM is gebaat bij het verkrijgen van signalen van mensenhandel, zodat criminele netwerken in kaart kunnen worden gebracht. Nederland is 'co-driver' van het EU EMPACT-project mensenhandel, waarbij EMPACT staat voor European Multidisciplinary Platform Against Crime Threats. Het OM werkt daarnaast samen met landen als Roemenië, Bulgarije, Hongarije, Nigeria en de Filipijnen in de aanpak van mensenhandel.

Aanpak en rol van het OM

Een opsporingsonderzoek naar mensenhandel begint met het in kaart brengen van het mensenhandelnetwerk. Niet alleen de hoofddaders, maar ook de cruciale schakels met de bovenwereld. Medeplichtigen en legale organisaties die mensenhandel bewust faciliteren en opzettelijk voordeel trekken uit de uitbuiting van een ander. Denk aan de verhuurder van een pand dat gebruikt wordt bij mensenhandel. Met behulp van de signalen die het OM en opsporingsdiensten krijgen over mensenhandel, kan de organisatie achter de mensenhandel worden aangepakt. Samen met

verschillende partners werpt het OM barrières op en worden (mogelijke) interventies van verschillende partijen op elkaar afgestemd.

De integrale aanpak van mensenhandel richt zich niet alleen op seksuele uitbuiting. Het OM, het Functioneel Parket in het bijzonder, richt zich tevens op vormen van arbeids- en overige uitbuiting. Het gaat bijvoorbeeld om vormen van uitbuiting in de land- en tuinbouw, de horeca, de bouw en de binnenvaart, maar bijvoorbeeld ook om gedwongen bedelarij en mensenhandel met als oogmerk orgaanverwijdering.

Het OM wil het wederrechtelijk verkregen voordeel van mensenhandelaren afpakken. Menschenhandel draait voor de daders namelijk om financieel gewin. Een financieel onderzoek maakt een vast onderdeel uit van het opsporingsonderzoek. Informatie uit financieel onderzoek is belangrijk bij de onderbouwing van de vordering tot schadevergoeding van het slachtoffer. Slachtoffers van mensenhandel worden hierin door het OM ondersteund. De zorg voor slachtoffers heeft een centrale plaats bij de aanpak van mensenhandel. Een goede behandeling van slachtoffers helpt secundaire slachtoffervorming te voorkomen.

De afgelopen jaren heeft er een enorme verbreding van de aanpak van mensenhandel plaatsgevonden. Steeds meer partijen leveren vanuit verschillende invalshoeken een bijdrage aan het signaleren van mensenhandel. Het instrumentarium en de mogelijkheden waarover deze partijen beschikken zijn toegenomen. Zo passen gemeenten hun beleid en regelgeving aan op de aanpak van mensenhandel en zijn er zogenaamde signaalkaarten ontwikkeld, zodat baliepersoneel van gemeenten signalen van mensenhandel kunnen herkennen. Het strafrecht alleen is immers onvoldoende om de ondermijning van de maatschappij door deze zware en vaak internationaal georganiseerde misdaad tegen te gaan. Het OM werkt daarom samen met de politie en andere opsporingsdiensten, maar ook met andere relevante publieke en private partijen, zoals de Vereniging Nederlandse Gemeente en Jeugdzorg Nederland.

Een groot aantal partners vormt onder voorzitterschap van het OM de Task Force Mensenhandel. De minister heeft begin 2014 het mandaat van de Task Force Mensenhandel met een derde termijn verlengd. De Task Force ziet ook de komende jaren een belangrijke rol voor zich weggelegd en legt daarbij een aantal nieuwe accenten. De Task Force richt zich gedurende de derde termijn onder andere op de aanpak van arbeids- en overige uitbuiting, de bescherming en opvang van minderjarige Nederlandse slachtoffers en de aanpak van misstanden in de prostitutiebranche.

Doelstelling en resultaten

In 2014 heeft het OM 242 verdachten van mensenhandel gedagvaard. Dit is het hoogste aantal in de afgelopen jaren. Daarnaast zijn er ten opzichte van 2013 meer zaken van politie, Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Koninklijke Marechaussee bij het OM binnengekomen. De focus op mensenhandel is dus zichtbaar in de zaken die het OM doet.

Namens het OM is er, mede gelet op signalen van mensen-smokkel onder vluchtelingenstromen uit Eritrea en Syrië, een liaison officer gestationeerd in Rome. Doel van een liaison officer is het opbouwen of in stand houden van het justitiële netwerk in het buitenland. De officer begeleidt, versoepelt en intensiveert de internationale justitiële rechtshulp en vervult een belangrijke adviesfunctie.

Naast de inzet van het strafrecht, wordt integraal gekeken naar de manier waarop mensenhandel moet worden teruggedrongen. In 2014 heeft het OM in samenwerking met de Landelijke Eenheid van de Nationale Politie, de Inspectie SZW, de vreemdelingendiensten van de regiopolitie, de douane en de Koninklijke Marechaussee, een grote, meerdaagse actie tegen uitbuiting in de Nederlandse binnenvaart gehouden. In 2014 is er onder andere een landelijke actie georganiseerd naar illegale prostitutie en mensenhandel. Politie en OM hebben tijdens de actie woningen, hotels en vakantieparken bezocht. Samen met zijn partners werkt het OM ook aan trainingen en voorlichting voor mensen die mensenhandel onbewust faciliteren. Dit moet leiden tot bewustwording en meer meldingen van signalen van mensenhandel. Zo krijgen studenten aan Hogere Hotelscholen les over mensenhandel en illegale hotelprostitutie. Daarnaast is een Nederlandse dvd over signalen van illegale hotelprostitutie inmiddels verspreid in andere landen. Begin 2014 heeft het Landelijk Parket, samen met de politie en Stichting M. (thans: NL Confidential) aandacht gevraagd voor de thema's kinderporno, mensenhandel en kinderskstoerisme op de Kamasutrabeurs in Utrecht.

Passagiersschepen gecontroleerd op mensenhandel

Tijdens de vier dagen durende actie-dagen van de Nationale Politie zijn in het voorjaar van 2014 38 passagiersschepen gecontroleerd op mogelijke mensenhandel en mensensmokkel.

Mensenhandel en mensensmokkel binnen de binnenscheepvaart betekent veelal uitbuiting van personeelsleden.

Bijvoorbeeld matrozen die niet beschikken over een paspoort, extreem lange arbeidsuren moeten werken onder gevaarlijke omstandigheden met slechte huisvesting en grove onderbetaling.

Gedurende de actiedagen zijn geen verdachten aangehouden. Wel bleken bij een aantal schepen indicatoren aanwezig

van mensenhandel. Het betrof met name het “hotel”-personeel aan boord van passagiersschepen. Uit nader onderzoek is de focus komen te liggen op één rederij. Onderzoek en controles aan boord van schepen in dat kader lopen nog door tot in 2015.

Geld afpakken voor slachtoffers mensenhandel

Een verdachte is in december 2014 veroordeeld door de Haagse rechtbank voor mensenhandel. Hij kreeg 4 jaar gevangenisstraf en moet een schadevergoeding betalen aan het slachtoffer van meer dan € 400.000.

De man was met het slachtoffer een relatie aangegaan. Hij heeft haar verliefd op hem laten worden door, onder andere, spullen voor haar te kopen. Daarna gaf hij haar instructies hoe ze met klanten om moest gaan en hoeveel geld ze moest vragen. De man bepaalde de werktijden van het slachtoffer. Hij vervoerde haar, controleerde haar tijdens haar werkzaamheden en verbood haar te eten tijdens het werken.

Ze moest het verdiende geld gedwongen afstaan.

De vrouw werd door 'haar vriend' bedreigd. Hij heeft haar meermalen geslagen als ze onvoldoende verdiende.

Ook rechtbank Amsterdam veroordeelde in 2014 een mensenhandelaar voor seksuele uitbuiting tot gevangenisstraf en het betalen van een schadevergoeding. Hier betrof het de uitbuiting van vier Hongaarse vrouwen met dwang, bedreiging, misleiding en geweld.

De man maakte eveneens gebruik van de loverboymethode. Verdachte is veroordeeld tot 6 jaar gevangenisstraf en het betalen van € 548.000.

In 2014 is het OM nog geen zaak gestart vanuit Italië, maar de kans dat dat in 2015 wel gebeurt, is groot. Misschien was het nog gelukt als Hester van Bruggen volgens het oorspronkelijke plan op 1 september 2014 was begonnen als liaison-magistraat in Rome. Die datum zetten zij en haar meerderen meteen uit hun hoofd toen de MH17 neerstortte, met 298 mensen aan boord.

Vanuit Rome de mensenhandel te lijf

Hester van Bruggen, liaison-magistraat in Rome

foto: Loes van der Meer

Het onderzoek naar het neerhalen van het vliegtuig in de Oekraïne kreeg in de zomermaanden de volle aandacht van de voormalig IM-officier (internationale misdrijven) en veel van haar collega's bij het OM en de politie.

Maar op 1 december begon Van Bruggen (41) dan alsnog in Rome, waar ze voor een jaar of drie, vier is gestationeerd. Naast Frankrijk is Italië het tweede land waar het OM een liaison-magistraat heeft geplaatst. Van Bruggen: "In veel landen zitten van oudsher politie-liaisons, om de samenwerking met hun buitenlandse collega's te bevorderen. Dat komt de onderzoeken en strafzaken ten goede.

Ik doe dat op operationeel niveau met mijn collega's van het OM in Italië. Mijn mandaat is heel breed, het gaat om justitiële samenwerking voor wat betreft zware criminaliteit, witwassen, drugs, maar natuurlijk is er ook veel aandacht voor mensenhandel en mensensmokkel." Nederland loopt hiermee niet voorop. Landen als Frankrijk, Engeland, Spanje en de Verenigde Staten hebben al liaison-magistraten in Italië. Van Bruggen doet in deze functie geen strafzaken meer. Het zullen haar Nederlandse en Italiaanse collega's zijn die bepalen wat ze met een zaak willen. Van Bruggen zal ze daarbij ondersteunen.

De vluchtelingenstroom vanuit Afrika is een belangrijke reden waarom het OM voor Italië heeft gekozen. Van Bruggen: "Italië zit in een hele moeilijke situatie. Europa is enorm kritisch, vindt dat Italië niet voldoende doet aan de registratie van vluchtelingen. Maar Italië heeft een enorm probleem. Die continue stroom vluchtelingen is aan de orde van de dag. In 2014 kwamen er 170.000 bootvluchtelingen aan. Ik vind het interessant om vanuit OM-perspectief te kijken wat we hieraan kunnen doen. Het is makkelijk om te bepalen wat je niet kunt doen, maar het zou goed zijn om een mooie zaak op te starten met Italië tegen een smokkelorganisatie. Als smokkelaars grof geld verdienen aan het illegaal binnenbrengen van mensen die hun ellende in eigen land willen ontvluchten, moet je samen de mouwen opstropen. Bovendien gaat het smokkelen vaak gepaard met andere grove misdrijven."

Haar standplaats is Rome, maar Van Bruggen reist veel door het land, naar die plekken waar de informatie vandaan moet komen voor een strafzaak. Zo is ze al een paar keer op Sicilië geweest, waar veel onderzoek wordt gedaan naar mensenhandel en -smokkel. "Ik was positief

‘Als smokkelaars grof geld verdienen aan het illegaal binnenbrengen van mensen die hun ellende in eigen land willen ontvluchten, moet je samen de mouwen opstropen’

verrast over wat ik daar aantrof. Het beeld in Europa is dat Italië al die illegalen maar doorlaat, maar als je kijkt naar de inzet van politie en OM, die is echt groot. Er lopen veel onderzoeken, en die hebben zich de afgelopen jaren enorm ontwikkeld. Ze hebben wel degelijk zicht op wie achter de schermen actief zijn in Libië, Turkije en Egypte. In deze onderzoeken wordt internationaal ook veel samengewerkt.”

‘We moeten veel groter, veel internationaler denken als het om mensen-smokkel gaat’

Ze vertelt over een haven in Egypte waar veel smokkelboten vandaan kwamen. “Het was bekend dat die daar vertrokken in de avonduren. Italië heeft vervolgens afspraken gemaakt met Egypte en die haven is nu ’s nachts dichtgegooid. Heel effectief dus.”

Zo snel gaat het echter lang niet altijd. De onderzoeken naar de kopstukken van een mensenhandelorganisatie vragen een lange adem. “Je hebt getuigen nodig om zo’n zaak rond te krijgen en die mensen zijn meestal niet meer in Italië. Ze hebben mogelijk ergens asiel aangevraagd. Maar de Italianen laten zich hier niet door afschrikken. Ze zetten er volop op in, en daar kan ik alleen maar lof voor hebben”, aldus Van Bruggen.

De illegale bootvluchtelingen die proberen Europa binnen te komen via Italië, willen uiteindelijk naar Scandinavië, Nederland en andere West-Europese landen. Van Bruggen onderzoekt met Warner ten Kate, landelijk officier mensenhandel en -smokkel, de mogelijkheden om een breed onderzoek op te starten. “Daarvoor is het belangrijk om in kaart te brengen wat er in Italië al loopt aan onderzoeken, waar die lopen en hoe dat is georganiseerd. Daarvoor ben ik bijvoorbeeld in gesprek met de Italiaanse evenknie van het Landelijk Parket, die zich richt op de aanpak van de maffia.”

Ze is ervan overtuigd dat Nederland samen met Italië zaken moet gaan doen. “Samenwerken. In landen als Egypte en Turkije ligt voor ons het bewijs. Voorheen zaten we te wachten op telefoontjes van onze collega’s uit die landen, maar die komen niet vanzelf. We moeten het omkeren, en veel proactiever worden. Wat ik tot nu toe heb gezien is dat we veel kunnen leren van de Italianen, zij kunnen ons laten zien hoe je zo’n onderzoek aanpakt. Niet alleen van de Italianen trouwens, maar ook van Duitsers. Zij zijn veel alerter op illegale bootvluchtelingen die doorreizen en die belangrijke getuigen kunnen zijn in strafzaken.”

In internationale onderzoeken speelt rechtsmacht een grote rol. Is Nederland wel bevoegd om onderzoek te doen, in bijvoorbeeld Turkije? Maar juist in dit soort zaken is rechtsmacht volgens Van Bruggen geen belemmering om een onderzoek te starten. “Als je bijvoorbeeld al een paar vluchtelingen hebt die zijn doorgereisd naar Nederland, kan dat je al rechtsmacht geven om onderzoek te doen naar de herkomst van de boot waarmee ze bijvoorbeeld van Turkije naar Italië zijn overgestoken.”

Van Bruggen zou het liefst zo snel mogelijk een zaak beginnen. “We moeten veel groter, veel internationaler gaan denken als het om mensensmokkel gaat. En of in die zaak nou vervolging plaatsvindt in Nederland of dat je Italië helpt mensen voor de rechter te krijgen, of de Duitse collega’s helpt, of financieel gaat opsporen, dat is niet belangrijk. We moeten hier zelf ervaring gaan opdoen, en daarbij is het belangrijk dat we naar het land gaan waar de kopstukken zitten en de smokkelboten vandaan komen. Er zijn zaken genoeg. Het is een kwestie van proberen wat werkt.”

Hester van Bruggen

In 2002 beëdigd als officier van justitie, en begonnen bij het parket in Groningen. In 2006 overgestapt naar het Landelijk Parket in Rotterdam. Daar zou Van Bruggen drugszaken

gaan doen, maar al snel deed ze onderzoek naar Internationale Misdrijven. Sinds december 2014 is ze gestationeerd in Rome, als liaison-magistraat.

Terrorisme en radicalisering

- Verhoogde paraatheid voor terrorisme
- 54 'gewelddadige jihad-gerelateerde' strafrechtelijke onderzoeken naar circa negentig personen
- Inzet op lokale multidisciplinaire aanpak

foto: Nationale Beeldbank | Stuwdamdorp

De aanpak van terrorisme en radicalisering heeft in 2014 veel aandacht gekregen. Een jaar eerder al werd Nederland geconfronteerd met de problematiek van uitreizigers en terugkeerders, maar het afgelopen jaar kwam dit volop in de aandacht. Tientallen Nederlandse burgers blijken bereid af te reizen naar het door IS uitgeroepen 'kalifaat' in Irak en Syrië. Zij willen daar deelnemen aan de gewapende strijd. De terroristische aanslagen in Parijs en Kopenhagen maken eens te meer duidelijk dat ook hier in Nederland een aanslag kan plaatsvinden. De bestrijding van terrorisme en radicalisering is daarom een belangrijk speerpunt van de overheid. Het OM draagt bij aan deze rijksbrede integrale aanpak.

Het strafrecht kan een cruciale rol spelen in de aanpak, bijvoorbeeld om te voorkomen dat burgers, soms zelfs met hele gezinnen, naar het 'kalifaat' in Syrië en Irak afreizen. Een signaal over een mogelijke uitreis vraagt om snel en dwingend optreden van de overheid. Het OM werkt samen met inlichtingendiensten en de politie om aanslagen in Nederland te voorkomen. Tot slot wordt ingezet op het vervolgen van terugkeerders. Uiteindelijk moet dit bijdragen aan het wegnemen van de voedingsbodem voor radicalisering. Dit moet in breder verband gebeuren, in direct contact met de samenleving.

Aanpak en rol van het OM

Uitreizigers worden tegengehouden om te voorkomen dat Nederlandse burgers gaan deelnemen aan de gewapende strijd. Die strijd wordt geleverd in een gebied waar ook Nederlandse militairen aanwezig zijn. Uitreizigers doen gevechtsservaring op, maar lopen ook oorlogstrauma's op. Dat wil de overheid voorkomen. Met het voorkomen van een uitreis is het probleem niet opgelost. Er is intensieve aandacht nodig om te zorgen dat deze mensen

bij onze samenleving betrokken blijven. Hier is een belangrijke rol weggelegd voor onder andere scholen, medewerkers van gemeenten en geestelijk leiders. Het probleem vraagt om een multidisciplinaire aanpak, waarbij de rol van het strafrecht vaak secundair is. Hetzelfde geldt voor personen die terugkeren uit strijdgebieden naar Nederland.

Het OM werkt samen in de aanpak van terrorisme en radicalisering. In augustus 2014 heeft het kabinet het 'actieprogramma integrale aanpak jihadisme' gepresenteerd. Dit actieprogramma omschrijft zowel preventieve als repressieve maatregelen die overheidsdiensten kunnen inzetten ter bestrijding van radicalisering en terrorisme.

Het OM focust zich op alle personen die zich willen aansluiten bij de gewelddadige strijd dan wel terugkeren uit het strijdgebied, maar ook op degenen die mensen, geld of middelen werven voor de gewelddadige strijd. Met strafrechtelijk ingrijpen probeert het OM het gevaar van terroristische aanslagen in Nederland te

'Uitreiziger' Syrië in hoger beroep veroordeeld voor voorbereiden terroristisch misdrijf

Het onderzoek naar een vermeende 'uitreiziger' naar Syrië startte na een ambtsbericht van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. Uit het strafrechtelijk onderzoek, onder leiding van het OM, bleek dat de verdachte naar Syrië wilde reizen om daar deel te nemen aan de gewelddadige strijd. Hij plaatste daartoe onder meer de volgende tekst op internet: "De islamitische levensstijl kan niet beschermd worden zonder de bereidheid van mensen om hun leven daarvoor neer te leggen. De meest gewaardeerde daad is vechten op het pad van Allah." Bij de aanhouding van de verdachte vond de politie in zijn Amsterdamse woning ontstekingslont, aluminiumpoeder en een gasfles. Na onderzoek bleek ook dat hij intensief zocht op internet naar hoe explosieven gemaakt konden worden en naar reisinformatie over en -benodigheden voor onder meer Syrië.

De rechtbank sprak verdachte vrij van het voorbereiden van een terroristisch

misdrijf. Hij werd wel veroordeeld voor de voorbereidingshandelingen voor brandstichting/ontploffing en voor opruiing. In hoger beroep werd twee jaar cel geëist tegen de verdachte voor wederom het voorbereiden van een terroristisch misdrijf. Het hof volgde het OM in zijn uitspraak dat dit handelingen zijn die gezien kunnen worden als 'klaarstomen' om een terroristisch misdrijf te plegen en veroordeelde verdachte tot 18 maanden cel. Het is de eerste keer dat een rechter een veroordeling uitspreekt voor dit relatief nieuwe wetsartikel.

Voor het OM is deze uitspraak een belangrijk signaal aan mensen die voornemens zijn uit te reizen om terroristische misdrijven te plegen. Hiermee is het mogelijk geworden via dit wetsartikel meerdere vormen van voorbereiding van terroristische misdrijven al in een vroeg stadium aan te pakken.

beperken en aan de samenleving duidelijk te maken dat deze criminele gedragingen niet worden getolereerd.

Doelstelling en resultaten

In 2014 zijn er 54 strafrechtelijke onderzoeken geweest naar circa negentig personen. Een aantal verdachten is inmiddels succesvol vervolgd wegens terrorisme. Verdachten zijn veroordeeld voor het deelnemen aan een criminele organisatie met terroristisch oogmerk, het voorhanden hebben van wapens met terroristisch oogmerk en wegens voorbereidingshandelingen gericht op het plegen van moord en doodslag met terroristisch oogmerk en verspreiding ter opruiing voor een terroristisch misdrijf. De jurisprudentie over dit relatief nieuwe onderwerp is volop in ontwikkeling.

Het OM heeft zich daarnaast ingezet om in alle arrondissementen een casusoverleg in te richten met lokale ketenpartners. De personen die radicaliseren moeten in beeld zijn. In het casusoverleg wordt besproken welke interventie nodig is. Soms ligt de oplossing in het strafrecht, maar soms juist ook in hulpverlening of

in bestuurlijke maatregelen vanuit een gemeente. Op landelijk niveau is het OM in gesprek met partners als de Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering en NIFP om de expertise op deradicalisering en het herkennen van radicalisering te versterken.

Extra capaciteit

Vanaf 2014 vindt binnen het OM een intensivering plaats voor de aanpak van terrorisme en radicalisering. Bij een intensivering (op de uitvoering van de strafrechtelijke maatregelen zoals verwoord in het actieprogramma integrale aanpak jihadisme) past ook een uitbreiding van de capaciteit. Daar is extra geld voor vrijgemaakt. Zeven zeer ervaren officieren van justitie zijn boven de formatie aangesteld voor de aanpak van terrorisme en radicalisering. Deze zeven officieren van justitie waren reeds elders binnen het OM werkzaam en hun opgevallende functies worden opgevuld met nieuw aan te trekken personeel. In 2015 wordt deze capaciteit verder uitgebreid. Hier wordt de intensivering van 5 miljoen euro voor het jaar 2015 ingezet.

Ja, radicalisering is een urgent thema. Maar burgemeester van Den Haag Jozias van Aartsen wil ook relativeren. Hij ziet een warme Schilderswijk waarin moslims en niet-moslims niet tegenover elkaar staan. En veiligheidspartners die schouder aan schouder werken.

‘Mag het een beetje in perspectief?’

Jozias van Aartsen over radicalisering

Kijkt u, fietsend door de Schilderswijk, nu meer dan drie jaar geleden over uw schouders of er niet...

“Nee nee, helemaal niet.”

... iemand met een mes op u af rent?

“Echt niet.”

Of doet u het wel, maar vindt u het niet handig dat te zeggen?

“Als ik steeds had gepiekerd – goh, wat gebeurt er toch allemaal – dan had ik hier niet als burgemeester kunnen functioneren. Als er aanwijzingen zijn dat beveiliging nodig is, krijg ik die. Maar ik heb dat gevoel eigenlijk nooit gehad.”

Aanslagen als in Brussel en Kopenhagen hebben tot onrust geleid. Jozias van Aartsen is de laatste om iets af te doen van de ernst daarvan. Hij vindt het terecht dat bijvoorbeeld bij joodse instellingen goed op veiligheid wordt gelet. En logisch dat reclasseringsmedewerkers die een geradicaliseerde familie bezoeken, afwegen of ze dat alleen moeten doen. Maar aan zijn driehoekige tafel in het Stadhuis aan de Spui, is de burgemeestersboodschap er een van relativering. Nog geen wijkagent is hij tegengekomen die zegt bang te zijn.

“Ik ken er een aantal goed en weet dat dat niet speelt.”

Fietsend door de Schilderswijk wordt Van Aartsen “altijd wel enthousiast” over de warmte daar. Hij wijst op een proefschrift over de wijk, waaruit blijkt dat in de kern de sfeer niet is veranderd in vergelijking met 60, 70 jaar geleden. “Daarom bekruipt mij in toenemende mate weerzin. Over die éeuwige vraag.” Van Aartsen zet een stemmetje op. “Den Haag, Den Háág! De Schilderswijk, o jee! Burgemeester, wat is hier toch aan de hand?”

Wat is er aan de hand in Den Haag?

“De Schilderswijk kreeg een probleem toen Trouw, op basis van feiten die niet bestonden, het beeld schetste van een Haagse “sharia-driehoek”. Het stempel “jihad-wijk” kwam er op. Uit geestelijke luiheid stappen steeds mensen in dat beeld. Wordt de Schilderswijk er weer uitgepikt als de wijk met de grootste problemen op dit gebied. En bezoeken Kamerleden de wijk, die lekker om de hoek ligt.

Maar vergelijk je Den Haag met Amsterdam, Rotterdam en andere West-Europese steden met een aanzienlijke moslimgemeenschap, dan is Den Haag niet uniek. De Haagse moslimgemeenschap ken ik vrij goed.

Ieder beeld dat er hier een probleem is – een tegenstelling tussen moslims en niet-moslims – werp ik ver van me. Ik heb in de zomer van 2014, toen hier demonstraties waren, ook gezegd: In Transvaal, de Schilderswijk en Den Haag Zuidwest gaat het om een zeer beperkte groep die radicaliseert, en om een nog kleinere groep waarover we echt grote zorgen hebben. Negentig procent van bewoners moet nul-komma-nul, helemaal niks hebben van jihadisme. Haagse moskeeën distanceren zich totaal van wat er is gebeurd in Parijs. In Kopenhagen. In Canada. In Australië. In Brussel. Om een of andere reden dringt dat maar slecht door. Mijn taak is om, zonder de ernst van radicalisering teniet te willen doen, wat te relativeren. Mag het een beetje in perspectief? Daarom geven we het exact aan: Hoeveel uitreizigers hebben we nou? Waar praten we nu eigenlijk over?

Tegelijkertijd heeft de Nederlandse samenleving kennelijk wel vertrouwen in de lokale en nationale aanpak. Je kunt ook niet op basis van angst beleid voeren. Radicalisering is een complex vraagstuk, een langetermijnverhaal. Dat vraagt om gepassioneerd, en vooral koel en analytisch besturen.”

Ik zou het als burgemeester het meest urgente probleem vinden

“Het is een prioriteit. Maar nogmaals, alles in perspectief. Drie dingen zijn nodig. Repressie voorop. Door de gemeente en door de staat, zoals neergelegd in de ‘Jihad-nota’ van het kabinet. Daarnaast: ‘specifieke’ preventie. In Den Haag hebben we een uitvoeringsprogramma gemaakt om radicalisering tegen te gaan en de-radicalisering te bevorderen. Inlichtingendiensten zijn actief en het OM is belangrijk bij terugkeerders. Die worden per definitie aangehouden, en vervolgd als zij zich schuldig hebben gemaakt aan criminele activiteiten. Bij de persoonsgerichte aanpak in ons interventionistische Veiligheidshuis, loopt Den Haag voorop. Tot meer ‘algemene’ preventie hoort het wegnemen van de voedingsbodem voor het probleem. Er is, ook door de crisis, een zekere gevoeligheid voor radicalisering in de moslingemeenschap. Daarom horen onderwijs, werk en integratie tot de hoofdlijnen van ons Collegebeleid.”

Eerst die repressie. Hoe beziet u het werk van OM?

“In 2014 draaide het OM ‘Context’, een langdurig onderzoek naar actieve ronselaars voor de jihad. Ik ben af en toe ongeduldig geweest, maar heb dat gebillijkt. Het was belangrijk dat lieden die werden opgepakt, niet binnen twee dagen weer op straat zouden lopen. Dus het werk is uiterst grondig verricht; het OM heeft dat perfect gedaan. Nog steeds zitten twee mensen vast. Sommige ronselaars speelden ook een rol bij die demonstraties in 2014. Naast het principiële punt van vrijheid van meningsuiting en demonstratierecht, wilden politie, OM en wij het ook zien: wie lopen hier nu, wie zijn dat? Daar heeft het Context-onderzoek van kunnen profiteren. Uiteindelijk zijn deze lieden in augustus gearresteerd. Die samenwerking met het OM is heel goed geweest. Ook in het Veiligheidshuis, en in de driehoek waarin we dit hele vraagstuk iedere week bespreken. Het is absolute prioriteit en, zoals u zegt, urgent.”

U noemt uw Veiligheidshuis ‘interventionistisch’

“We kregen hier laat een Veiligheidshuis, daardoor konden we wel makkelijk overnemen wat elders werkte. Ja, we hebben met onze partners een vrij interventionistisch Veiligheidshuis opgezet, als schakel-punt voor het preventiebeleid. Ik ben buitengemeen enthousiast over de samenwerking die daar plaatsvindt. Den Haag is de enige gemeente met een Veiligheidshuis

waarin iedereen op één werkvloer zit. Politie, reclassering, GGZ, OM, gemeente, kinderscherming, et cetera. Dat klinkt banaal, maar als je dicht op elkaar zit, bevordert dat de samenwerking enorm.”

Heeft u het gevoel een verschil te kunnen maken?

“Het zou arrogant zou zijn als ik dat zou denken. Ons program levert niet overmorgen al succes op, het resultaat kunnen we pas over een langere periode bezien. Wel krijgt ons Veiligheidshuis algemeen erkenning. Fransen, Belgen, Zweden, Denen, Canadezen: ze komen hier kijken hoe het werkt. Die kennis delen we ook met Nederlandse gemeenten die met dit fenomeen worstelen. Amsterdam en Rotterdam, die doppen hun eigen boontjes wel; maar andere gemeenten hebben er behoefte aan. Een echt succes is dat de afgelopen periode geen minderjarige meer is uitgereisd uit Den Haag. Dat kan alleen als alle partners hun creativiteit, inzicht en kennis ‘bij de bron’ inzetten. Dat koppelen van kennis doen we ook bij de lone wolves, de eenlingen die radicaliseren. Er loopt met het Rijk nu een pilot in Den Haag.”

‘Het OM heeft het ronselaars-onderzoek perfect gedaan’

Hoe ontdekt u de lone wolf?

“De haarvaten in de samenleving zijn verschrikkelijk belangrijk. De stad heeft een web van mensen die hun ogen en oren openhouden. De wijkagent. De leerkracht. Het jongerenwerk. De moskee. Al die betrokken professionals krijgen daarvoor kortlopende trainingen. Nederlandse wijkagenten kennen elke hoek en gat van hun buurt en horen heel veel. Als we het vergelijken met hoe de Franse politie worstelt met het probleem, mogen we fier zijn op onze politie.”

Wat krijgt u terug uit die haarvaten?

“Veel. Zo toont de Haagse moskeewereld enorm commitment om mee te helpen. Om het probleem te dempen. Om jongeren duidelijk te maken dat dit niet de toekomst is waarin ze zouden kunnen geloven. Ik ben ook blij met de reacties uit de samenleving. Vrouwen, meidengroepen

zijn enorm actief in de stad. Zij zijn moedig, want ze horen ook wel: ‘Waar ben je nou allemaal mee bezig?’ We moeten hen koesteren.”

Geven politiemensen aan meer grip te krijgen?

“Het is als driehoek, dat we het gevoel hebben dat we er behoorlijk wat grip op krijgen, ja. Naarmate je er meer aan doet, komt er ook meer omhoog.”

Is de jongen met wie, zeg, vorige week contact was, deze week al minder radicaal?

“Zo snel gaat dat ook weer niet, maar dat is de trend waarop je hoopt. Ik noemde al het resultaat dat er geen minderjarigen meer zijn uitgereisd. En naast deze ‘softe’ aanpak, begint het allemaal met het ontzaglijk goed in de gaten houden van lieden die echt gevaarlijk zijn.”

Is de huidige samenwerking beter dan vroeger?

“In vergelijking met voor de moord op Theo van Gogh is veel veranderd. Twintig, dertig jaar geleden, toen ik secretaris-generaal bij Binnenlandse Zaken was, dachten OM’ers vaak ‘klassiek’. Zodra het over strafrecht ging werd hun ondertoon: ‘Wég jullie van het bestuur; dat is onze taak.’ Het OM is radicaal veranderd. Parket Den Haag had al een traditie van ‘niet-klassieke’ hoofdofficieren. Ook de samenwerking tussen politie en de gemeentelijk afdeling openbare orde en veiligheid, is hier hecht. Dat moet. Stel je voor dat ik niets wist over het Context-onderzoek... dat geeft ellende en onderlinge irritatie.”

Heeft u op radicaliseringsterrein nog wensen?

“Een jaar geleden was ik, en andere burgemeesters, bezorgd over de expertise-ontwikkeling. Nu loopt die pilot met Justitie in Den Haag, waarin iedereen van elkaar kan leren. En wat daar aan expertise uitrolt, gaan we breed verspreiden. Dat was een dierbare wens van mij.

Wat ik een probleem vind: alle Haagse terugkeerders krijgen een ‘maatwerk-behandeling’ in het Veiligheidshuis. Maar als iemand zegt: ‘rot maar op met je Veiligheidshuis’, kunnen we wettelijk niemand daartoe dwingen. Daar zouden we nog eens goed over na moeten denken. Dat is een teer, ingewikkeld punt, waarover we met elkaar goed in gesprek moeten zijn. Gelukkig zijn we dat.”

Maatschappelijke resultaten

High Impact Crime

Bepaalde vormen van criminaliteit zijn voor de betrokken burgers bijzonder ingrijpend. En leiden ook bij medeburgers tot maatschappelijke onrust. Deze delicten met een grote impact op slachtoffers en samenleving noemt het OM 'High Impact Crime'.

Elke zaak verdient een goede behandeling en een vlotte doorlooptijd. Maar bij deze schokkende zaken spreekt het vanzelf dat het OM zorgt voor extra capaciteit, alertheid en zorgvuldigheid. Juist in dit soort zaken moeten slachtoffers, nabestaanden en burgers ervaren dat het OM er alles aan doet om recht te doen, hen betreft bij het onderzoek en hen ondersteunt in het uitoefenen van hun rechten.

Als dit soort zaken zich voordoet, treden politie en OM strafrechtelijk op om duidelijk te laten zien dat deze misdaad niet wordt getolereerd in onze samenleving. Tegelijkertijd probeert het OM met alle partners te voorkomen dat deze delicten zich voordoen. De volgende hoofdstukken laten zien hoe het OM individuele strafzaken afdoet, hoe het samen met anderen criminele fenomenen aanpakt en wat een persoonsgerichte aanpak betekent, bijvoorbeeld bij overvallen, woninginbraken en straatroven, de zogenaamde gewelddadige vermogenscriminaliteit of kinderporno. Een apart hoofdstuk is gewijd aan slachtoffers.

Overvallen, woninginbraak en straatroof

- Aantal overvallen wederom gedaald
- Aantal ram- en plofkraken met bijna zeventig procent gedaald
- Extra inzet op het voorkomen van recidive

foto: Loes van der Meer

Overvallen, woninginbraak en straatroven hebben een enorme impact op slachtoffers. Of het nu gaat om een overval op je winkel, een beroving op straat of iemand die inbreekt in je huis en aan je spullen zit. Criminaliteit kan iemand emotioneel schaden. Soms komt daar lichamelijk letsel bij. Slachtoffers van woninginbraken kampen vaak met slaapproblemen, voelen zich niet meer veilig in hun eigen woning en voelen zich soms gedwongen om te verhuizen. Niet alleen het veiligheidsgevoel van de direct betrokken slachtoffers wordt aangetast; misdaad heeft effect op de hele omgeving. Bemoedigend is dat het aantal overvallen, straatroven en woningbraken in alle drie de categorieën in het afgelopen jaar met zo'n twintig procent is gedaald. Gelet op de impact blijft de aanpak van dit soort gewelddadige vermogenscriminaliteit hoge prioriteit houden.

Aanpak en rol van het OM

Slachtoffers van high impact crimes kunnen rekenen op ondersteuning tijdens het strafproces. Verdachten kunnen rekenen op een stevig strafvorderingsbeleid.

Daarnaast zet het OM in op het voorkomen van recidive door het eisen van (deels) voorwaardelijke straffen met bijzondere voorwaarden zoals deelname aan cursussen, behandeling, een locatieverbod of -gebod en het gebruik van elektronisch toezicht (enkelband). Bijzondere voorwaarden bieden ruimte voor een op de persoon toegesneden interventie, met als doel gedragsverandering bij de verdachte of veroordeelde en bescherming van de maatschappij en het slachtoffer in het bijzonder. Zo kunnen jongvolwassenen door vrijheidsbeperkende voorwaarden, in combinatie met elektronisch toezicht, gestimuleerd worden om een niet-crimineel dagritme (overdag naar school, 's avonds en 's nachts thuis zijn) aan te leren. De dreiging van het voorwaardelijk strafdeel zorgt

voor een stevige stok achter de deur: Als de verdachte zich niet aan de voorwaarden houdt, moet hij alsnog de straf ondergaan.

Voor een succesvolle aanpak is echter meer nodig dan een stevig strafvorderingsbeleid. De Inspectie Veiligheid en Justitie constateerde eind 2014 dat landelijke initiatieven zoals de Taskforce overvallen, het programma Gewelddadige Vermogenscriminaliteit en de landelijke coördinatie vanuit OM en politie, goed hebben gewerkt. Alle relevante partners zijn betrokken bij het probleem en onderkennen de urgentie om gezamenlijk op te treden. Er is een integrale aanpak ontwikkeld: een combinatie van repressie, preventie en aandacht voor slachtoffers, waaraan ook private partners zoals Detailhandel Nederland en Koninklijke Horeca Nederland een bijdrage leveren. Een voorbeeld van een gezamenlijke aanpak is het in maart 2014 ondertekende convenant door de vier grootste Nederlandse banken, de politie en het OM. Met dit convenant kan makkelijker informatie worden gedeeld

Overval juwelier Goldies in Deurne

Op 28 maart 2014 komen twee overvallers even na half zes de juwelierszaak Goldies in Deurne binnen. Een van hen spuit traangas naar de juwelier. De ander pakt na binnenkomst een vuurwapen met geluiddemper uit een tas. De juwelier raakte met deze tweede overvaller in gevecht. Hij wordt door beide overvallers geschopt en geslagen.

In het kantoorgedeelte van de winkel ziet de juweliersvrouw op de bewakingscamera's de overval gebeuren. Zij hoort roepen: "Ik schiet je kapot, ik schiet je dood." Zij pakt een vuurwapen en probeert de deur tussen de winkel en het kantoor dicht te houden. Ze hoort en voelt dat achter de deur een worsteling gaande is. Een van de overvallers probeert het kantoor binnen te komen. De vrouw schiet vier keer, waarvan een keer door de afgesloten deur, in de richting waarvan zij denkt dat de overvallers zich bevinden. De overvallers overleven het niet.

Aanvankelijk wordt het echtpaar in het strafrechtelijk onderzoek aangemerkt als verdachten van een dubbele doodslag. Het OM seponeert de zaak tegen de man omdat niet blijkt van strafrechtelijke betrokkenheid bij dit feit: de fatale schoten werden gelost door de vrouw. Op 23 september houdt het OM in Den Bosch een persconferentie. "We zijn unaniem tot de conclusie gekomen", zegt hoofdofficier van justitie Bart Nieuwenhuizen over het handelen van de vrouw, "dat hier sprake was van noodweer. Ze heeft gerechtvaardigd gehandeld." Volgens het OM was sprake van 'noodweer': tegen de ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding met buitensporig geweld door de bewapende overvallers moest de vrouw zich wel verdedigen. Wel wordt haar man vervolgd voor verboden vuurwapenbezit. "Het bezit van een vuurwapen ter verdediging is een vorm van eigenrichting waartegen een sterk signaal moet worden afgegeven", verklaart

Nieuwenhuizen op de persconferentie. Op 10 april 2015 wordt de juwelier veroordeeld tot een werkstraf van honderd uur en een voorwaardelijke celstraf van drie maanden voor verboden wapenbezit. Er was tegen hem tweehonderd uur werkstraf en een voorwaardelijke celstraf van zes maanden geëist.

Twee dagen eerder, op 8 april 2015, wordt de 'derde overvaller', Zakaria G., veroordeeld tot drie jaar celstraf voor betrokkenheid bij de overval. Hij was niet in de buurt tijdens de overval maar heeft twee weken voor de overval een voorverkenning uitgevoerd bij de juwelier en heeft samen met de overvallers de vluchtauto geleend en opgehaald. Volgens de rechtbank in Den Bosch wist G. dat juwelier Goldies zou worden overvallen maar was hij niet het brein. Tegen hem had het OM drieënhal jaar celstraf geëist wegen medeplegen.

tussen deze partijen. Daardoor ontstaat een beter inzicht in trends en gebruikte modus operandi van potentiële daders van gewelddadige vermogenscriminaliteit. Eind 2014 is het uitwisselen van informatie verder vereenvoudigd, door de mogelijkheid van digitale verstrekking van financiële gegevens door de banken aan de politie.

Doelstelling en resultaten

Overvallen

Het aantal overvallen daalde in 2014 verder, met nog eens meer dan twintig procent ten opzichte van 2013. Hiermee bleef het aantal gepleegde overvallen ver onder het gestelde maximum van 1.900 overvallen in 2014. In 2010 werden nog ruim 2.900 overvallen gepleegd. Door de daling in het aantal overvallen stromen er ook minder verdachten in bij het OM.

Het OM bracht 81 procent van de verdachten voor de rechter. De rest van de zaken werd, voornamelijk wegens gebrek aan bewijs, geseponeerd.

De rechter verklaarde 87 procent schuldig; 92 procent van deze daders kreeg een vrijheidsstraf van gemiddeld twee jaar en twee maanden. Van elke honderd gepleegde overvallen leidden er dertig tot strafrechtelijke interventies tegen een of meer daders (de strafratio). Dit is minder dan beoogd. Er werden minder vonnissen uitgesproken door onder andere een lagere instroom. Samen met de politie bekijkt het OM hoe meer overvallen kunnen worden opgelost.

Straatroven en woninginbraken

Het aantal straatroven is in 2014 fors gedaald. De daling is 23 procent ten opzichte van 2013. Ook het aantal woninginbraken is verder afgenomen (19 procent). Bij zowel woninginbraken als straatroven werd meer dan driekwart van de zaken voor de rechter gebracht. De rest werd voornamelijk wegens gebrek aan bewijs geseponeerd.

Bij woninginbraken verklaarde de rechter 82 procent van de verdachten schuldig. In 78 procent van deze zaken veroordeelde de rechter de verdachte tot een vrijheidsstraf van gemiddeld bijna zeven maanden waarvan de helft (deels) voorwaardelijk. Bij straatroven verklaarde de rechter 85 procent van de verdachten schuldig. In 74 procent van deze zaken veroordeelde de rechter de verdachte tot een vrijheidsstraf van gemiddeld bijna negen maanden waarvan tweederde (deels) voorwaardelijk.

Ram- en plofkraak

Vanwege de gevoelens van grote onrust en onveiligheid die ram- en plofkraak in de samenleving veroorzaken, beschouwt het OM deze delicten ook als high impact crime. Sinds 1 februari 2014 hanteert het OM een nieuwe richtlijn ram- en plofkraak, die meer recht doet aan de gevaarlijke situaties die deze kraak in de praktijk opleveren voor bijvoorbeeld omwonenden. In 2014 daalde het aantal ram- en plofkraak met zo'n 60%. Deze grote daling is mede het gevolg van een verregaande samenwerking tussen politie, OM en de banken (die onder andere de geldautomaten beter beveiligden en meer camera's ophingen). Ook de internationale samenwerking is verbeterd, waardoor daders die ook in België actief waren konden worden opgepakt.

Culemborgse jeugdbende

Begin 2014 veroordeelde de rechtbank in Arnhem een Culemborgse jeugdgroep tot jarenlange celstraffen. De jongeren werden verdacht van woninginbraken, witwassen, heling en deelname aan een criminele organisatie.

In de Culemborgse wijk Terweijde zorgde de jeugdgroep voor een ware inbraakgolf. Zij voelden zich de baas in de wijk. Bewoners durfden niet met de politie te praten uit angst voor represailles. In totaal stonden zes jongeren terecht. Het OM beschouwde ze als de kern van een jeugdgroep. De groep was verantwoordelijk voor tientallen, mogelijk zelfs tweehonderd inbraken in 2012 en 2013 in de wijk Terweijde.

Het OM eiste celstraffen tot 50 maanden, drie maanden voor elke inbraak. De rechtbank veroordeelde de kernleden in de leeftijd van 17, 19 en 21 jaar tot gevangenisstraffen, variërend van 17 tot 48 maanden. Een 17-jarige jongen kreeg drie jaar cel opgelegd. Hij werd berecht als een volwassene.

Hoger beroep loopt in deze zaken.

Criminele jeugdgroepen

Veel leden van criminele jeugdgroepen houden zich bezig met gewelds- en vermogensdelicten. Het geld dat ze daarmee verdienen levert hun status en aanzien op. De aanpak van criminele jeugdgroepen is een gezamenlijke prioriteit van het OM, de politie, de gemeenten en de minister.

Die aanpak bestaat uit een mix van persoonsgerichte, domeingerichte en groepsgerichte maatregelen tegen een bepaalde criminele jeugdgroep en/of leden hieruit. Bij een criminele jeugdgroep grijpt het OM in ieder geval

strafrechtelijk in bij sleutelfiguren binnen de groep. Daarnaast kan ook niet-strafrechtelijk worden ingegrepen, bijvoorbeeld door aan een lid van een groep zorg en begeleiding op te leggen. Door de combinatie van preventie, zorg en repressie zet het OM een effectieve aanpak neer. In het algemeen blijken de regio's succesvol in hun aanpak. In 2014 zijn 33 criminele jeugdgroepen aangepakt. Daarvan zijn 32 groepen geprioriteerd in de driehoek (97%). Bij 29 groepen is een integraal plan van aanpak opgesteld.

Gewelddadige vermogenscriminaliteit (overvallen)

	2010	2011	2012	2013	2014	Norm 2014
Aantal overvallen	2.570	2.272	1.982	1.633	1.267	max. 1.900
Verdachtenratio overvallen*	35	66	71	93	115	45
Instroom overvallen OM	1.290	1.470	1.340	1.141	1.026	-
Strafratio overvallen	20%	25%	30%	32%	30%	32%

Gewelddadige vermogenscriminaliteit

	2012	2013	2014	Norm 2014
Straatroven				
Aantal straatroven	7.977	7.002	5.429	6.557
Verdachtenratio straatroven*	40	44	47	37,5
Instroom straatroven OM	2.221	1.931	1.729	-
Woninginbraken				
Aantal Woninginbraken	91.583	87.345	71.100	83.000
Verdachtenratio woninginbraken*	8,3	9,6	11,9	7,5
Instroom woninginbraken OM	4.590	4.744	4.444	-
Gewelddadige vermogenscriminaliteit totaal				
Verdachtenratio*	38	40	48	37,5

* Het aantal aangehouden verdachten t.o.v. het aantal delicten in een bepaald jaar.

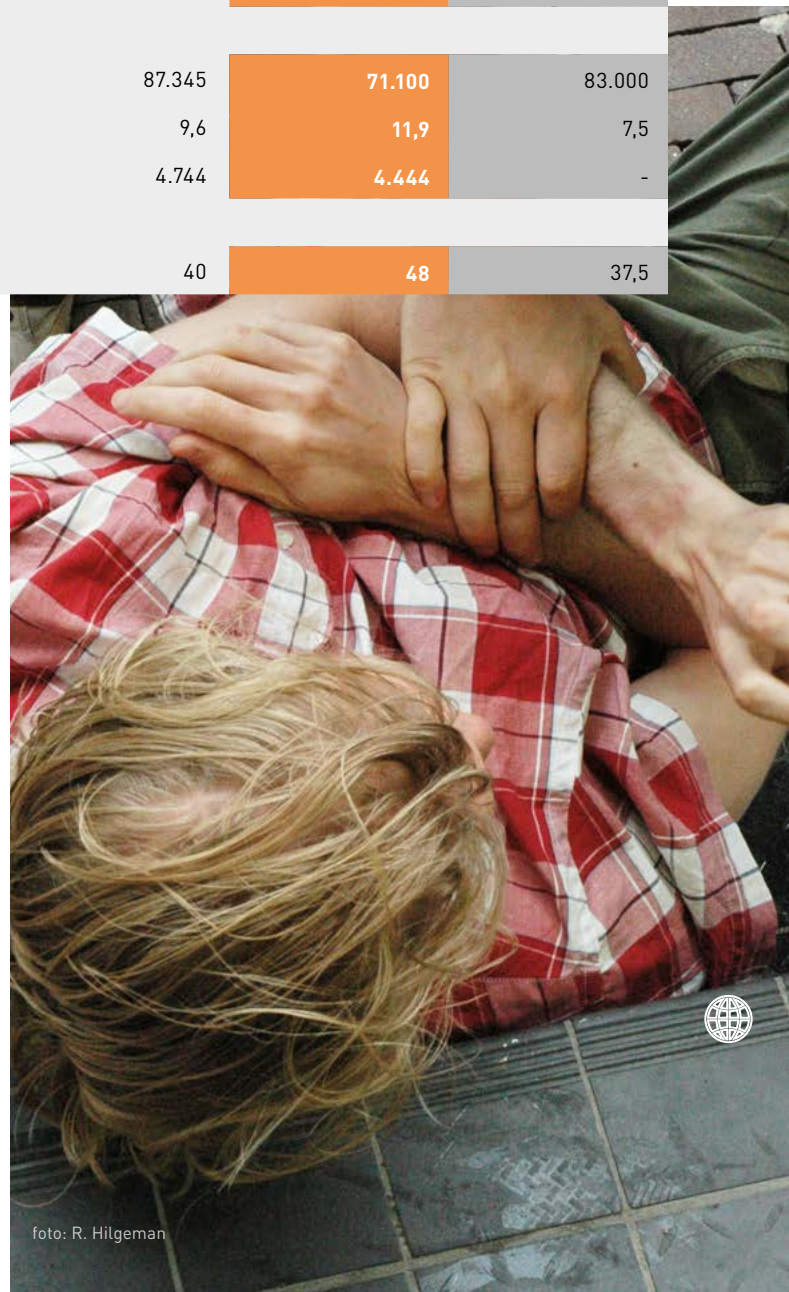
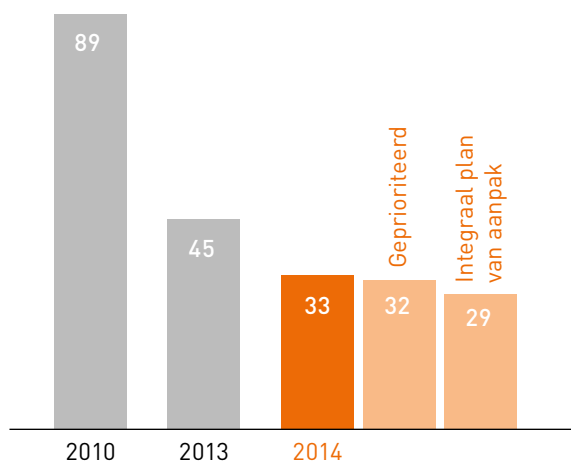
Aantal criminele jeugdgroepen
(uit Beke-inventarisatie)

foto: R. Hilgeman

Tegen ram- en plofkraken werkt ABN AMRO Bank samen met de Nationale Politie en het OM. Interview met Caroline Princen, lid van de Raad van Bestuur, en Frank Haksteeg van Security & Intelligence Management van de bank.

Naar slimme detectie van ram- en plofkraken

Samen focussen banken, OM en politie zich op preventie en heterdaadslagkracht

“Om ram- en plofkraken tegen te gaan, kun je natuurlijk steeds meer beton en staal gebruiken en hiermee een alsmaar hogere muur optrekken. Het risico is dat je hiermee een wapenwedloop met criminelen creëert waarbij criminelen steeds zwaardere middelen, waaronder bijvoorbeeld explosieven of ander grof geschut, gaan gebruiken. In Frankrijk bijvoorbeeld worden complete bunkers om de geldautomaten gemaakt. De vraag is of je hier naar toe moet willen.”

ABN AMRO wil vooral “innovatief”, “slim” en “samen” opereren, zegt Frank Haksteeg, senior intelligence officer bij ABN AMRO. Hij zit aan tafel met Caroline Princen, lid van de Raad van Bestuur, in haar werk-kamer op de 21e verdieping van het hoofdkantoor van de bank in Amsterdam-Zuid. Samen, dat betekent publiek-private samenwerking met OM en de Nationale Politie, zegt Caroline Princen. “Criminelen zijn steeds intelligenter en innovatiever geworden. Dat speelt niet alleen bij ram- en plofkraken, maar ook bij witwassen, fraude en cybercrime. Dat kan je niet altijd meer alléén aanpakken. Het OM en de politie niet, maar de bank ook niet. Op al deze complexe terreinen is

de benodigde expertise en informatie vaak verspreid onder banken en bij opsporing en vervolging. Werk je goed samen, dan word je allemaal wijzer, dan kun je daadkrachtiger handelen en dan worden preventie en repressie succesvoller.”

Bivakmutsen

Dat begon al zo'n drie jaar geleden bij ABN AMRO. Toen medio 2012 de ram- en plofkraken kwamen opzetten, zagen de bank, de politie en OM snel dat dit een structureel probleem werd dat noopte tot ingrijpen. Binnen de bank is toen een Crisis Management Team en een Task-force Plofkraken opgezet en is vanuit diverse disciplines het fenomeen aangepakt. Frank Haksteeg: “Nadat we dit onderwerp op de diverse agenda's bij de overheid hebben kunnen krijgen, is door de Nationale Politie en het OM veel onderzoekscapaciteit ingezet en zijn de banken met de publieke partners onder een speciaal hiervoor afgesloten convenant kennis en informatie gaan uitwisselen over de gepleegde plofkraken en preventiemogelijkheden. Door analyse van de gehanteerde modus operandi, het delen van kennis en intelligence en het

versterken van de ‘fysieke schil’ hebben we het voor de plofkrakers niet eenvoudiger gemaakt.” De maatregelen werkten goed, zeggen Princen en Haksteeg. Ineens schieten ze in de lach. “Één keer kostte het criminelen zoveel zweetdruppels om toe te kunnen slaan, dat ze hun bivakmutsen maar afdeden. Daarmee maakten ze het de opsporing heel makkelijk, want alles werd uiteraard geregistreerd met camera's.”

Lang blijft de lach niet hangen op het gezicht van Caroline Princen, daarvoor is het onderwerp te ernstig. “Er is ons veel aan gelegen de plofkraken te keren. Niet eens vanwege eventueel buitgemaakt geld, omdat de kans op buit toch meestal nihil is. Het rammen van de geldautomaat- of kantoorlocaties en de explosies zorgen echter wel voor ravage en maatschappelijke onrust. Erger vinden we de onveiligheid. Onze medewerkers, maar ook burgers en ondernemers die naast en boven de geldautomaten wonen en werken, lopen gevaar door explosies en branden.”

“Die onrust zag je onder andere terug op social media”, weet Frank Haksteeg. Je zag tal van berichten over de kraken.

‘De explosies zorgen voor ravage en maatschappelijke onrust’

Over explosies midden in de nacht, politieonderzoek op straat en helikopters in de lucht. Dergelijke zaken maken de mensen toch angstig.”

Modus operandi

“Het aantal ram- en plofkraken is vorig jaar met 65% gedaald van 129 in 2013 naar 44 in 2014. De politie heeft onder meer door actiedagen veel verdachten kunnen aanhouden en zaken opgelost. Juist vanwege het gevaar voor de omgeving bij explosies en branden kan tegenwoordig harder gestraft worden. Dat mensen vervolgens langere tijd vastzitten, helpt enorm. Als bank hebben we politie en OM veel informatie over de plofkraken gegeven. We hebben het zo georganiseerd dat we de recherche en forensische opsporing binnen enkele uren na een plofkraak een compleet rapport kunnen overhandigen, met daarin een beschrijving van de modus operandi van de criminelen en camerabeelden.” “Omgekeerd”, zegt Caroline Princen, “leidt het rechercheonderzoek ertoe dat de politie ons adviseert hoe wij ons het best kunnen wapenen. De samenwerking tussen grootbanken, Nationale politie en OM is heel goed, want het is ook een gezamen-

lijk belang dat geldautomaten niet gekraakt worden en onveilige situaties kunnen worden voorkomen. We delen alle relevante kennis en expertise, waarbij vanuit het OM uiteraard erop wordt gelet dat dit op de juiste wijze gebeurt.”

Detectie

Met de Nationale Politie en Justitie wil ABN AMRO nu innovatief en nog slimmer gaan opereren. Want het is niet realistisch, schat Haksteeg in, dat politie en OM het onderwerp jarenlang op de agenda kunnen houden en structureel veel capaciteit hierop kunnen blijven inzetten. “Dus willen we de plofkraken voorkomen en de heterdaadslagkracht optimaliseren. Want al handel je nog zo snel na een alarmering van een kraak of ander incident, het blijft reactief optreden.” Frank Haksteeg bouwt nu voor de bank aan een Security & Intelligence Operations Center (SIOC). “Vanuit het SIOC wordt de veiligheid van geldautomaat- en kantoorlocaties met technische middelen en verzamelde intelligence op incidenten real-time gemonitord en waar nodig in publiek-private samenwerking gecoördineerd. Vanuit zowel het Ministerie van Veiligheid & Justitie als het OM en de Nationale Politie hebben we commitment om dit met elkaar concreet vorm te geven en wellicht is het in een latere fase voor de financiële sector breed mogelijk om zich hierbij aan te gaan sluiten. Vroegtijdige detectie van criminele of fraude-incidenten is hierbij het sleutelwoord.”

Door gebruik te maken van intelligente sensing en camera's kunnen bepaalde criminele acties op de locatie automatisch leiden tot een alertering richting de

meldkamer van de politie, waardoor deze direct haar inzet kan bepalen. “Om de pakkans en bewijskracht te vergroten”, zegt Haksteeg, “werken we ook met andere partijen aan innovaties. Zo zijn we bijvoorbeeld met technieken bezig waarmee geld definitief niet meer bruikbaar is en we ook kunnen aantonen dat criminelen op de plaats delict zijn geweest. Ontkennen heeft dan weinig zin meer.”

“Samen kunnen we veel”, zegt Caroline Princen. “Het meest ingewikkeld is eigenlijk nog om, gezien de wetgeving en privacyreglementen, de samenwerking in convenanten zó te formuleren en uit te voeren dat dit op een juiste en effectieve wijze gebeurt. Maar de samenwerking tussen banken, politie en OM is heel goed. Omdat iedereen zich verantwoordelijk voelt, kunnen we met elkaar zo succesvol zijn.”

Kinderporno

- Meer dan 500 zaken kinderporno. Zaken met veel slachtoffers nemen toe
- Politie en OM hebben 423 slachtoffers van kinderporno en seksueel geweld kunnen identificeren
- Brede inzet op het beschermen kwetsbare personen

foto: Lianne Bertens

Seksueel misbruik van kinderen is buitengewoon ingrijpend voor slachtoffers, ouders en andere familieleden. De gevolgen van slachtofferschap duren jaren, soms een leven lang. De maatschappelijke verontwaardiging is groot. Om slachtoffers te kunnen helpen is het van groot belang dat op gevonden beelden zoveel mogelijk slachtoffers worden geïdentificeerd en dat het fysieke misbruik wordt gestopt.

Er is een toename van het aantal zaken waarbij een verdachte veel (tot honderden) slachtoffers maakt via het internet. Vaak doet de verdachte zich in dergelijke zaken voor als minderjarige en weet hij jongeren ertoe te verleiden seksuele handelingen te verrichten voor de webcam. Soms wordt daarbij ook dwang of bedreiging gebruikt. Eén verdachte kan in korte tijd veel slachtoffers maken. In een aantal gevallen leiden deze zaken niet alleen tot de productie van kinderpornografisch materiaal, maar ook tot fysiek misbruik van jongens en meisjes.

Aanpak en rol van het OM

De bestrijding van kinderporno en het tegengaan van het achterliggend seksueel misbruik is een landelijke prioriteit.

De intensieve aanpak werpt de laatste jaren zijn vruchten af, en dat geldt ook voor 2014. De nadruk ligt niet alleen op het opsporen van de downloaders en de verspreiders, maar het OM richt zich ook op het slachtoffer. Het onderzoekt wie er op foto's staan en hoe het misbruik kan worden gestopt. Slachtoffers haalt het OM uit hun isolement en kan het daardoor hulp en opvang aanbieden. In een aantal grote zaken waarbij veel slachtoffers waren betrokken, kon met de opsporing van de verdachte of het achterliggend netwerk direct een einde gemaakt worden aan het fysieke misbruik.

Kinderporno en seksueel misbruik overschrijden regionale en nationale grenzen, omdat gebruik wordt gemaakt van ICT (zowel bij het maken, verspreiden als downloaden). Op dat vlak bestaat een directe relatie tussen de bestrijding van cybercrime en kinderporno. Kinderporno-onderzoeken kennen bovendien een sterke internationale component: hetzij omdat (een deel van) de slachtoffers in het buitenland woont, hetzij omdat de verdachte samenwerkt met personen in het buitenland. Een goede afronding van dergelijke zaken vraagt om sterke coördinatie, internationale samenwerking en afstemming.

In 2014 heeft het OM meer geïnvesteerd in onderzoeken naar verdachten die alles doen om zich af te schermen en die moeilijk te identificeren zijn. Om zicht te krijgen op deze verdachten is betrokkenheid van specialisten van de politie en OM nodig, internationale samenwerking en een langdurige onderzoekscapaciteit.

Doelstelling en resultaten

Bij de versterking van de strafrechtelijke aanpak van kinderporno is afgesproken dat in de periode 2011-2014 het aantal verdachten met 25 procent zou stijgen ten opzichte van 2010. Naast deze kwantitatieve doelstelling geldt de kwalitatieve opdracht om focus te krijgen op de verdachten van seksueel misbruik bij

Groomingzaak Saturnus

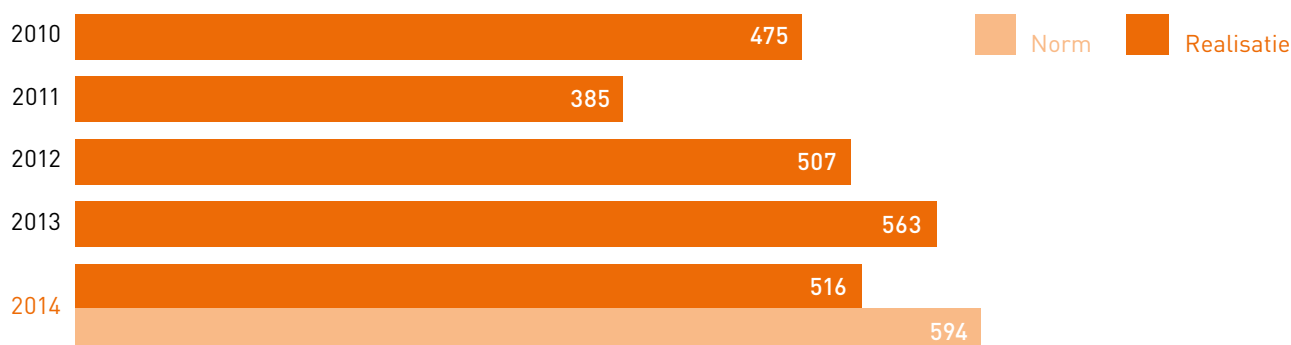
Een 48-jarige man is veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf en TBS met dwangverpleging voor verkrachting, ontucht, het bezit van kinderporno, verleiding van minderjarige meisjes via het internet en grooming. Op de dagvaarding stonden in totaal 21 feiten.

Politie Noord-Nederland kwam de man uit Cuijk op het spoor nadat de politie de publiciteit had gezocht in een vermissingszaak. Het vermiste meisje werd na een tip van een getuige bij de verdachte in de auto aangetroffen. Tijdens het onderzoek trof de recherche op in beslag genomen computers ruim 26.000 filmpjes en 144.000 afbeel-

dingen aan, waarop minderjarigen seksuele handelingen met zichzelf pleegden. Uit verder onderzoek bleek dat de man uit Cuijk gedurende acht jaar ongeveer 300 meisjes en enkele jongens via internet heeft benaderd. Hij haalde slachtoffers over om seksuele handelingen met zichzelf te verrichten voor de webcam. Van deze handelingen vervaardigde hij beeldmateriaal. In elf gevallen maakte hij ook fysieke afspraken met meisjes.

De officier van justitie eiste ter zitting een gevangenisstraf van 10 jaar plus TBS met dwangverpleging. Het OM heeft geen hoger beroep ingesteld.

Aantal aangeleverde verdachten

kinderen en degenen die kinderpornografisch materiaal vervaardigen en verspreiden. De doelstelling voor 2014 was 594 verdachten. Deze ambitieuze doelstelling is niet gehaald. In 2014 werden 329 slachtoffers geïdentificeerd door de inzet van de capaciteit op kinderporno, significant meer dan in 2012 (239) en in 2013 (130). In totaal zijn er door een gecombineerde inzet van de recherche zeden en kinderporno 423 slachtoffers geïdentificeerd.

Zaken met deze slachtoffers zijn arbeidsintensief en langdurig. Politie en OM doen meer complexe zaken en halen op deze manier meer slachtoffers uit hun misbruiksituatie. De komende jaren intensificeert het OM deze aanpak.

In 2014 was sprake van een stijgend aandeel verdenkingen van productie en verspreiding van kinderporno. De aangeleverde verdachten waren in 2014 vaker verdachte van productie (14,4 procent) en verspreiding (30,8 procent) dan in 2013

(respectievelijk 12,9 procent en 20,7 procent). In 11,4 procent van de zaken is sprake van misbruik.

Voor de downloaders van een beperkt aantal kinderpornografische plaatjes is de INDIGO-afdoening (Initiatief niets doen is geen optie) ontwikkeld. Een INDIGO-afdoening betreft een voorwaardelijk sepot met als de voorwaarde dat de dader zich onder behandeling stelt. Hiervan gaat een goede preventieve werking uit en het gedrag wordt gecorrigeerd. Deze afdoening wordt steeds meer toegepast.

Foto: ANP / Jeroen Garstman

Commotie rond bekend worden van huisvesting Benno L. in Leiden

Medio februari 2014 maakte een krant bekend dat pedoseksueel Benno L. zich gevestigd had in Leiden. Dat veroorzaakte veel reuring in Leiden en daarbuiten. Na een week vol publiciteit en demonstraties maakte burgemeester Lenferink bekend dat Benno L. in Leiden kon blijven. Hij vond de huisvesting van pedoseksuelen een maatschappelijk vraagstuk waar met elkaar een oplossing voor moest worden gevonden. Opnemen en in contact blijven is beter dan buiten sluiten en isoleren.

Han Moraal, destijds landelijk hoofdadvocaat-generaal, zei hierover: "Ik heb veel lof voor de burgemeester dat hij hem op mijn verzoek heeft gehuisvest.

Hiermee zet hij een al langer sluimerend maatschappelijk vraagstuk op de kaart. In een week tijd hebben zowel voor- als tegenstanders hun meningen en emoties duidelijk gemaakt over deze gevoelige kwestie. Daar is en blijft plaats voor. Ik hoef niemand, en zeker niet ouders met kinderen, uit te leggen dat deze emoties er zijn. Ik heb hier begrip voor."

Om in Leiden te mogen blijven werden wel enkele aanvullende voorwaarden opgenomen zoals het geen contact mogen hebben met minderjarigen in Leiden en begeleiding door vrijwilligers. Na de zomer spande Benno L. een kort geding aan tegen de (aanvullende) voorwaarden bij zijn invrijheidstelling.

De voorzieningenrechter oordeelde in oktober dat het OM twee voorwaarden, het gebiedsverbod en het contact met minderjarigen, enigszins moet aanpassen. Verder oordeelde de rechter dat de enkelband als controlemiddel alleen mag worden gebruikt als het OM die controle in zijn voorwaarden heeft opgenomen. Het OM heeft dit aangepast.

Benno L. werd in mei 2011 in hoger beroep veroordeeld tot zes jaar cel voor seksueel misbruik van een groot aantal kinderen tijdens hun zwemles. Na het uitzitten van twee derde van zijn gevangenisstraf is hij in juni 2013 voorwaardelijk in vrijheid gesteld.

De eerste stappen zijn gezet. De sportwereld en het OM praten over samen optrekken tegen ontuchtplegers. Hoogleraar Marjan Olfers: “Het gaat om een patroon van jarenlange herhaling van gedragingen die in het onbetamelijke zitten.”

Seksuele intimidatie in de sport

NOC*NSF pakt het aan

Er komen steeds meer (oude) zaken van seksuele intimidatie en misbruik binnen de sport bovendrijven. Het houdt gelijke tred met misbruik binnen de Katholieke kerk, volgens Marjan Olfers, hoogleraar Sport en Recht van de Vrije Universiteit Amsterdam. Zittend aan een houten cafétafel met andere bezoekers iets verderop, legt ze zonder schroom de problemen uit van ontucht in de sport. “Binnen verenigingen circuleren zwarte lijstjes met namen van vermeende ontuchtplegers. Er is nul borging.”

Privacy

Marjan Olfers heeft veel te vertellen. Ze weet niet goed waar ze beginnen moet. “Want,” zegt ze, “het een heeft altijd met het ander te maken.” “Eerst dit maar”, besluit ze. “Het NOC*NSF wilde, net als de bonden en de sportclubs, een landelijk registratiesysteem van ontuchtplegers. Want als iemand bij een club werd weggestuurd, ging hij vervolgens honderd meter verderop weer zijn gang. Maar zo’n registratiesysteem moet wel voldoen aan de eisen van het College bescherming persoonsgegevens (CBP). Om gebruik te mogen maken van zo’n systeem moeten alle

sportbonden uniforme reglementen hanteren. Pas dan is er sprake van voldoende kwaliteitsborging, met name op het gebied van privacy, aldus het CBP. Dus vroeg NOC*NSF of ik als voorzitter van de auditcommissie seksuele intimidatie wilde nagaan of alle bonden in Nederland hun regels op orde hadden. Dat is een hele klus. Niet alleen de grote jongens als de KNVB, maar ook de kaatsbond en de bridgebond moeten hun statuten aanpassen.”

Tuchtrecht

“Een andere eis die het CBP stelt is, dat alléén namen geregistreerd mogen worden van personen die tuchtrechtelijk zijn veroordeeld. Dat is een probleem,” constateert Marjan Olfers. “Want uit onderzoek bleek dat er wel veel gevallen van seksuele intimidatie worden gemeld, maar dat veel zaken nauwelijks doorstromen naar de rechter. Hooguit één op de tien gevallen komt voor de tuchtrechter. We moeten nog onderzoeken waarom die zaken stagneren, maar het gevolg is wel dat sportverenigingen, in plaats van voor tuchtrecht, liever kiezen voor een maatregel. Bijvoorbeeld voor het intrekken van een trainerslicentie. De naam van de

ontuchtpleger mag dan niet geregistreerd worden in het landelijke systeem. En waar blijft die meneer dan?”

De vraag is retorisch. Hoogleraar Olfers kijkt even om zich heen om te zien of andere cafégangsters meeluisteren. Als dat niet het geval is gaat ze uitgebreid in op voorbeelden uit de praktijk.

Praktijkgevallen

“Het betrof een 46-jarige man. Hij zag een foto van zijn neefje met zijn sportleraar. De man herkende de leraar. Het bleek dezelfde persoon die hem, als jonge jongen, seksueel had misbruikt. Op dat moment wilde hij naar buiten met zijn verhaal om zijn neefje en andere kinderen te beschermen. Hij stuurde een e-mail naar de politie en schreef iets in de trant van ‘X is een smerige pedofiel’. Hij kreeg een mailtje terug: ‘Kunnen we niks mee’.

Bij de sportbond waren ook verschillende meldingen binnengekomen over dezelfde leraar. De zaak bleek verjaard en onder tussen trainde die leraar nog steeds minderjarige kinderen. Stel je voor dat je slachtoffer bent of moeder en er gebeurt nu op dit moment wat met je kind...”

Ook een seksuele intimidatiezaak bij een andere sportbond kon niet door de tuchtrechter beoordeeld worden. Tuchtrechtelijke maatregelen kunnen alleen plaatsvinden tegen leden van die bond. De vermeende pleger was geen lid. Olfers verduidelijkt: “Binnen sportverenigingen heb je te maken met goedbedoelde vrijwilligers. Verklaringen Omtrent Gedrag worden nauwelijks opgevraagd. Sport is privaat en honderd procent zelfregulerend. Ontuchtplegers (maar ook fraudeurs) maken daar misbruik van. Achteraf bleek dat het OM en wij in dezelfde tijd met twee separate onderzoeken binnen één sportbond bezig waren. Ik vroeg me toen af hoe we elkaars informatie zouden kunnen ontsluiten. Waar zijn quick wins te maken? Waar kunnen we elkaar vinden?”

Op die vragen komt Olfers zo terug. “Eerst wil ik vertellen hoe het afliep met de twee zaken. Strafrechtelijk konden we ook niks beginnen, omdat er niet voldoende juridische grondslag was voor vervolging. Uiteindelijk zijn bestuurlijke maatregelen getroffen. Dan moet je denken aan een toegangsverbod, een verbod om zich op te houden bij de club of opzeggen van het lidmaatschap. Je wilt iemand niet meer binden aan de club, omdat hij een te groot risico vormt voor kwetsbare jongeren of minderjarigen. Maar ook hier geldt weer: de personen in kwestie kunnen niet geregistreerd worden. Hun namen staan niet in het landelijk registratiesysteem ontuchtplegers. Er is immers geen uitspraak van de tuchtrechter.”

Hart van het probleem

“Nu terug naar mijn eerder gestelde vragen.” Olfers pakt de draad weer op bij de opmerking dat het OM en de sportbond tegelijkertijd onderzoek deden binnen hockeyverenigingen. “Kijk, het OM bezit een schat aan informatie die de bonden graag willen hebben. En andersom. Soms vinden strafrechtelijke onderzoeken plaats, terwijl de bonden, op hun manier, ook onderzoek doen. Hiermee stuiten we op het hart van het

probleem: Het OM kan niets zeggen over hun onderzoeken en wij kunnen niet vrijuit praten, omdat we gesprekken voeren op basis van vertrouwelijkheid. Wij beloven slachtoffers die heel pijnlijke informatie delen en soms geen enkel vertrouwen meer hebben in het rechtssysteem, dat we geen informatie verstrekken aan derden. Dan kunnen we niet naar het OM rennen en zeggen: Hier heb je het. Toch wil je graag de informatie delen vanuit een maatschappelijk belang. Misschien dat we toe moeten naar een convenant of grondslag waarmee je gegevens makkelijker met elkaar kan uitwisselen. Dat is geen vreemde gedachte want op het terrein van machfixing bestaat dat al.”

‘Sportbonden, Politie en OM: begrip krijgen voor elkaars positie was het credo’

Contact leggen met elkaar

“We komen van ver. Er was niet of nauwelijks contact tussen de sportwereld en het OM, hooguit op casusniveau en afhankelijk van de zaaksofficier. In 2014 zijn de eerste voorzichtige stappen gezet met een werkconferentie waarbij OM, politie en sportbonden aan tafel schoven. Begrip krijgen voor elkaars positie, was het credo. We spraken over gewenste situaties. Dat informatie die de sport nu nog niet deelt belangrijk kan zijn voor een strafrechtelijk onderzoek. De ‘plusjes’, leerden we van het OM, zijn van onschatbare waarde: er is een vermoeden van kinderporno, plus, hij blijkt sporttrainer, plus, hij is actief bij een club, plus, hij is al een keer weggestuurd. En andersom spraken we over de mogelijkheid of een officier van justitie,

die onderzoek doet binnen een sportvereniging, daarover contact kan opnemen met de bond en NOC*NSF.

We spraken over of en op welk moment we elkaar betrekken bij een zaak. Wanneer informeer je de driehoek? Iedereen wil in de lead zijn, maar wanneer is het functioneel?

Quick wins waren er snel gemaakt. Een telefoonlijst met namen, zodat vertrouwenspersonen binnen sportverenigingen weten wie ze van de politie kunnen bellen voor een confidentieel gesprek.”

Slachtofferonderzoek

Marjan Olfers constateert, onderzoekt en stelt vragen. Ze verontschuldigt zich voor de losse eindjes. “Ik startte mijn verhaal met de problemen van het registreren van ontuchtplegers, over zaken die nauwelijks voor de tuchtrechter komen en het recente contact met het OM. Dan rest me nog één onderwerp. Het slachtoffers zelf. Ik zou willen dat er slachtofferonderzoek wordt gedaan. Hoe groot is die groep nu? We kennen het topje van een ijsberg. Wat moeten we doen met al die oude zaken waar we niets mee kunnen? Daar ligt mijn zorg.

Het gaat niet over één incident en dan houdt het op. Integendeel. Het gaat om een terugkerend patroon, van jarenlange herhaling van bepaalde gedragingen die in het onbetamelijke zitten. Van macht en afhankelijkheid.

Zo vertelde een vader van een misbruikt kind dat hij altijd tegen zijn dochter had gezegd dat ze alles moest doen wat de trainer zei en ze altijd goed naar hem moest luisteren.”

Discriminatie

- Discriminatie kent veel verschijningsvormen; maatschappelijk wordt het onderwerp steeds actueler
- Het strafrecht bevestigt de norm
- Het OM toetst de grenzen van de vrijheid van meningsuiting

foto: Loes van der Meer

Iedere burger moet zich een volwaardig burger weten, en voelen, en gevrijwaard blijven van uitlatingen en handelingen die hem als lid van een vermeend minderwaardige groep bestempelen. Discriminatie kent veel verschijningsvormen. In het Wetboek van Strafrecht zijn de grondvormen van discriminatie strafbaar gesteld, namelijk het in het openbaar beledigen, het aanzetten tot haat, discriminatie of geweld en het bij de uitoefening van ambt, beroep of bedrijf discrimineren van personen wegens ras, godsdienst, levensovertuiging, geslacht, seksuele gerichtheid of handicap. Daarnaast worden er veel 'gewone' delicten gepleegd, waarbij discriminatoire aspecten een rol spelen, doorgaans als motief op de achtergrond.

Aanpak en rol van het OM

Al deze gedragingen zijn uitingen van onverdraagzaamheid die uit maatschappelijk oogpunt niet getolereerd kunnen worden. Ook het OM heeft een belangrijke rol in de bescherming van de samenleving tegen discriminatie. Het strafrecht biedt de mogelijkheid om mensen publiekelijk ter verantwoording te roepen en te straffen. Een strafrechtelijke reactie volgt als de discriminatiebepalingen worden overtreden, een verdachte wordt gevonden en de zaak bewijsbaar is.

Bestrijding van discriminatie is een taak van de samenleving als geheel. Het OM draagt daaraan bij door de harde, wettelijke grenzen strafrechtelijk te handhaven. Het is daarmee sluitstuk van de aanpak. Het OM kan daarmee ook agenderend werken en op basis van de strafzaken die zich voordoen de samenleving laten merken welke problematiek er speelt. Het OM werkt daarom nauw samen met de politie, gemeenten en/of anti-discriminatiebureaus.

Het totaal aantal ingestroomde discriminatiefeiten (artikel 137 c en d Wetboek van strafrecht) is in de jaren 2009 tot en met 2013 substantieel gedaald. Dat is opvallend en zorgelijk als men bedenkt dat er weinig reden is om aan te nemen dat de daadwerkelijke discriminatie in gelijke mate is gedaald. In 2014 is echter weer een substantiële stijging met enkele tientallen procenten van ingestroomde discriminatiefeiten waarneembaar; de dalende trend lijkt hiermee doorbroken. Dit neemt niet weg dat het OM zelf een onderzoek instelt naar de oorzaken van deze dalende instroom en dat er onderzoek gedaan wordt vanuit het WODC.

Veroordeling voor Facebookbericht

In 2014 is een 40-jarige man uit Den Haag veroordeeld tot 80 uur werkstraf waarvan 20 uur voorwaardelijk voor het schrijven van een intimiderend Facebookbericht op de pagina van een woningbouwvereniging. De man was het niet eens met het plaatsingsbeleid van de woningbouwvereniging. Hij wilde met zijn Facebookbericht de woningbouwvereniging dwingen tot het volgen van een ander beleid. Nu zouden ze zich volgens hem niet houden aan het plaatsingsbeleid, maar vooral allochtone of gekleurde mensen in de huizen plaatsen. Hij werd veroordeeld de conform de eis van het OM.

Tonen ISIS-vlag is strafbaar

Sinds het opklaaien van het conflict tussen Israël en de Palestijnen in de zomer van 2014 is het aantal pro-Palestijnse demonstraties in Nederland toegenomen. Tijdens die demonstraties werden soms ook uitingen gedaan als steunbetuiging aan de Islamitische Staat (IS of ISIS). Dit heeft geleid tot veel potentieel strafbare discriminatoire uitlatingen.

Zo werd in de zomer van 2014 bij verschillende demonstraties de ISIS-vlag meegevoerd. De vraag die toen naar voren kwam, was of het tonen van een dergelijke vlag strafbaar is. Onderzoek van de specialisten van het OM op het

gebied van discriminatie heeft uitgewezen dat het tonen van die vlag strafbaar is. Het is strafbaar als aanzetten tot discriminatie en gewelddadig optreden tegen een groep mensen in de zin van artikel 137d Sr. Ook is het strafbaar als groepsbelediging over een groep mensen in de zin van artikel 137c Sr.

Na deze beoordeling door de specialisten op het gebied van discriminatie is het in het hele land toegepast. Daarmee werd een wezenlijke bijdrage geleverd aan het ordelijk verloop van de demonstraties.

Discriminatie bij sollicitatie: werkstraf

Het Openbaar Ministerie Oost-Nederland heeft op 13 augustus 2014 een werkstraf geëist tegen een 29-jarige man uit Arnhem voor discriminatie vanwege ras.

De verdachte is medewerker van een elektronicabedrijf in Arnhem. Het bedrijf plaatste vorig jaar een vacature voor een stage op de website van een school. De 24-jarige aangever reageerde per mail op de vacature.

In november 2013 kreeg hij een mail terug die niet voor hem bestemd was, maar voor de eigenaar van het elektronica-bedrijf. In de mail stond onder meer:

“... heb nog even gekeken, is niks. Ten eerste een donkergekleurde (neger)...” Het discriminerende mailtje is op Twitter en Facebook verschenen en heeft veel ophef veroorzaakt.

De officier van justitie verdacht de Arnhemmer van discriminatoire uitsluiting. De aangever is niet uitgenodigd voor het sollicitatiegesprek. De officier acht bewezen dat zijn huidskleur daarvoor de reden is. Het OM vindt dat discriminatie niet getolereerd mag worden. Het publiekelijk ter verantwoording roepen van verdachten ziet het OM als een middel om de samenleving te beschermen tegen discriminatie.

Bij het bepalen van de strafeis heeft de officier rekening gehouden met het feit dat de verdachte nog nooit met justitie in aanraking is geweest. Hij en het betreffende elektronicabedrijf hebben na het voorval veel negatieve publiciteit ondervonden en zijn publiekelijk ter verantwoording geroepen. De verdachte is zelfs bedreigd. Toch is, gezien de impact en de aard van het feit, een werkstraf op zijn plaats. De officier heeft een werkstraf geëist van 40 uur. De rechtbank Gelderland heeft, conform eis, de werkstraf van 40 uur opgelegd.

Ze is blij dat geweld tegen lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders een topprioriteit van justitie is. Want ondanks veel positieve ontwikkelingen, zetten LHBT's op straat altijd hun 'radar' aan. Interview met Tanja Ineke, sinds tweeënhalf jaar voorzitter van belangenorganisatie COC.

‘Op straat altijd de radar aan’

foto: Ibrahim Farah

COC-voorzitter Tanja Ineke over geweld en discriminatie

“Een tijdje geleden was ik met mijn vrouw aan het fietsen. Gewoon samen fietsen. We deden niks bijzonders, niet hand in hand of wat dan ook. Op het moment dat we een aantal opgeschoten jongens passeerden, klonk geschreeuw. ‘Hé! Vieze potten!’

Het gebeurde in een split second: op het moment dat het gebeurd is, ben je elkaar al voorbijgefietst, en iedereen fietst door. Dus onveilig voelde ik me niet. Verbijsterd wel. Hadden we het nou goed gehoord? Ja, we hadden het beiden gehoord. Het voelde heel vervelend. Het is heel moeilijk de goede woorden daarvoor te vinden. Maar vragen gaan door je heen. Hoe weten ze het? Hoe zien ze het? Wat drijft hen dat te roepen? Vervelend, echt heel naar was het.

Als ik daar niet gefietst maar gelopen had, had ik me onveilig gevoeld. Want wij lesbiennes, homo's, transgenders en biseksuelen – altijd noem ik de hele LHBT-riedel – kennen allemaal wel iemand die daadwerkelijk in elkaar is geslagen. Kennen allemaal de cijfers. Kreeg de politie in 2011 nog 623 meldingen van geweld tegen LHBT's, in 2012 was dat

verdubbeld naar 1143. Die stijging komt deels omdat er meer gemeld wordt, maar dat verklaart niet alles.

Wij voelen ons onveiliger, blijkt uit de Veiligheidsmonitor van het CBS. Een op de tien lesbiennes heeft overlast in haar buurt van rondhangende jongeren, dat is bijna het dubbele ten opzichte van heterovrouwen. 21 Procent van de homoseksuele mannen zegt zich in de eigen buurt wel eens onveilig te voelen; bij heteroseksuele mannen is dat maar 14 procent. Kijkend naar de hele groep, weten we dat zeventig procent van de LHBT's in zijn leven te maken krijgt met fysiek of verbaal geweld. Dat vind ik gewoon veel.

‘Ik ken zelf homoseksuele amateurvoetballers die dat stilhouden in de kleedkamer’

We voelen ons dus kwetsbaar. Kijk, iedereen heeft wel wat. Dus je kan ook worden nageroepen met ‘hé, rooie’. Of worden uitgescholden of geplaagd vanwege je grote neus, je flaporen of wat dan ook – dat kan heus vervelend zijn. Maar ik denk dat die mensen om die reden niet in elkaar geslagen worden. Maar als wij homo's worden beledigd, hebben we gelijk angst voor geweld.

Daarom zijn we ontzettend blij dat geweld tegen LHBT's in 2014 als topprioriteit is benoemd. Dat is vastgelegd in de gezamenlijke Veiligheidsagenda 2015-2018 van het OM, Politie en het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Officiële prioriteit! Daar hebben we heel hard voor gepleit. Dus iedereen binnen de kolom, van minister tot wijkagent wordt er op bevraagd en ‘afgerekend’. En het werkt, heb ik al ervaren.

Want twee weken geleden werd er bij ons ingebroken – ik zit nu nog tegen een tijdelijk raam te kijken. De inbraak gaf een hoop rommel en ravage, er zijn dingen weg. Zo lang het materieel is, is het wel op te lossen. Kan helaas iedereen overkomen, nietwaar?

Toen er werd ingebroken, waren wij niet thuis. Bij thuiskomst was de politie al in huis geweest en had dat noodraam geplaatst. Wij naar binnen. Direct kwam de agent, een heel attente man, weer terug. Voordat we samen naar boven gingen waarschuwde hij ons: 'Er is bij jullie iets op de muur geschreven. Schrik er niet van, we denken dat het niet persoonlijk is.'

Het eerste wat toen door mij heen ging was: o jee, wat zal er staan? Iets als: vieze potten? Toen zagen we het staan: 'Kankerhoer'. Weet je, het was deels een opluchting. Ook dat er 'kankerhoer' stond en niet 'kankerhoeren'.

De volgende dag belde de wijkagent. Vroeg hoe het ging, en of we er nog last van hadden. Ging wel, zei ik, al vond ik de tekst op de muur, die je niet zomaar weggepoetst kreeg, wel confronterend. 'Ja,' zei hij, 'het was natuurlijk ook persoonlijk.' Toen zei ik: 'Het was juist niet persoonlijk.' Hij zei toen, kennelijk bladerend in zijn dossier: 'Wat stond dan op de muur? Want ik heb hier in de melding staan: het gaat om een lesbisch stel, dus je moet even extra opletten.'

Toen legde ik uit dat het geschrevene niet naar mijn geaardheid verwees. 'Maar toch,' zei de agent, 'als er maar iets is waardoor u denkt dat het er toch mee te maken heeft, meld het dan en kom naar me toe. Dan gaan we daar extra werk van maken.' Ik heb geen idee of hij wist dat ik COC-voorzitter was, ik heb hem dat nooit gezegd. Maar dát die aantekening in zijn dossier was beland en dat die agent het zo benoemde – daar werd ik superblij van. Het werkt: van minister tot wijkagent! Zo wil ik het graag zien.

Als maatschappij hebben we nog veel te doen. Geen enkele topvoetballer die nu actief is, is uit de kast gekomen. We weten dat ze er zijn. Ik ken zelf een paar homoseksuele amateurvoetballers, die dat stilhouden in de kleedkamer. Gelukkig geldt in het amateurvoetbal ook: als je daar eenmaal uit de kast bent gekomen, valt het allemaal reuze mee. Alleen, als er de hele tijd grappen worden gemaakt over homo's, als er de hele tijd met "homo" wordt gescholden: dan is de drempel groot. Het actieplan dat we met de KNVB opstelden – en waar Michael van Praag zich persoonlijk ook in Europa hard voor maakt – is een belangrijke stap.

Ik wil niet alleen inzoomen op negatieve dingen, er zijn veel positieve ontwikkelingen. Halverwege de jaren zestig stond 36 procent van de Nederlanders echt negatief tegenover homoseksualiteit. In 2010 was dat vier procent. Spectaculair toch? Vanuit de recente Jongerenmonitor weten we: in 2005/2006 was achttien procent van de jongeren negatief over homoseksualiteit. In 2015 was dat zes procent. Tachtig procent van de jongeren komt tegenwoordig uit de kast. En ook steeds jonger uit de kast: rond een jaar of zestien. Die zichtbaarheid wordt steeds groter. Men kan en durft zichzelf te zijn, ook omdat de wettelijke bescherming van gelijke rechten steeds beter is geworden.

Als COC doen we aan belangenbehartiging. Via preventie bestrijden we discriminatie. We geven voorlichting op scholen. Daar ondersteunen we ook 'gay-straight alliances' waarin LHBT- en heterojongeren samen vechten voor een veilig klimaat op school. Voor instellingen in de ouderenzorg – daar wordt ook gediscrimineerd – hebben we een tolerantiescan ontwikkeld. We werkten mee aan het actieplan tegen homofobie in het voetbal.

Iedereen kan wat doen. Wij LHBT's ook. Doe altijd aangifte, ook als je 'slechts' wordt uitgescholden, zo heeft Ellie Lust, voorzitter van het politieteam Roze in Blauw, mij geleerd. Als de politie van tien mensen signalen krijgt dat er ergens steeds wordt gescholden, kunnen ze erop af. Horen politie en OM niks, dan kunnen zij niks. Men zou wel iets meer kenbaar kunnen maken wat er in die hele keten gebeurt nadat je aangifte hebt gedaan. Dan neemt bereidheid om aangifte te doen ook toe.

Dat er in Amsterdam speciale 'Roze in Blauw-agenten' zijn voor LHBT's die te maken krijgen met geweld, werkt goed, en wordt op ons aandringen nu in het hele land uitgerold. Het helpt als de politie aangiftes altijd serieus neemt. Er gebeurt in toenemende mate wat met aangiftes. Verder hebben we het 'veiligheidsnetwerk' van COC, politie en OM, waarvan het OM de initiatiefnemer was. Als er een incident is, komt dat netwerkje bij elkaar. Heel snel en vroeg brengen we dingen onder elkaars aandacht. Je belt elkaar gewoon eerder.

Als het OM vervolgt, geeft ons dat wel vertrouwen. In de rechtszaal zien we dat justitie discriminerend geweld echt aanpakt. Al valt op dat de opgelegde straffen wel weer licht zijn. Vaak gaat het om een taakstraf van tien of twintig uur. Dat zal wel eens door gebrek aan bewijs komen, maar ik vermoed dat het ook komt omdat er geen hogere straffen opgelegd kunnen worden. Wij pleiten voor het invoeren van een hatecrime-artikel, zoals bijvoorbeeld in Denemarken, Zweden en Spanje. Daar gaat het wettelijk strafmaximum omhoog bij delicten met een discriminerende achtergrond.

'Hand-in-hand lopen, dat is onder LHBT's wel een dingetje'

Wij 'zeuren' natuurlijk vaak als COC Nederland. Willen altijd dat het beter wordt. Maar over de samenwerking met het OM, en eigenlijk over de inzet in de hele V&J-keten, zijn we heel positief. OM en COC zijn niet als enige verantwoordelijk voor verbetering, maar we zijn echt samen op de goede weg. Zo kan het OM sinds begin 2015 het in zijn systemen beter registreren als een delict discriminatiekant heeft. Dat gaat helpen om meer zicht op feiten en achtergronden te krijgen. Verder werkt het COC samen met het OM bij de opleiding voor nieuwe officieren. Er komt een module over discriminatie en geweld tegen LHBT's. Zodat er behalve juridische vaardigheden ook aandacht komt voor deze groep.

Deze groep is blij met de steeds grotere zichtbaarheid en acceptatie. Tegelijkertijd loop je daarmee meer risico op negatieve reacties. Hand-in-hand lopen bijvoorbeeld, dat is onder LHBT's nog wel 'een dingetje'. Hetero's realiseren zich dat niet zo, maar wij kunnen dat niet zo maar onbevangen doen, zonder angst. Ik merk het aan mezelf. Voordat ik hand-in-hand ga lopen, scan ik eerst mijn omgeving af. Altijd zit ergens die radar in je hoofd."

Slachtoffers

- Het OM richt zich op de dader en staat voor het slachtoffer
- Herstelbemiddeling wordt onderdeel van de strafrechtelijke afdoening
- Oog in oog met slachtoffers

Slachtofferzorg staat prominent op de agenda van het OM. Het OM richt zich op de dader én staat voor het slachtoffer. Dat is in de kern het motto. Het OM streeft naar een zichtbaar, merkbaar en herkenbaar optreden en naar betekenisvolle interventies voor slachtoffer, dader en de omgeving. Daarbij past dat het OM het slachtoffer ondersteunt in het uitoefenen van zijn rechten: op informatie, correcte bejegening en schadevergoeding.

Aanpak en rol van het OM

Sinds november 2013 heeft het OM geëxperimenteerd met herstelbemiddeling in het strafrecht. De bemiddelingen zijn uitgevoerd met professionele mediators. In totaal hebben in de pilot 256 bemiddelingen plaatsgevonden, waarvan er 169 zijn geslaagd. Een aantal bemiddelingen loopt nog. De eerste ervaringen (zie kader) laten goed zien waarom herstelbemiddeling in een belangrijke behoefte voorziet in het strafrecht. Het is een manier van ingrijpen die voor zowel slachtoffer als verdachte meer betekenis heeft. Deze alternatieve vormen van afdoening kunnen helpen de achterliggende oorzaak van het conflict weg te nemen of in elk geval hanteerbaar te maken.

In 2014 heeft het OM een instrument gelanceerd waarmee slachtoffers worden ondersteund bij het verhalen van de geleden schade. Dit systeem heet 'BOS-schade'. Het helpt slachtoffers bij het juist bepalen van de schade, bijvoorbeeld door rekening te houden met afschrijvingen of het inschatten van immateriële schade. BOS-schade is te benaderen via www.om.nl. Het OM zelf werkt ook met BOS-schade.

Doelstelling en resultaten

Het OM staat 'oog in oog' met slachtoffers. Dat gebeurt in lichte strafzaken, die via ZSM worden behandeld en waar het slachtoffer nadrukkelijk in beeld is. Het gebeurt bij zware zaken, waar officieren tijdens de zogenoemde officiersgesprekken letterlijk oog in oog zitten met het slachtoffer. Het gebeurt tijdens cursussen en opleidingsdagen voor OM-medewerkers, en ook door slachtoffers uit te nodigen bij het OM. In 2014 hebben onder meer de parketten Noord-Holland en Limburg speciale bijeenkomsten met slachtoffers en met name nabestaanden georganiseerd, samen met de rechtbank. Tijdens deze bijeenkomsten gaven nabestaanden aan op welke wijze zij het strafproces hebben ervaren. Vervolgens is gesproken met officieren van justitie en rechters over de bewustwording van dat bijna elke zaak slachtoffers kent. Om het slachtoffer nog beter op het netvlies te krijgen. En om gezamenlijk een professionele standaard voor slachtofferbejegening te verkennen.

Verdachte Utrechtse serieverkrachter aangehouden

Op woensdag 16 juli 2014 is een verdachte aangehouden in het onderzoek naar de Utrechtse serieverkrachter. Op basis van DNA-onderzoek is vast komen te staan dat het DNA van de aangehouden verdachte overeenkomt met de serieverkrachter.

Het gaat om een 51-jarige man. De man is begin 2014 veroordeeld voor fietsendiefstal. In juni heeft hij DNA moeten afstaan in het kader van de Wet DNA Veroordeelden. Een maand later maakte het Nederlands Forensisch Instituut bekend dat er een hit was op drie feiten die alle drie worden toegeschreven aan de serieverkrachter.

De Utrechtse serieverkrachter was in 1995 en 1996 actief en zorgde voor grote onrust. Na enkele jaren stilte sloeg hij in 2001 opnieuw toe.

Het onderzoek belandde telkens op dood spoor. Terugkijkend is vastgesteld dat de verdachte op twee momenten in het onderzoek in beeld is gekomen. Beide malen is onderzoek verricht naar deze man. De verdachte is indertijd ook gevraagd vrijwillig DNA af te staan voor een DNA-onderzoek. Hij heeft daar toen niet aan mee willen werken. Op basis van de toen beschikbare onderzoeksgegevens kon hij niet als verdachte worden aangemerkt. Gedurende het onderzoek is hij echter altijd subject gebleven, net als 2600 anderen.

Het onderzoek nam veel tijd in beslag, onder meer omdat het sporen betreft van bijna twintig jaar oud. De inhoudelijke behandeling van de zaak zal naar verwachting in de tweede helft van 2015 plaatsvinden.

Mediation biedt uitkomst

Een van de bemiddelingen betrof een echtpaar dat in scheiding lag. De vader en moeder leefden al apart. Voor het kind was een omgangsregeling getroffen. Beide ouders hielden zich niet goed aan de omgangsregeling en deden aangifte over en weer. In deze zaak heeft mediation uitkomst geboden. Beide ouders zagen in dat de situatie uit de hand was gelopen. Ze namen genoegen met excuses van de ander en besloten om bij het OM verzoeken in te dienen tot het staken van verdere vervolging. Een meer dan welkome bijvangst was dat ze afspraken om ook de echtscheiding zelf met een mediator te regelen. Dit alles werd vastgelegd in een overeenkomst. Op basis hiervan besloot het OM de strafzaak te seponeren. Verhalen als deze geven goed aan waarom herstelbemiddeling in een belangrijke behoefte voorziet in het strafrecht. Zonder herstelbemiddeling was waarschijnlijk een andere afdoening gekozen.

Ron P. veroordeeld voor doodslag op Anneke van der Stap

Het gerechtshof in Den Haag heeft de 39-jarige Ron P. in juli 2014 veroordeeld tot 4,5 jaar gevangenisstraf, voor onder andere doodslag op Anneke van der Stap (22). Het arrest volgde op een eis van het OM tot levenslange gevangenisstraf voor moord.

Anneke van der Stap werd op 11 juli 2005 voor het laatst gezien toen zij op het station in Enschede de trein naar Den Haag nam. Een dag later verscheen zij niet op haar werk, waarop haar vader haar bij de politie als vermist opgaf. Op 22 juli 2005 werd haar lichaam gevonden in de bosjes langs het Jaagpad in Rijswijk. De zaak bleef jarenlang onopgelost, totdat Ron P. als verdachte in beeld kwam. P. werd in februari 2010 in zijn cel, waar hij vastzat voor de verkrachting van en moord op Christel Ambrosius in 1994 (de zogeheten Puttense moordzaak), aangehouden voor betrokkenheid bij de dood van Anneke. Hij bleek o.a. spullen van haar in bezit te hebben. In de zaak-Van der Stap sprak de rechtbank P. in september 2012 vrij van

moord dan wel doodslag en veroordeelde hem alleen voor het bezit van kinderpornografie. Het OM, dat ook toen levenslang had geëist, tekende hoger beroep aan. In appèl hekelde advocaat-generaal Els Kole het feit dat verdachte Ron P. geen inzicht heeft willen geven in zijn beweegredenen. In een uitvoerige bewijsconstructie met 25 kernpunten kwam zij tot de slotsom dat er sprake is geweest van moord.

Het hof deelde die mening niet, maar het door het OM ingestelde appèl wierp niettemin vruchten af: P. werd veroordeeld tot 4,5 jaar cel wegens doodslag. Het OM is tevreden over het feit dat na de vrijspraak in eerste aanleg de dader van dit ernstige misdrijf toch een gezicht heeft gekregen; niet alleen voor de familie, maar ook voor politie en OM, die jarenlang in onderzoek hebben geïnvesteerd.

Bij de straftoemeting had het hof rekening te houden met artikel 63 Sr. Ron P. kon in beginsel worden veroordeeld tot

een maximale gevangenisstraf van twintig jaar. Maar op 17 september 2013 was hij al onherroepelijk veroordeeld tot vijftien jaar en zes maanden voor de Puttense zaak. De feiten in de zaak-Van der Stap zijn gepleegd vóór die veroordeling. De wet schrijft voor dat de rechter rekening moet houden met de veroordeling in de Puttense zaak, waardoor er in de zaak-Van der Stap niet meer dan 4,5 jaar kon worden opgelegd. Bij een veroordeling voor moord, waarop levenslang staat, zou dit anders zijn geweest.

Verdachte Ron P. heeft beroep in cassatie aangetekend. Het OM deed dat niet, omdat het niet genoeg aanknopingspunten zag voor een kansrijke cassatie. Het gerechtshof Den Haag kwam tot vrijspraak van moord door waardering van het bewijsmateriaal, zo redeneerde het OM daarbij. Bewijswaardering is voorbehouden aan de feitenrechter en biedt geen aanknopingspunt voor cassatie. Daarnaast vond het OM dat het hof de vrijspraak voldoende en begrijpelijk heeft gemotiveerd.

Wat is voorwaardelijke invrijheidstelling?

In 2014 kwamen in totaal 1132 zaken binnen bij het OM ter beoordeling voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.). In 71% (803) van de gevallen zijn bijzondere voorwaarden opgelegd. In totaal zijn 341 vorderingen tot herroeping ingediend. Daarvan zijn 188 vorderingen ingediend vanwege het overtreden van de algemene voorwaarde en 153 vanwege het overtreden van de bijzondere voorwaarden.

Met de invoering van de Wet voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) komen veroordeelden met een tijdelijke gevangenisstraf van minimaal 1 jaar alleen nog onder voorwaarden in aanmerking voor vrijlating. De wet is op 1 juli 2008 ingevoerd en kent een overgangsfase van 5 jaar.

Veroordeelden krijgen bij voorwaardelijke invrijheidstelling een aantal voorwaarden en een proeftijd opgelegd. Zo mogen veroordeelden tijdens hun proeftijd niet opnieuw een strafbaar pleit plegen. Doen zij dat wel, dan kan de voorwaardelijke invrijheidstelling worden teruggedraaid. Naast deze algemene voorwaarde, die van rechtswege geldt, zijn er bijzondere voorwaarden die door het OM kunnen worden opgelegd. Deze worden afgestemd op de persoon, het gepleegde strafbare feit en de kans dat de veroordeelde opnieuw de fout in gaat (recidivekans). Denk hierbij aan o.a. vrijheidsbeperkende voorwaarden (contactverbod, locatieverbod, drugs- of alcoholverbod of een meldingsplicht), gedragsbeïnvloedende voorwaarden (deelname aan een training) en voorwaarden gericht op zorg zoals een behandeling bij een instelling van geestelijke gezondheidszorg of verslavingszorg. De proeftijd gaat in op de dag van de vrijlating. De duur van de proeftijd varieert omdat die afhangt van de duur van de opgelegde gevangenisstraf.

Volkert van der G. voorwaardelijk in vrijheid gesteld

Volkert van der G. werd op 2 mei 2014 voorwaardelijk in vrijheid (v.i.) gesteld. Tijdens zijn v.i.-periode dient Van der G. zich, naast de standaardvoorwaarde dat hij geen nieuwe strafbare feiten mag plegen, te houden aan een aantal bijzondere voorwaarden. Deze voorwaarden zijn een meldplicht bij Reclassering Nederland, een contactverbod met een aantal nabestaanden en een slachtoffer, de begeleiding door een psycholoog of psychiater en een mediaverbod. Van der G. vestigde zich in Apeldoorn.

Het OM had ook een gebiedsverbod voor de gemeenten Hilversum (plaats delict), Den Haag (politiek centrum en vestiging overheidsorganisaties), Rotterdam (voormalige woonplaats Fortuyn en politieke achterban) en de woonplaatsen van de nabestaanden en een slachtoffer, opgelegd. De kort-geding-rechter haalde in juli 2014 een streep door deze verboden. De rechter vond dat het aan deze gebiedsverboden gekoppelde elektronisch toezicht een te ingrijpende beperking van de bewegingsruimte van Van der G. met zich

meebracht terwijl de gevreesde maatschappelijke onrust overal zou kunnen ontstaan. Ook liet de rechter meewegen dat grote commotie over de vrijlating van Van der G. tot dusver was uitgebleven. De uitspraak van de kortgeding-rechter werd later in het jaar door het hof in hoger beroep bekrachtigd.

Het OM bepaalt de voorwaarden bij een v.i. en heeft zich in de zaak Volkert van der G. laten adviseren door de Penitentiaire Inrichting, de Reclassering Nederland en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (het NIFP). De uitvoering van het toezicht op het naleven van alle bijzondere voorwaarden bij Van der G.'s v.i. gebeurt, onder de regie van het OM, door de Reclassering Nederland.

Het Gerechtshof in Amsterdam veroordeelde Van der G. op 18 juli 2003 tot 18 jaar cel voor de moord op Pim Fortuyn op 6 mei 2002. Hij kwam na het uitzitten van 2/3 deel van de opgelegde straf voorwaardelijk vrij.

Het laatste decennium is er enorm veel verbeterd aan de positie van het slachtoffer in het strafrecht. Dat zegt Jack Keijzer, vader van een vermoorde zoon. “Afgelopen jaren is er veel ten goede verbeterd.”

‘Geen bot gevangen’

Jack Keijzer ziet sterkere positie slachtoffers en nabestaanden

In 2014 is Jack Keijzer op uitnodiging van het OM gevraagd te spreken voor groepen OM'ers op de werkvloer en officieren in opleiding.

“De afgelopen jaren is er heel veel verbeterd aan de positie van het slachtoffer in het strafrecht. Dat kan ik staven. Verleden jaar heb ik een eenvoudige enquête gehouden onder de nieuwe nabestaanden (bizar, nieuwe nabestaanden, ik hoor het mezelf zeggen). Opvallend genoeg blijkt daaruit dat er een behoorlijke mate van tevredenheid is over het OM. Dan zeg ik: het was winter, maar de lente is nu aangebroken.”

Jack Keijzer is voorzitter van Aandacht Doet Spreken, de grootste landelijke lotgenotenorganisatie voor iedereen die iemand heeft verloren als gevolg van moord of doodslag. Daarnaast is hij voorzitter van de Stichting Dag Herdenken Geweldsslachtoffers, bestuurslid van de Federatie Nabestaanden Geweldslachtoffers en lid van de Vereniging Ouders van een Vermoord Kind. Hij werkt fulltime als docent economie en wiskunde, maar is bovenal vader van Remy (de jongste) en Pascal – zijn vermoorde oudste zoon.

Opleiding

“Ik ben ongelooflijk blij met de Wet versterking positie slachtoffers waarin staat dat nabestaanden op correcte wijze bejegend moeten worden”, zegt Jack Keijzer. “Natuurlijk is het te gek voor woorden dat we dat in een wet moesten vastleggen, maar het was nodig. Het was en is soms nog niet vanzelfsprekend dat nabestaanden op een juiste manier behandeld worden.”

Op uitnodiging van de SSR delen Jack Keijzer en lotgenoot Ron Sluijs, vader van een vermoorde dochter, hun ervaringen als onderdeel van de opleiding voor officieren van justitie.

“Ik vertel wie ik ben en hoe ik met justitie in aanraking ben gekomen. Ondertussen kijk ik om de paar minuten overdreven op mijn horloge. Als ik uitgepraat ben vraag ik: Wat is u opgevallen? Er is altijd wel iemand die durft te zeggen dat ik wel heel veel op mijn horloge keek. Dan leg ik uit dat officieren dat nog te vaak doen tijdens een slachtoffergesprek. Nabestaanden voelen zich dan niet serieus genomen. Mijn standpunt is: Neem de tijd, vraag of ze je snappen, leg het desnoods nog een

‘Blij met wet die correcte bejegening van nabestaanden verplicht’

keer uit. Blijf rustig en spreek in eenvoudige taal. Niet iedereen is juridisch geschoold.”

Oog in Oog

Keijzer weet zeker dat het OM het goed voorheeft met slachtoffers. Het feit dat er tijd en geld beschikbaar is gemaakt voor het ‘Oog in Oog’ project op de parketten vindt hij fantastisch. Zelf sprak hij op uitnodiging van het OM, tijdens een Oog-in-Oogsessie op parket Noord-Holland waar strafrechters en officieren van justitie luisterden en praatten over bejegening van slachtoffers.

Het gaat vaak om triviale dingen, maakt Jack Keijzer duidelijk. “Ik kreeg bijvoorbeeld geen glaasje water aangeboden

tijdens het voorlezen van mijn slachtofferverklaring, terwijl de verdachte het eerder wel kreeg. Je kunt natuurlijk denken, waar maak je je dik om, maar iedereen begrijpt dat je geëmotioneerd kan raken als je een slachtofferverklaring voorleest. Een glas water doet dan wonderen. Ander voorbeeld: Ik moest een namenlijstje invullen van mensen die in de rechtszaal plaats konden nemen. Ik was vergeten mijn naam en die van mijn vrouw op de lijst te zetten, waardoor mijn vrouw niet naar binnen mocht. Ik vertelde dat wij de ouders van het slachtoffer waren, waarop de bode zei: niets mee te maken. Nu kan ik erom lachen, maar dit mag natuurlijk niet.”

Onbeperkt spreekrecht

Sinds een paar jaar is het spreekrecht uitgebreid. Het aantal nabestaanden dat hun verhaal mag doen op de zitting is vergroot van één persoon, naar maximaal drie. Ook de kring van nabestaanden is uitgebreid. Nu krijgen ook broers, zussen, kleinkinderen, grootouders, ooms, tantes, neven en nichten de mogelijkheid om te spreken. “Ik heb daar – persoonlijk – keihard voor gevochten. Dit is een mijlpaal.” Uit eigen ervaring weet Keijzer hoe pijnlijk het kan zijn als de voorzitter van de rechtbank “gewoon nee zegt. Onze zoon mocht niks zeggen, maar ik hoorde ook dat andere nabestaanden wel toestemming hadden gekregen. Je was overgeleverd aan de goedheid van de rechtbank.” Keijzer: “Naast de uitbreiding van het spreekrecht is in 2014 een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend, waarin nabestaanden ook onbeperkt spreekrecht krijgen. Straks kunnen slachtoffers op de zitting zeggen wat ze vinden van (bijvoorbeeld) de schuld van de verdachte, het bewijs dat in de strafzaak is verzameld en wat de straf zou moeten worden. Want nu mogen nabestaanden alleen nog spreken

over de gevolgen van het misdrijf. En is het aan de goedheid van de rechters of ze toestaan dat slachtoffers meer zeggen dan (nu nog wettelijk) is toegestaan.”

Dadergesprek

Onvermoeibaar trekt Keijzer ten strijde. Hij bezoekt onder andere jeugdgevangenen om gedetineerden te vertellen wat voor ravages ze aanrichten. “Ik heb begin dit jaar een gesprek gehad met ‘onze’ dader. Hij heeft spijt. Ik kon in zijn ogen zien dat hij het meende. Dat was waardevol, omdat ik eerder het idee had dat het hem allemaal Siberisch liet. Of ik hem heb vergeven? Nee! Nooit. Hij heeft mijn eigen vlees en bloed afgepakt.” Keijzer: “De reden dat ik er zoveel energie in stop is dat gedetineerden vrijkomen. Of we nu willen of niet: ze komen op straat. Dan kan je maar beter hebben dat ze horen van een slachtoffer wat de werkelijke impact is geweest van wat ze hebben gedaan. In de hoop dat zij daar een les uit trekken.”

Na de detentie

Afgelopen jaar heeft het OM, in samenwerking met het bestuur van de Federatie, zich ingezet voor verbetering van de slachtofferbrieven die het Informatiepunt Detentieverloop verstuurt. Keijzer: “Voorheen lag onaangekondigd een brief op de mat. Plof. De dader is vrij. Punt. Nu staat er beschreven wanneer de gedetineerde wordt vrijgelaten, of er sprake is van bijzondere voorwaarden en tot wie je je kunt wenden als je vragen hebt.” Uit ervaring weet Keijzer dat het heel moeilijk voor nabestaanden is dit bericht te verteren. Daarom is afgesproken om voorafgaand aan de brief eerst telefonisch contact op te nemen met de nabestaanden. “Dan valt het bericht niet zo rauw op je dak. Dat is een enorme verbetering.”

Gebiedsverbod

“Als Federatie willen we nog bereiken dat een gebiedsverbod als standaard bijzondere voorwaarde wordt opgelegd bij voorwaardelijke invrijheidstelling. Het idee dat je samen met de dader in één winkel staat, in dezelfde kroeg zit of hem tegen het lijf loopt als je een ommetje maakt met de hond, is onverteerbaar. Voor nabestaanden is een gebiedsverbod van eminent belang.”

‘Een gebiedsverbod is van eminent belang’

De moordenaar van Keijzers zoon komt in 2017 vrij. “Die vogel woont op nog geen steenworp afstand van ons huis. Wij fietsen en wandelen daar regelmatig. Mijn vrouw werkt er in de buurt.” Het zit diep: “Toen we verleden jaar in de krant lazen dat zijn stiefvader was overleden sloeg bij ons de paniek toe. Stiefvader dood, hij hier. Ik heb gelijk gebeld om te vragen hoe het zat. Uiteindelijk mocht hij onder begeleiding vijf minuutjes afscheid nemen van zijn vader. Hij is niet bij de crematie geweest. Prima.”

Keijzer: “We zijn erg te spreken over de samenwerking met het OM. Dat moeten we met elkaar vasthouden. Dat hebben we misschien nooit zo expliciet gezegd, maar we stellen het zeer op prijs dat het OM aanwezig is bij de lotgenotenbijeenkomsten van Aandacht Doet Spreken. We hebben de laatste twee jaar nooit bot gevangen.”

Bekijk het filmpje op [OM.nl](https://om.nl) over spreekrecht met Jack Keijzer.

Maatschappelijke resultaten

Lokale veelvoorkomende criminaliteit / ZSM

- In drie jaar is de nieuwe werkwijze landelijk ingevoerd
- Start pilots ZSM en rechtsbijstand
- Maatwerk: rekening houden met omstandigheden van slachtoffer, verdachte en hun omgeving

Uit ongemak over de effectiviteit en snelheid van het strafrecht besloten het College van procureurs-generaal en de politieleiding om gezamenlijk de strafrechtelijke aanpak van veel voorkomende criminaliteit te vernieuwen. Recht dat te lang op zich laat wachten, voelt als onrecht. Recht dat te kleurloos is, voelt aan als willekeur. Het strafrecht dient een adequate reactie te zijn op ontoelaatbaar gedrag, voor zowel slachtoffers als daders. Dit houdt in dat de strafrechtelijke reactie rechtvaardig, zinvol en tijdig moet zijn dat straffen daadwerkelijk ten uitvoer worden gelegd.

Aanpak en rol van het OM

Om dit te bereiken zijn politie en OM begonnen met de werkwijze ZSM: Zorgvuldig, Snel en op Maat. Alle ketenpartners (OM, politie, Reclassering Nederland, Raad voor de Kinderbescherming en Slachtofferhulp Nederland) delen informatie over de gepleegde feiten, de omstandigheden en het verleden van de verdachte. Er is contact met het slachtoffer zodat de emotionele, financiële en fysieke schade en wensen van het slachtoffer direct meegenomen kunnen worden. Omdat alle ketenpartners hun informatie snel met elkaar delen kan de officier van justitie direct strafrechtelijk reageren en zorgen dat aan slachtoffers, verdachten en de samenleving concreet recht wordt gedaan. Waar dat verantwoord is, handelt de officier de zaak af binnen de termijn voor verhoor. Zo'n beslissing kan zijn: dagvaarden van de verdachte, (voorwaardelijk) seponeren van de zaak, opleggen van een OM-strafbeschikking, aanbieden van een transactie, of nader onderzoek door de politie. Ook kan de zaak worden doorverwezen naar het Veiligheidshuis. In het Veiligheidshuis wordt nader onderzoek gedaan, ook met zorgpartners, opdat de juiste wijze van optreden tegen dader en voor slachtoffer wordt gekozen. Er zijn pilots met mediation tussen slachtoffers en daders. Snelheid kan voor verdachten goed uitpakken. De reclasering kan direct aan de slag. Maar snel beslissen mag niet afdoen

aan de kwaliteit en het zorgvuldig informeren over de consequenties van een beslissing. Het OM hecht veel belang aan een goed verankerde rechtsbijstand voor de verdachten, zodat advocaten hun cliënten dicht bij de ZSM-tafel bijstaan.

De ZSM-werkwijze is in 2011 gestart en in 2012 landelijk toegepast. In 2014 wilde het OM de werkwijze uitbreiden langs de volgende lijnen:

- Uitbreiding van de zaken die via ZSM worden behandeld, zodat de totale instroom van de veelvoorkomende criminaliteit via ZSM loopt. Alle aangehouden meerderjarige verdachten en alle minderjarige verdachten werden al via ZSM behandeld. Doel was om eind 2014 ook alle zaken tegen verdachten die worden ontboden voor verhoor op het politiebureau en de strafzaken waarin het gehele opsporingsonderzoek is afgerond via de ZSM-locatie te laten lopen en te voorzien van een eerste beslissing.
- Openingstijden van 7x14 uur voor politie en OM, en van 7x12 uur voor Reclassering, Raad voor de Kinderbescherming en Slachtofferhulp Nederland.
- Onderzoeken op welke wijze de rechtsbijstand op ZSM kan worden verbeterd. Meer in het algemeen wordt gekeken

op welke wijze de aansluiting van de partners kan worden verbeterd.

Met al deze maatregelen willen OM en ketenpartners bereiken dat de ZSM-werkwijze zorgt voor een effectievere en betekenisvolle interventie in strafzaken van veel voorkomende criminaliteit.

Resultaten

Over de volle breedte is de ZSM-werkwijze verbeterd. In de derde reviewronde is geconcludeerd dat de opzet, het bestaan en de werking van ZSM in grote lijnen is gerealiseerd. Daarmee is in drie jaar tijd een nieuwe werkwijze in de hele strafrechtshetketen in het hele land gerealiseerd. Inmiddels wordt tachtig procent van de zaken op ZSM afgehandeld, het overgrote deel wordt ook echt van een beoordeling voorzien, vaak al binnen een dag.

De instroom van veelvoorkomende criminaliteit boog in 2014 in alle arrondissementen af naar de ZSM-locatie. Er worden nagenoeg geen zaken meer ingestuurd via de parketten. Dat betekent dat in elke daarvoor in aanmerking komende zaak de ZSM-aanpak kan worden gerealiseerd.

Alle ZSM-locaties zijn conform afspraak 7 x 14 uur geopend. De openingstijden van het parket Centrale Verwerking OM (CVOM) voor de afdoening van dronken rijden, zijn de afgelopen periode verder uitgebreid. Op vrijdag en in het weekend is de CVOM al 24 uur per dag open. Op de andere dagen 15 uur. De komende periode worden deze openingstijden verder uitgebreid. Zo wordt een automobilist die wordt verdacht van rijden onder invloed, meteen gecorrigeerd.

In november 2014 zijn drie pilots 'ZSM en rechtsbijstand' gestart. Goede rechtsbescherming voor verdachten is cruciaal voor het slagen van de werkwijze ZSM. Aan de hand van de uitkomsten zal in 2015 worden besloten hoe rechtsbijstand op de ZSM-locaties wordt ingericht. De sturing op het ZSM-proces breidt zich steeds meer uit van de initiële instroom en beoordeling op ZSM tot het hele proces: van intake bij ZSM tot en met de eindbeslissing van het OM en in geval van dagvaarding tot de zitting bij de rechter. Het effect van een afdoening hangt immers niet alleen af van de

eerste beslissing, maar ook van de kwaliteit en de snelheid waarmee de zaak wordt afgedaan en geëxecuteerd. Er wordt daarom nadrukkelijk nagedacht over de rol en positie van rechters bij ZSM (zie interview).

Rechtsbijstand op evenementen

Daarnaast is er naar aanleiding van de directe afdoening van strafzaken op festivals/evenementen (zoals bij Lowlands in 2014) discussie ontstaan over de wenselijkheid om verdachten in staat te stellen om zich te voorzien van rechtsbijstand voorafgaand aan de afdoeningsbeslissing door het OM. Verdachten dienen goed te worden geïnformeerd over de mogelijke gevolgen van de directe afdoening (bijvoorbeeld directe betaling van een geldboete na een uitgevaardigde OM-strafbeschikking) voor de justitiële documentatie (strafblad) en mogelijkerwijs een verklaring omtrent het gedrag (VOG). Het College heeft inmiddels besloten dat er dient te zijn voorzien in rechtsbijstand als OM en politie zaken bij evenementen afdoen op locatie. Elke verdachte wordt dan in staat gesteld – voorafgaand aan het nemen van een afdoeningsbeslissing door het OM – een advocaat te raadplegen. De verdachte kan in vrijheid beslissen of hij ingaat op de aangeboden transactie of strafbeschikking na overleg met zijn of haar advocaat.

Kwaliteit

Het OM werkt continue aan de professionele standaard, ook binnen ZSM. Dat betekent dat er hoge eisen worden gesteld aan de kwaliteit van het strafdossier en de daarin opgenomen processen-verbaal, aan de wijze waarop door het OM de strafzaak wordt beoordeeld (waaronder de beoordeling van de schuld van de verdachte aan het strafbare feit) en de vastlegging van de genomen beslissingen, zodat er duidelijkheid bestaat richting verdachte en richting slachtoffer over de wijze waarop de strafzaak is afgedaan.

OM en politie hebben gezamenlijk een kwaliteitsprogramma opgezet dat met name de kwaliteit van de producten (processen-verbaal), de werkprocessen die daarmee verband houden en de kwaliteit van de medewerkers (door opleidingen) moet verbeteren.

Wurggreep

Een vrouw wordt op klaarlichte dag door een onbekende man bij haar keel gegrepen. De vrouw staat doodsangsten uit: "Wil deze man mij dood hebben? Wat bezielt hem? Had hij het specifiek om mij gemunt?"

De verdachte blijkt een keurige Amerikaanse zakenman met een gezin die een paar dagen in Amsterdam verblijft. Hij weet nauwelijks meer wat er gebeurd is. Waarschijnlijk is er drugs of alcohol in het spel. Hij heeft geen strafblad en

vliegt over een paar dagen terug naar Amerika. Omdat hij spijt heeft staat hij open voor mediation.

Slachtofferhulp Nederland belt met het slachtoffer en informeert naar haar wensen, de gevolgen en de schade. Het slachtoffer wil het liefst antwoord op haar vragen en staat open voor mediation. Ze wil tevens schade verhalen.

Diezelfde dag vindt mediation tussen slachtoffer en verdachte plaats.

Het slachtoffer is opgelucht, zij ziet een totaal andere man dan tijdens het misdrijf en het slachtoffer krijgt antwoord op haar vragen. Er valt een hoop spanning van haar af.

De verdachte betaalt een schadevergoeding aan het slachtoffer. Hij geeft zelfs aan dat hij een hoger bedrag wil betalen zodat ook de onvoorziene kosten gedekt zijn. De zaak wordt vervolgens geseponeerd.

Dronken Rus vernielt auto's in Amstelveen en kan gelijk afrekenen

Een Russische man die iets te diep in het glaasje had gekeken, vernielde drie auto's na een diner in Amstelveen. Nadat de Rus een spoor van vernieling had achtergelaten, werd hij aangehouden door de politie.

In een dronken bui vernielde de Rus autoruiten van drie auto's. De schade van 1560 euro en een boete van 100 euro

kon hij gelijk afrekenen. Een woordvoerder van het OM legt uit: 'Nadat de man werd aangehouden werd de zaak direct besproken door een ZSM-team. Hierin zitten medewerkers van het OM, de politie, de reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming en Slachtofferhulp Nederland. In een zaak als deze kan de straf direct worden bepaald.'

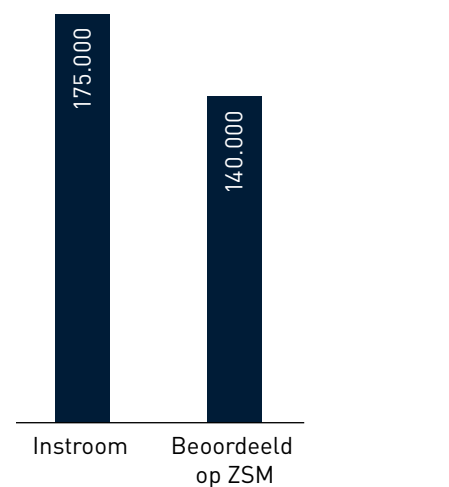
Volgens de woordvoerder werkt de aanpak vooral goed bij mensen die geen vaste woon- of verblijfplaats in Nederland hebben. Het ZSM-programma werd in 2012 ingevoerd in Nederland om veel voorkomende criminaliteit snel aan te pakken en effectief af te handelen, zo valt te lezen op de site van het OM. (Bron: ANP)

ZSM-resultaten 2014

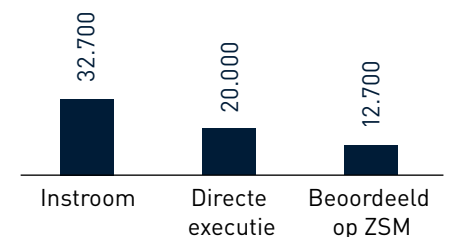

ZSM 2014

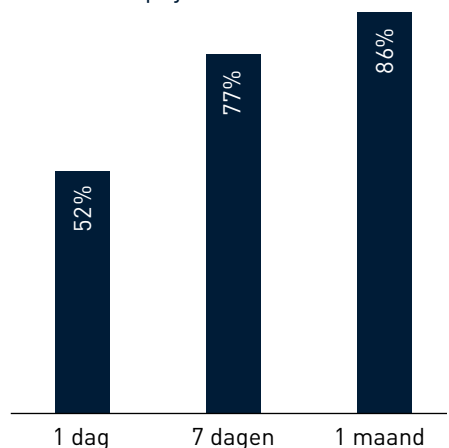
Arrondissementsparketten

CVOM

Doorlooptijden

Een zaak met een luchtje Column ZSM

Eind december 2014 liep een man tegen de lamp in een zaak met een luchtje: diefstal van gerookte zalm. Het bleek te gaan om een zogeheten veelpleger, die al een flink aantal keer eerder in aanraking was geweest met de politie. Hij liep in twee proeftijden en navraag bij de reclassering wees uit dat die nog niet veel grip op hem had. Er volgde binnen drie dagen een snelrechtzitting, en het werd dure vis. De man kreeg drie weken gevangenisstraf opgelegd, plus de tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke straf: nog eens drie weken.

Om te voorkomen dat hij opnieuw de fout in zou gaan schroefde de rechtbank ook de reclasseringsvoorwaarden aan: meneer moet verplicht meewerken aan opname in een verslavingskliniek. Een dergelijke bijzondere voorwaarde kan alleen de rechter opleggen. Op deze wijze heeft snelrecht echt een toegevoegde waarde. Snel duidelijkheid en als het nodig is snel een behandeling afdwingen.

Tijdens een avonddienst in januari 2014 kwam er een zaak voorbij met een heel ander luchtje. Het ging om een jongedame, die parfum had gestolen uit een winkel. Tijdens het verhoor bekende ze het feit.

Maar ze gaf ook aan dat het helemaal niet goed met haar ging. Dat ze worstelde met verschillende verslavingen. De vrouw had een volledig blanco strafblad, wat normaal gesproken reden zou zijn om de zaak af te doen met een boete. Maar dat leek me in dit geval geen goede afdoening. Het leek mij belangrijk dat ze snel met de reclassering zou spreken om te kunnen werken aan haar problemen. In zo'n geval geven we aan de verdachte een oproep mee om zich binnen drie dagen bij de reclassering te melden voor een gesprek.

De reclassering kan direct hulpverlening en ondersteuning op gang brengen en rapporteert daarover aan de officier. Het advies van de reclassering wordt meegewogen door de officier van justitie, waar ze op een later moment moet verschijnen voor een definitief besluit over de strafzaak.

Paul Morsch

Deze column verscheen eerder in het huis-aan-huisblad De Havenloods

Foto: Arjen Stada

Iets meer dan een derde van alle ZSM-zaken komt voor de rechter. Dat er afspraken gemaakt moeten worden over looptijd en zittingsruimte is evident. Rechter en portefeuillehouder versnellingstrajecten Geert Lycklama à Nijeholt: “Het streven van OM en ZM is om binnen acht weken een beslissing te nemen. Dat blijkt te snel.”

‘Laten we samen kijken waar winst is te boeken’

Zittende magistratuur in de basis positief over ZSM

“Het geeft een goed gevoel als je als rechter recht spreekt op het moment dat het er nog toe doet. Ik kan me de tijd nog heugen dat we zaken hadden van twee jaar oud, of ouder. Dan moest je een beslissing nemen, omdat iemand ooit aangifte had gedaan. Dan dacht je wel eens: voegt dit nog wat toe? Dat gevoel heb je bij ZSM-zaken - als je die in complete vorm voor je neus krijgt om af te doen - zeker niet. Dit is echt recht-spreken!”

Dat zegt rechter Geert Lycklama à Nijeholt, afdelingsvoorzitter van de strafsectie van de rechtbank Noord-Holland en sinds maart 2015 tevens voorzitter van het Landelijke Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS). Namens het LOVS heeft hij de versnellingstrajecten van de zittende magistratuur in portefeuille. Lycklama

‘Regelmatig komt het voor dat het OM ZSM-zaken moet intrekken’

schuift zijn bureaustoel aan de vergader-tafel, nadat de secretaresse een glaasje water heeft gebracht. Hij slaat zijn armen over elkaar, leunt wat achterover en vertelt verder: “Mijn grondhouding over ZSM is positief, maar er zijn wel twee zorgen. De eerste is de belangrijkste. Snelheid mag niet ten koste gaan van kwaliteit. Daarnaast zijn de strafdossiers niet altijd volledig, waardoor op zitting geplande zaken door het OM weer worden ingetrokken. Dat leidt tot inefficiënt gebruik van de zittingsruimte.”

“Een jaar of drie geleden ben ik benaderd door het OM om zitting te nemen in een project dat onderzoek doet naar de aansluiting van de zittende magistratuur (ZM) op ZSM. Het standpunt van het LOVS was toen, en is nog steeds, dat we in de basis positief zijn. Snelheid is in sommige zaken heel erg goed. Maar we zouden geen rechters zijn als we ook niet een paar kritische kanttekeningen hadden. Als de snelheid ten koste gaat van zorgvuldigheid dan ben je niet goed bezig!”

Lycklama herhaalt het een aantal keer. Niet zozeer dat er zorgvuldig gehandeld moet worden voor de rechters zelf, maar

voor de partijen die ermee te maken hebben: de verdachte en het slachtoffer.

Afwijkende beslissing

Heel veel ZSM-zaken zien wij helemaal niet, onderkent Lycklama. “Alleen zaken waarin op ZSM besloten wordt tot dagvaarden bij de rechtbank en ZSM-zaken waar verzet tegen de aangeboden strafbeschikking is aangetekend (iets meer dan vijf procent van de gevallen). Wat we met name in die verzet-zaken zien is dat de rechter op zitting vaak een afwijkende straf oplegt ten opzichte van de eerdere OM-strafbeschikking of het transactievoorstel. Dat verschil is bij die verzet-zaken veel groter dan het verschil tussen eis en vonnis bij de ZSM-zaken waarin direct tot dagvaarden is besloten.”

Een reden daarvoor vormen volgens Lycklama simpelweg de verschillende opvattingen over de strafmaat. “Maar die afwijking ontstaat ook, omdat er iets met het bewijs niet in orde is. Het gevaar bestaat dat aan de ZSM-tafel op basis van de snel beschikbare informatie van de politie een verkeerde conclusie wordt getrokken. Neemt men de tijd om bijvoorbeeld een getuigenverklaring in het dossier toe te

voegen, dan is de conclusie misschien anders dan eerst gedacht. Dat is overigens vaak achteraf ook de bevinding van het OM.”

In acht weken een beslissing

ZM en OM hebben afspraken gemaakt over doorlooptijden. Een derde van de zaken die binnenkomt bij de ZSM wordt voorgelegd aan de rechter. Dat zijn zaken die niet via een OM-afdoening in ZSM kunnen worden afgedaan. Het streven is om ook deze zaken zo-snel-als-mogelijk af te doen, om binnen acht weken een beslissing te nemen.

Lycklama: “Niet omdat rechters acht weken nodig hebben om het dossier te lezen (wij kunnen meerdere zaken binnen een dag voorbereiden), maar wel om de politie en OM tijd te gunnen om het dossier compleet te maken.”

Hij legt er wat cijfers naast. In één maand tijd komen landelijk zo’n 15.000 strafzaken binnen. Daarvan worden 12.000 zaken ZSM beoordeeld. Van die 12.000 worden meer dan 4.000 zaken gedagvaard. “Uiteindelijk is dat de categorie die wij binnen acht weken op zitting willen hebben. Daar zijn wij in dit arrondissement Noord-Holland ook druk mee bezig. Maar het is moeilijk. Acht weken is bijvoorbeeld een korte termijn om het dossier zo samen te stellen dat de rechter een beslissing kan nemen.”

Intrekken

Afgesproken is dat ZSM-dossiers één à twee weken van te voren bij de rechtbank moeten liggen. Maar wat regelmatig voorkomt is dat het OM zaken moet intrekken, omdat het dossier kort voor de zitting (nog) niet compleet is, aldus Lycklama. Die zaken worden dan op een latere zitting aangebracht. “Helaas stelt het OM voor de opengevallen zittingsruimte niet altijd een nieuwe zaak beschikbaar.

‘Het is gemakkelijk om te roepen dat het een zootje is bij een ander. Ik vind altijd dat je ook naar jezelf moet kijken’

Die ongebruikte zittingscapaciteit kost de Rechtspraak geld. Ook blijven daardoor andere zaken op de plank liggen. Dat is zonde, ook voor de samenleving. Het is dus belangrijk om met het OM in gesprek te zijn over wat voor zittingscapaciteit het OM nu precies nodig heeft.”

Lycklama: “De Rechtspraak heeft tot nu toe gezegd: wij bieden zittingsruimte aan en het is aan het OM om die met zaken te vullen. Ons maakt het niet uit of dat ZSM-zaken zijn of loopzaken. Dat is voor ons niet zo erg relevant.”

De voorzitter van het LOVS vindt dat ook de Rechtspraak moet meebewegen om de problemen op te lossen. “Je kunt best aan rechters vragen om dossiers iets korter voor de zitting te hebben dan die twee weken. Dat doen we ook al bij snelrechtzittingen. Dat is ruimte die wij kunnen bieden. Maar dan vragen wij wel van OM en politie complete dossiers waarmee wij zaken betekenisvol kunnen afdoen.”

Hand in eigen boezem

Lycklama (lachend): “Ik kan nu wel vertellen dat het bij de politie en OM nog niet helemaal gladjes verloopt, maar wij hebben natuurlijk ook winst te maken. Bij ons zit het meer in het traject na de uitspraak van de politierechterzitting. Als appèl wordt ingesteld. Dan is het de bedoeling dat die ZSM-zaak ook daarna snel de deur uit is zodat het Hof er snel naar kan kijken.

Het is gemakkelijk om te roepen dat het een zootje is bij een ander. Ik vind altijd dat je ook naar jezelf moet kijken.

Bijvoorbeeld dat de Rechtspraak moet onderzoeken welk percentage van onze enkelvoudige uitspraken in appel sneuvelen, omdat het hof een andere mening heeft dan de rechter.”

Plaats aan de tafel

Geert Lycklama weet dat er wordt nagedacht of de rechter, op een of andere manier, een rol moet krijgen aan de ZSM-tafel of daar in de buurt. Een soort piket voor ZSM-rechters.

“Ik ga niet zeggen dat dat onbespreekbaar is,” zegt hij half schertsend, “maar ik zou wel willen dat het OM concreet maakt wat de toegevoegde waarde daarvan is als we de achterevenkomst op orde krijgen en we ook nog snelrecht aanbieden.”

Nieuw leven

Voor de voorzitter van de LOVS staan er wat ZSM betreft twee onderwerpen bovenaan op de agenda van 2015: “Ten eerste de appèlstromen op orde krijgen. Daar speelt het OM geen rol bij. Dat moeten we zelf doen. Maar laten we samen, OM en ZM, kijken waar we winst kunnen boeken. Samen nadenken over een goede termijn van dagvaarden van de ZSM-zaken. Die termijn hebben we nu op acht weken gesteld. We kunnen vaststellen dat veel zaken uiteindelijk niet in die gestelde termijn uitstromen. Laten we dan eens onderzoeken of het binnen tien weken wel lukt. Want als het binnen acht weken nooit lukt en binnen tien altijd, dan moeten we misschien daar onze ambitie leggen.”

Rijksrecherche

De Rijksrecherche is een algemene opsporingsdienst die valt onder het gezag en beheer van het College van procureurs-generaal van het OM. Zo vertolkt de Rijksrecherche de rol van onpartijdige instantie die (vermeend) strafbaar gedrag binnen de overheid onderzoekt.

- 33 onderzoeken naar schietincidenten, gelijk aan 2013
- Opzetten overheidsbreed 'signalenoverleg' ter versterking van het zicht op buitenlandse corruptie
- Adviserende rol bij de komende herijking van het beleid ter bestrijding van ambtelijke corruptie

114 onderzoeken

In 2014 deed de Rijksrecherche 114 onderzoeken, waarvan elf door het Team Criminele Inlichtingen. De 103 tactische onderzoeken, waaronder 33 onderzoeken naar schietincidenten, betroffen vooral incidenten binnen de opsporing (62). Verder volgden onderzoeken naar gemeenten (20), andere overheden (11), het rijk (6) en het rechtswezen (4).

Sommige Rijksrecherchezaken trokken in 2014 veel aandacht, zoals een corruptieonderzoek naar een ex-wethouder en ex-kamerlid, het onderzoek naar een mogelijk zedendelict door een voormalig secretaris-generaal en onderzoeken naar verschillende aanbestedingstrajecten binnen de politie. Ook nam de Rijksrecherche samen met de FIOD deel aan een onderzoek naar buitenlandse corruptie.

Samenwerking en integrale misdaadbestrijding

In 2014 is de samenwerking met partijen als de politie, de Koninklijke Marechaussee en de bijzondere opsporingsdiensten, waaronder de FIOD, versterkt. Dit past in de tendens om

overheidsondermijnende criminaliteit meer integraal aan te pakken. De Rijksrecherche draagt hieraan bij door bijvoorbeeld het Ministerie van Veiligheid en Justitie te adviseren bij de komende herijking van het beleid ter bestrijding van ambtelijke corruptie. Maar ook door samen met de FIOD en het OM het voortouw te nemen bij het opzetten van een overheidsbreed signalenoverleg ter versterking van het zicht op buitenlandse corruptie.

Taken

De Rijksrecherche kan worden ingeschakeld als (semi-)overheidsfunctionarissen worden verdacht van corruptie, valsheid in geschrift of schending van een geheimhoudingsplicht. Daarnaast doet de opsporingsdienst onder meer onderzoek naar vuurwapengebruik of geweld met (zwaar) lichamelijk letsel tot gevolg. Ook onderzoekt de Rijksrecherche het overlijden van personen die zijn ingesloten door politie, Koninklijke Marechaussee, Dienst Justitiële Inrichtingen en bijzondere opsporingsdiensten. Inzet van de Rijksrecherche is in het bijzonder aangewezen als dit nodig is om iedere (schijn van) partijdigheid te vermijden.

foto: Fons Sluiter

	2010	2011	2012	2013	2014
Overheidssectoren/diensten					
Gemeente		13	14	9	20
Provincie		1	0	2	0
Rijk		4	3	9	6
Opsporingsinstantie		50	64	58	62
Rechtswezen		14	9	11	4
Andere overheidssectoren		9	7	5	11
Soort incidenten*/**					
Ambtelijke corruptie	15	24	18	12	21
Schending geheimhoudingsplicht	11	9	15	16	16
Schietincidenten	25	30	25	33	33
Celdoden	4	4	0	3	4
Overige confrontaties met politie (ongeval, achtervolging, aanhouding)	13	3	20	14	8
Nalatigheid zorgplicht	2	3	6	1	0
Uitvoering rechtshulpverzoeken	0	2	2	2	0
Overig (fraude, zedendelicten, verdovende middelen, valsheid in geschrift, diefstal/verduistering, meeneed)	29	18	13	14	19
Team criminele inlichtingen onderzoeken		7	2	12	11
Totaal aantal onderzoeken		100	101	109	114

* betreft tactische onderzoeken

** in één onderzoek kunnen meerdere feiten ten laste worden gelegd

Klachten en integriteit

- Het aantal ingediende klachten is met zes procent gedaald ten opzichte van 2013
- Extra aandacht voor het tijdig informeren van slachtoffers
- 35 vermoedens van integriteitsschendingen zijn onderzocht

Klachten

In 2014 zijn bij het Openbaar Ministerie 577 klachten ingediend, een daling van zes procent ten opzichte van 2013. Uiteindelijk heeft het OM daarvan 462 klachten beoordeeld. In de overige 115 ingediende klachten was het voor het OM niet mogelijk om tot een inhoudelijk oordeel over de klacht te komen, omdat deze niet toetsbaar was.

Van de beoordeelde klachten is ruim de helft (54 procent) gegrond verklaard. Dit is vergelijkbaar met het cijfer in voorgaande jaren.

Er zijn relatief veel klachten ingediend door slachtoffers die niet goed of te laat zijn geïnformeerd over de rechtszitting, waardoor zij zich niet konden voegen in het strafproces. Het merendeel van deze klachten is gegrond verklaard. Daarnaast zijn er klachten ingediend, omdat er niet of te laat werd gereageerd op brieven. Tijdgebrek speelde hierbij vaak een rol. Ook het merendeel van deze klachten is gegrond verklaard. De gegrond verklaarde klachten zijn – waar mogelijk – naar tevredenheid van klagers afgesloten. Naast het aanbieden van excuses, is geprobeerd het ongemak te herstellen. Daarnaast heeft het OM nu extra aandacht voor het tijdig informeren van slachtoffers en het beantwoorden van brieven.

Bureau Integriteit OM en integriteitsbeleid

Sinds de start van het Bureau Integriteit OM (BI-OM) is hard gewerkt aan het invoeren van het nieuwe integriteitsbeleid en het vergroten van de bewustwording rondom integriteit. Met het BI-OM als landelijk expertisecentrum, de onderzoekerspoel, de inmiddels op elk onderdeel aangestelde vertrouwenspersonen integriteit en de ingevoerde werkprocessen, is een solide basis gelegd. GRECO (Group of States Against Corruption, een verdragsorganisatie onder de vlag van de Raad van Europa) heeft in 2013 deze beleidsbasis in Europees verband als best practice aangemerkt. Als uitvloeisel hiervan heeft OM-portefeuillehouder integriteit Kitty Nooy (plv. hoofdofficier in Den Haag) presentaties gehouden in de plenaire GRECO-vergadering in Straatsburg en tijdens een conferentie in Wenen.

Borging integriteitsbeleid

Bij de leiding van de organisatie bestaat draagvlak en motivatie voor verdere verdieping, verinnerlijking en verduurzaming. Wel

zijn er verschillen merkbaar in de fase van ontwikkeling waarin onderdelen van het OM zich bevinden.

Aandachtspunten zijn het (tijdig) melden van vermoedelijke schendingen aan het BI-OM, de uniformiteit van de afdoeningen, de rol en verantwoordelijkheden van het management en het werken aan een omgeving en een cultuur waarin dilemma's en integriteitsschendingen steeds bespreekbaar zijn.

In het overleg tussen het College van procureurs-generaal en het BI-OM zijn vervolgstappen gezet om integriteitsbeleid te stimuleren en te borgen. De eerste belangrijke stap is dat de voorzitter van het College en de landelijk portefeuillehouder integriteit gezamenlijk alle hoofden van de OM-onderdelen bezoeken. Tijdens die bezoeken staan zij stil bij de algemene situatie rond integriteit, bespreken zij lokale aandachtspunten en worden concrete afspraken gemaakt in het kader van de verankering en verdere bewustwording. Naast de gesprekken met de hoofden van de onderdelen worden ook gesprekken gepland met de vertrouwenspersoon integriteit en de ondernemingsraad.

Verder wordt gewerkt aan het instellen van een Commissie afdoening integriteitsincidenten. Doel daarvan is om alle integriteitsmeldingen zo uniform mogelijk af te doen. De commissie geeft een afdoeningsadvies aan de hoofden van de OM-onderdelen. Ook wordt nagedacht over het ontwikkelen van een of meer interactieve tools (aanvullend op de eerder ontwikkelde dvd 'Integriteit begint bij jezelf') die het gesprek over integriteit en professionele dilemma's verder kunnen bevorderen.

Een vervolgstap is de samenstelling van expertteams, die bestaan uit ervaringsdeskundigen uit het land, aangevuld met specialisten uit het BI-OM. Deze teams delen ervaringen en best practices met de lokale managementteams en dragen opgedane kennis aan hen over.

Jaarcijfers 2014

In 2014 zijn 35 vermoedens van integriteitsschendingen onderzocht, 31 hiervan zijn echt vastgesteld. Bij de geconstateerde integriteitsschendingen waren 28 collega's betrokken. De cijfers zijn lager dan in 2013. Toen was sprake van 52 onderzochte vermoedens, 42 vastgestelde integriteitsschendingen en 40 daarbij betrokken collega's. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat

Bureau Integriteit OM

Het BI-OM is een sinds 2012 een landelijk expertisecentrum met een adviserende, stimulerende en beheersende rol op het gebied van integriteit. Het BI-OM fungeert als vraagbaak en sparringpartner voor de OM-onderdelen, stimuleert bewustwording en communicatie rondom integriteit en houdt centraal zicht op aantallen integriteitsschendingen en de wijze van afhandeling daarvan.

Onderdeel van het BI-OM is een poule van onderzoekers. Hierop kunnen OM-onderdelen een beroep doen om een (vermoedelijke) integriteitsschending te onderzoeken. In de poule zitten acht hiertoe opgeleide collega's van verschillende OM-onderdelen, aangevuld met twee ervaren onderzoekers van de Rijksrecherche. In 2014 hebben vier BI-OM-onderzoeken plaatsgevonden, steeds uitgevoerd door twee onderzoekers.

eind 2014 tien zaken nog niet waren afgerond. De openstaande zaken tellen mee in de jaarcijfers van 2015.

De meeste integriteitsschendingen hadden, net als in 2013, te maken met oneigenlijk gebruik van dienstmiddelen en overschrijding van interne regels. Voorbeelden hiervan zijn heimelijk privé-gebruik van dienstmiddelen, het niet melden van voor de werkgever relevante informatie en het niet naleven van gemaakte afspraken of geldend beleid. Een andere categorie schendingen die relatief vaak voorkomt, is misbruik van of onzorgvuldige omgang met zakelijke informatie.

De disciplinaire maatregelen die zijn genomen, zijn vier berispingen, drie verminderingen van verlof, een voorwaardelijk ontslag en acht strafontslagen of beëindiging van een inhuur- of stageovereenkomst. Verder was tien keer sprake van een ambtelijke afdoening, zoals een waarschuwingsbrief.

Zaak in de publiciteit

In 2013 is ontslag verleend aan een officier van justitie die onder werktijd onder invloed was geweest van alcohol.

In 2014 heeft de Centrale Raad van Beroep (CRvB) het hoger beroep tegen het ontslagbesluit behandeld. Hij oordeelde dat de opgelegde straf van onvoorwaardelijk ontslag niet onevenredig was aan de ernst van het verweten plichtsverzuim. Hierbij ging de CRvB nadrukkelijk in op de bijzondere positie van een officier van justitie. De CRvB vindt dat van een officier van justitie een hoge mate van integriteit, professionaliteit en zorgvuldigheid wordt verwacht en dat hij een voorbeeldfunctie vervult. Met het nuttigen van alcohol onder werktijd heeft betrokkene, zo oordeelde de CRvB, de geloofwaardigheid van de strafrechtelijke handhaving in gevaar gebracht en niet alleen zijn eigen positie geschaad, maar ook het aanzien van het OM.

In 2014 kreeg waarnemend Nationale ombudsman Frank van Dooren minder klachten over het OM dan in 2013. Toch heeft hij ook zorgen, bijvoorbeeld over de afhandeling van beslag. “Officiëren zijn zo druk, dat ze dat af en toe te weinig in de gaten houden.”

‘Aantal klachten ontwikkelt zich gunstig’

Waarnemend Nationale ombudsman Frank van Dooren

Kijkend naar de klachtencijfers constateert Frank van Dooren “een gunstige ontwikkeling”. Over 2014 turfde hij minder klachten over het OM dan over 2013, maar zorgen heeft hij ook.

Het oordeel van waarnemend Nationaal ombudsman over het OM doet denken aan het weer deze maandagmiddag in maart: een voorjaarszon schijnt uitbundig binnen in zijn werkkamer op de Haagse Bezuidenhoutseweg – tegelijkertijd fluit een frisse wind langs de kantoor-kozijnen. Net als te veel zon en te veel wind, voelt te rechtmatig redeneren niet aangenaam aan.

“Het OM is meer gejuridiseerd dan andere instanties”, zegt Van Dooren. “Ik ben zelf ook jurist en jarenlang voorzitter van een strafkamer geweest. Dus wij denken in de eerste plaats: is iets rechtmatig? Voor juristen is het wat moeilijker de stap naar ‘behoorlijkheid’ te maken. Zo hebben we in het verleden bij de politie vaak gehad dat ze rechtmatig een huis ‘binnenviel’, maar dat later bleek dat een verdenking ten onrechte was. Over het vergoeden van dan ontstane schade is menig jurist geneigd te denken: het was rechtmatig, dus die schade hoeft ik niet te vergoeden.

Maar uit het oogpunt van behoorlijkheid kan je iemand dan niet met die schade laten zitten.”

Hoe heeft het aantal klachten over het OM zich vorig jaar precies ontwikkeld?

“Vorig jaar kwamen er 373 klachten binnen over alle parketten minus de CVOM (de Centrale Verwerking OM, ofwel het “verkeersparket” - red). In 2013 waren er nog 528 klachten, dus maar liefst 23 procent minder. Over de CVOM kregen we vorig jaar 186 klachten, tegenover 202 in 2013. Dat is 8 procent minder.”

Hoe verklaart u die daling?

“De interne klachtbehandeling binnen het OM is verbeterd. Als mensen het gevoel hebben dat een hoofdofficier hun klacht

goed en begrijpelijk heeft behandeld, gaan mensen daarna niet meer door naar de Nationale ombudsman. Dat zorgt voor slachtoffers steeds meer aandacht krijgt, is ook een factor. Verder zou kunnen spelen dat wij afgelopen jaren minder aan de weg hebben getimmerd met tv-cam-pagnes. Ik ben een jaar lang waarnemend ombudsman geweest, waardoor je wat minder een ‘gezicht’ naar buiten hebt.”

Misschien heeft uw instituut zo effectief gewaarschuwd en aanbevolen, dat klachten verminderd zijn?

“Dat zou kunnen. In 2013 hebben we weinig klachten gehad over sepotcodes. Het OM kan een zaak seponeren, terzijde leggen. Dat kan gebeuren onder ‘sepot-code 01’: dan is iemand ‘ten onrechte als verdachte aangemerkt’. Of onder sepot-code 02: dan was er ‘onvoldoende bewijs’. In het verleden hebben wij in een aantal rapporten aangegeven hoe wij vinden dat je naar zo’n code 01 of 02 moet kijken, omdat het forse gevolgen voor mensen kan hebben als er code 02 op hun strafblad staat. Neem een echtscheidings-situatie waarin de ene partner de andere een douw wil geven en via Meld Misdaad Anoniem meldt dat er hennep of een

‘De interne klachtbehandeling binnen het OM is verbeterd’

vuurwapen in een huis ligt. Dan komt er een inval van de politie, en die treft niks aan. Maar ja, het kán er gelegen hebben – toon maar eens aan dat je niet in bezit bent geweest van wapens. Krijg je dan sepotcode 02 (onvoldoende bewijs) inzake de Wet wapens en munitie, dan zou je daardoor een baan kunnen mislopen. Weliswaar is code 02 feitelijk gelijk aan vrijspraak: er is onvoldoende bewijs voor veroordeling. Maar tegen vrijspraak wordt heel anders aangekeken dan tegen sepotcode 02.”

Naast de gunstige trend heeft u ook zorgen. Waarover?

“Een zorg is dat het OM koploper is in het laat reageren op verzoeken van de ombudsman. Dat komt allereerst door het aantal ‘schijven’. Als wij een klacht in onderzoek nemen, moet dat allereerst naar het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Van het ministerie gaat het naar het Parket-Generaal, afdeling Bestuurlijke en Juridische Zaken (BJZ). Van daar moet het naar een lokaal parket. En daar zijn ze heel druk met veel zware en minder zware onderzoeken – de ombudsman staat niet bovenaan de prioriteitenlijst. Maar aan een burger is niet uit te leggen dat het soms meer dan een half jaar duurt voordat we een reactie van het OM hebben op de opening van een onderzoek. Naast dat tekort aan mensen is er ook een tekort aan gekwalificeerd personeel. Veel bevoegdheden van officieren worden gemandateerd: uitgevoerd op lager niveau. Daardoor vermindert de kwaliteit van bijvoorbeeld strafbeschikkingen en van beslissingen-op-beroep bij de CVOM. Daar hebben we nogal wat klachten over. Mensen krijgen een beslissing op beroep waarvan ze de motivering niet begrijpen. Ik weet dat de CVOM is opgericht om snel en efficiënt af te handelen, maar zij slaat nu wat door naar computergestuurd werken. Ook de interne klachtbehandeling bij de CVOM is te onpersoonlijk. Het lijkt er soms op of men zoekt naar argumenten en wetsartikelen om een klacht niet te hoeven behandelen. En als een klacht wordt behandeld, ervaren mensen dat het ‘met een paar regeltjes’ wordt afgedaan. Dat vinden we zorgelijk.”

Heeft u nog meer zorgen?

“We weten dat het OM zorg voor slachtoffers hoog in vaandel heeft staan. Er zijn en komen allerlei nieuwe regels die de positie van slachtoffers verbeteren. In de praktijk is het niet altijd zo mooi als het in de regels staat. Soms is een slachtoffer niet op de hoogte van een zitting, waardoor hij zich niet kan voegen. Dan constateert hij achteraf dat er een veroordeling is geweest en dat hij dan toch het hele civiele traject moet doorlopen. Er zijn slachtoffers die achteraf horen dat hun verdachte is vrijgesproken, zonder dat ze weten hoe of waarom. Volgens de regelgeving moeten slachtoffers op de hoogte worden gehouden. Dat vraagt aandacht van die officier – die al zo druk is met de opsporing en vervolging – om dat slachtoffer in beeld te houden.”

“Iets soortgelijks speelt bij de afhandeling van beslag. Als het OM beslag legt op bijvoorbeeld een auto, komt het soms voor dat de rechtbank oordeelt dat het in beslag genomene terug moet naar de eigenaar. We hebben in een aantal gevallen gezien dat zelfs na die beslissing van de rechtbank nog het beslag werd vernietigd of verkocht. Deels is dat een ‘ketenprobleem’: waar is beslag, en wie is wanneer verantwoordelijk? Maar de burger redeneert: ik heb net van de rechter gehoord dat ik mijn spullen terugkrijg, en een paar weken later hoor ik dan ineens van een officier: ‘Ja eh... het is eigenlijk net vernietigd’. Officieren zijn zo druk dat ze af en toe dit soort dingen te weinig in de gaten houden. Dat geeft natuurlijk onvrede.”

Hoe ziet u uw rol? Beslissen in individuele gevallen, of organisaties beter later werken?

“Rapporten schrijven over individuele gevallen is een klassieke taak. Maar eigenlijk is dat een klein gedeelte. We schrijven 250 rapporten per jaar terwijl we 36 duizend klachten en signalen binnen krijgen, schriftelijk en telefonisch. Ook bij het OM geldt: niet alles is een klacht, het merendeel wordt opgelost door snelle ‘interventies’. Als we problemen in individuele zaken al, via de afdeling BJZ van het

Parket-Generaal, kunnen oplossen met een lokaal parket, gaan we niet uitgebreid onderzoeken doen en rapporten schrijven.

‘De officier is vaak te druk met opsporing en vervolging om het slachtoffer in beeld te houden’

Daarnaast hebben we nog ons ‘structurele onderzoek’ als we een algemeen thema aan de orde willen stellen. Zo deden we twee jaar geleden onderzoek naar preventief fouilleren, samen met de ombudsmannen van Amsterdam en Rotterdam. Toen hebben we gepleit voor een belangrijker rol van de officier van justitie in beoordeling vooraf of bij zo’n actie de goede selectiecriteria worden gehanteerd. Een officier moet de politie minder de vrije hand geven en zo’n actie beter bewaken. Dergelijk structureel onderzoek genereert meer publiciteit dan behandeling van een individuele klacht. Onze rol is dan in zekere zin: het OM adviseren en aanbevelingen voorstellen.”

Worden die aanbevelingen goed nageleefd?

“Niet altijd. Er was bijvoorbeeld iemand die erover klaagde dat zijn auto in beslag was genomen en dat toen hij hem terug kreeg daar veel kilometers mee gereden zouden zijn en de auto in een veel slechtere staat was. Dat was achteraf natuurlijk niet vast te stellen. Toen heb ik aanbevelen om bij zo’n inbeslagname altijd een foto van de auto te maken en de kilometerstand te noteren. Dat het OM die aanbeveling niet wilde opvolgen, begreep ik niet. Maar over het algemeen worden aanbevelingen wel opgevolgd.”

Midden in de nacht met een borrel op met de auto naar een spoedklus, of een verleidelijk reisje naar het buitenland op uitnodiging van een adviesbureau. Ook bij het Openbaar Ministerie liggen de morele dilemma's voor het oprapen. Maak deze issues rond integriteit op de werkvloer bespreekbaar, bepleiten Herman Bolhaar en Kitty Nooy. "Praten over integriteit moet zo gewoon zijn als je tanden poetsen."

'Integriteit is: durf elkaar die kritische vraag te stellen'

Kitty Nooy en Herman Bolhaar

foto's: Loes van der Meer

"Stel, je hebt als officier van justitie avonddienst. In een zware, ingewikkelde strafzaak kunnen aanhoudingen worden verricht. 's Nachts om twee uur word je uit je bed gebeld. Het is zover, over een uur worden mensen aanhouden, ze willen je erbij hebben. Je hebt een paar uur van tevoren een paar glazen wijn gedronken. Stap je in de auto? In de wetenschap dat als je dat niet doet je waarschijnlijk te laat zult zijn?" Met overtuiging schetst Herman Bolhaar, voorzitter College van procureurs-generaal, een mogelijk moreel dilemma uit de dagelijkse praktijk van het OM. "Een hele belangrijke vraag in zo'n situatie is: kun je op zo'n moment iemand bellen, durf je dat, bijvoorbeeld je leidinggevende? Vertel je die eerlijk wat er aan de hand is: 'Ik moet er als een speer naar toe, maar ik heb alcohol op, wat zal ik doen?'"

Kritische vraag

Succesvol werken aan integriteit staat of valt met het voortdurend bespreekbaar maken van concrete dilemma's op de werkvloer. Dit benadrukt Bolhaar in een geëngageerd gesprek op zijn werkkamer met Kitty Nooy, plaatsvervangend hoofd-officier van parket Den Haag en landelijk programmamanager Integriteit bij het OM. "Heldere sancties op grensoverschrijdend gedrag zijn belangrijk", zegt Nooy. "Maar het begint ermee dat je het er samen over durft te hebben. Met het stellen van een kritische vraag aan je collega's, met leidinggevend die open het gesprek aangaan." Dat moet de mentaliteit binnen het OM zijn, vindt Bolhaar: "Wij zijn er immers toe geroepen de buitenwereld de maat te nemen over allerlei vormen van gedrag. Dan moet je zelf als

organisatie van onbesproken gedrag zijn. Jezelf in de spiegel aan durven kijken."

Een duidelijk zichtbare stap was de oprichting van het landelijk opererende Bureau Integriteit OM (BI-OM) in 2012. "Bij meldingen van schendingen van integriteit zijn het nu regelmatig onderzoekers van het BI-OM die in kaart brengen wat er is gebeurd", vertelt Nooy, hoofd van BI-OM. "In het verleden gebeurde dat meestal door hoofdofficiëren zelf. Ik hoor veel collega's zeggen: 'Wat fantastisch dat dit nu mogelijk is.' Het bureau heeft ook een adviserende en stimulerende rol, aldus Nooy. Zo is er een dvd ontwikkeld, die medewerkers en leidinggevend stimuleert om aan de hand van casussen met elkaar van gedachten te wisselen over het onderwerp integriteit. Ook kloppen bijvoorbeeld hoofdofficiëren bij haar aan voor advies over concrete gevallen. "Dan geef ik ze mee: 'Bel eens met hem of haar, die heeft dezelfde ervaring.'" Het goede van het bureau is volgens Bolhaar dat een groep mensen in de organisatie structureel met integriteit bezig is: "Die rol pakken ze 'dedicated' op en dat werkt stimulerend. Het is een groep mensen die je kunt bellen, bij wie je advies kunt vragen

'Je moet niet door de leiding de kamer uitgestuurd worden als je een kritische vraag stelt'

en aan wie je een onderzoek kunt toe-
vertrouwen. Maar we moeten niet gerust-
gesteld achterover gaan leunen omdat
er nu een bureau is. Integriteit is nooit
klaar.”

Weekendje Frankrijk

“Stel, een medewerker van onze personeels-
afdeling wordt uitgenodigd voor een leuk
weekend in Zuid-Frankrijk door een
adviesbureau waar wij zaken mee doen.
Doe je dat dan? Ook al heb je het idee dat
je helemaal geen zakelijke binding hebt
met diegene.” Herman Bolhaar schept er
zichtbaar genoeg in om lastige morele
dilemma's te schetsen, het liefst stap voor
stap, zoals Marcel van Dam ooit deed in
het tv-programma ‘De Achterkant van het
Gelijk’. “Het is niet alleen de vraag of je
zo'n reisje aanneemt”, vervolgt hij. “Er is
nog een vraag daaraan voorafgaand: ga
je er ook meteen mee naar je leiding-
gevende?” Bolhaar benadrukt dat leiding-
gevend een belangrijke rol spelen in
het bespreekbaar maken van integriteit:
“Je moet niet de kamer uitgestuurd wor-
den als je een kritische vraag stelt. Juist
de leiding moet uitstralen: ‘Je kunt het er
over hebben.’”

Dat is niet voor elke leidinggevende van-
zelfsprekend, weet Nooy. “Ook omdat je
zelf het idee kunt hebben heel toeganke-
lijk te zijn, terwijl dat voor anderen niet
zo voelt. Ik denk ook altijd dat ik laag-
drempelig ben, maar dat blijkt regelmatig
niet zo te zijn.” In zo'n geval gaat ze met
de betrokkene een kop koffie drinken.
“Dan zie je vaak dat mensen gedachten
over elkaar hebben die niet kloppen. Het
is de kunst – en dat is superingewikkeld –
om te kijken waar die gedachten vandaan
komen en te toetsen of ze terecht zijn.”
Zelf was Nooy als officier van justitie ooit
bang om een voorval bij haar eigen leiding-
gevende te melden. “Ik had een piketauto.
In mijn privéomgeving gebeurde iets
heftigs, wat later enorm bleek mee te
vallen. Maar ik reed wel daar naar toe met
de zakenauto, zo'n honderd kilometer.
Dat mag gewoon niet. Toen had ik dit

gewoon tegen mijn leidinggevende moe-
ten zeggen. Later dacht ik: waarom heb
ik dat niet gedaan? Het is soms je eigen
angst die in de weg zit.”

Open kaart

Daarom is Nooy zo blij wanneer haar
medewerkers gewoon open kaart spelen
als ze ergens mee zitten. “Onlangs komt
een collega naar me toe en vertelt: ‘Mijn
partner heeft iets gekocht, vreselijk haar
best gedaan om het goed te doen, nu
blijkt toch dat het om een gestolen onder-
deel gaat’. Dan zeg ik: ‘Fantastisch, dat je
mij belt’. Hij was angstig om iets fout te
doen. ‘Nee joh, je meldt het toch’, zeg ik
dan. Meld het op tijd als je iets dwarszit,
is mijn oproep.”

‘Vinden we dat normaal? Durf die vraag te stellen’

Schendingen van integriteit bij het OM
hebben niet altijd met de inhoud van het
werk te maken. Ook in de omgang tussen
collega's kunnen ongewenste praktijken
sluipen, aldus Nooy en Bolhaar. Welke
kalenders hangen hier aan de muur en
wat is daarop te zien?”, vult Bolhaar in.
“Vinden we dat normaal? Durf die vraag
te stellen. Hetzelfde geldt bij ongewenste
omgangsvormen in werkrelaties. Ik heb
het zelf meegemaakt dat mensen zich,
zonder dat je het in de gaten hebt, bui-
tengesloten voelen. Beledigd of gepest,
waardoor je heel foute werkrelaties krijgt.
Het gaat vaak om gedrag dat in de loop
der jaren stilzwijgend vorm krijgt.” Nooy
haakt in: “Jij bedoelt dat iemand die
gepest wordt de ruimte heeft om naar
zijn leidinggevende te gaan zonder zich
te schamen, want dat gebeurt vaak.
Het moet niet gebeuren dat diegene
denkt ‘Het zal mijn schuld wel zijn’ of
‘Mijn leidinggevende vindt het niet

interessant genoeg’. Daarom maken Bol-
haar en Nooy een tour langs alle hoofden
van de OM-onderdelen rondom het
thema integriteit. Ook met de medezeg-
enschap wordt gesproken. “Het is goed
om integriteit te blijven agenderen”, stelt
Bolhaar. Er is nu aandacht voor, die moet
je niet laten verslappen.”

Europese erkenning

Die systematische aandacht is ook in
Europa opgemerkt. Het integriteitbeleid
van het OM is uitgeroepen tot best prac-
tice door GRECO, een anti-corruptieplat-
form van zo'n vijftig landen wereldwijd,
verbonden aan de Raad van Europa.
“Het was een soort van geluk”, vertelt
Nooy. “Wij waren net bezig nieuw beleid
te ontwikkelen. Vooral de manier waarop
we met integriteit omgaan wordt erg
gewaardeerd. Met ook hier als rode draad
de wens om zo snel mogelijk, ‘aan de
voorkant’ over dilemma's te praten.” Nooy
heeft in 2014 diverse buitenlandse col-
lega's ontvangen die van de Nederlandse
aankpak willen leren. Ze is zelf ook op
werkbezoek geweest, onder meer in
Albanië. “Daar is de sanctionering heel
sterk. Net als de hiërarchie.”

Verwondering

De Europese erkenning gaf volgens Nooy
een boost aan het landelijk bureau. “Maar
het meest trots ben ik dat in de eigen
organisatie integriteit nu tussen de naden
en de plooiën begint te komen. Het be-
gint normaal te worden om het er over te
hebben. Over integriteit praten moet zo
normaal worden als je tanden poetsen.”
Dat was dertig jaar geleden wel anders,
herinnert Bolhaar zich. “Ik kwam van
buiten naar het OM. Ik heb me wel eens
verbaasd over de vrijheden die bepaalde
individueen in het toenmalige OM zich
permitteerden. Het was niet de bedoeling
dat je daarover een vraag stelde. ‘Waar
bemoei je je in godsnaam mee’, kreeg je
dan als antwoord. Als je als jonkie deze
boodschap krijgt, stop je met vragen.”
Dat moet nu anders gaan, zegt hij. “Pas
dan komt er een goed gesprek op gang.”

Productie, Financiën en HRM

- OM haalt productiedoelstelling; werkvoorraden afgenomen
- Personele bezetting daalt verder; nieuwe functie van de assistent-officier
- Hoge werkdruk; werken aan de grenzen van het prestatievermogen

Het OM heeft in 2014 een solide jaar achter de rug, waarin meer productie is geleverd dan in 2013 en waarin de werkvoorraden zijn geslonken. Vorig jaar waren, door de samenvoeging van arrondissementen en de volledige uitrol van de ZSM-werkwijze, de voorraden nog toegenomen. Dat is een mooie prestatie, zeker in het licht van een dalende personele bezetting en het feit dat het OM, ondanks een dalend budget, erin is geslaagd binnen de gestelde budgettaire kaders te blijven.

Het OM wil de taakstelling niet (alleen maar) realiseren met het doorvoeren van bezuinigingen of het krimpen van het personeelsbestand, maar juist ook met het doorvoeren van vernieuwingen en kwaliteitsverbeteringen. De veranderopgaven bij alle onderdelen van het OM zijn complex en kosten tijd. En zorgen voor een grote werkdruk bij de medewerkers. Er wordt van de medewerkers een uiterste krachtinspanning gevraagd om strafzaken inhoudelijk tot een goed einde te brengen. Wat dat betreft werkt het OM aan de grens van zijn prestatievermogen.

Productie

Het OM heeft in 2014 meer dan 218.000 misdrijfzaken behandeld. Daarvan zijn 103.000 zaken door het OM zelf afgedaan. Het aantal behandelde zaken is licht gestegen ten opzichte 2013, en ligt ruim boven de met het Ministerie van Veiligheid en Justitie afgesproken aantallen. Het aandeel misdrijfzaken dat direct is beoordeeld aan de 'ZSM-tafel' is ten opzichte van vorig jaar verder gestegen. Maar ondanks de groei van deze ZSM-zaakstroom is het OM erin geslaagd om net als vorig jaar 77 procent van de aangeboden zaken binnen zeven dagen van een inhoudelijke beoordeling te voorzien.

Het aandeel geseponeerde misdrijfzaken is stabiel gebleven met twintig procent van de OM-beslissingen. De stijging van het aantal septs die in 2013 zichtbaar werd, werd veroorzaakt door een wijziging van het sepotregistratiebeleid. Dat het OM een zaak sepo-neert, betekent overigens niet dat geen enkele ingreep plaatsvindt.

Dat blijkt ook uit de toename van het aandeel beleidssepts (+ 5 procent). Daarnaast is aan een groeiend aantal septs een voor-waarde verbonden (+ 16 procent). Ook als het OM besluit om tech-nische (ten onrechte verdacht of geen wettig bewijs) of om beleids-redenen (gering feit) niet strafrechtelijk in te grijpen, kunnen de ketenpartners maatregelen treffen. Bovendien wordt met een sepot voorkomen dat de rest van de keten onnodig belast wordt.

Het aantal behandelde overtredingszaken steeg in 2014 maar liefst met 25 procent. In deze zaakstroom levert de opsporings-instantie overtredingszaken direct aan bij het CJIB voor straf-oplegging. Het OM behandelt in deze specifieke zaakstroom vooral zaken waarin door de verdachte verzet is aangetekend of als het CJIB aangeeft dat een beoordeling door het OM noodzakelijk is.

Als betrokkenen het niet eens zijn met de verkeersboete (Mulder-beschikking) die hen wordt opgelegd, kunnen ze in beroep gaan bij de officier van justitie. Het aantal behandelde beroepen tegen een Mulderbeschikking is, na een historisch hoge productie in 2013, in 2014 weer genormaliseerd. Het OM behandelde 377.000 beroepschriften. Dat is vergelijkbaar met het aantal behandelde beroepschriften in 2012. Ook het aantal behandelde beroepen normaliseerde naar een niveau van 50.000 behandelde beroepen.

Omdat het vorig jaar niet gelukt is om alle zaken die bij het OM instromen tijdig van een beoordeling te voorzien, heeft het OM in 2013 een voorraad opgebouwd. In 2014 heeft het OM, in overleg

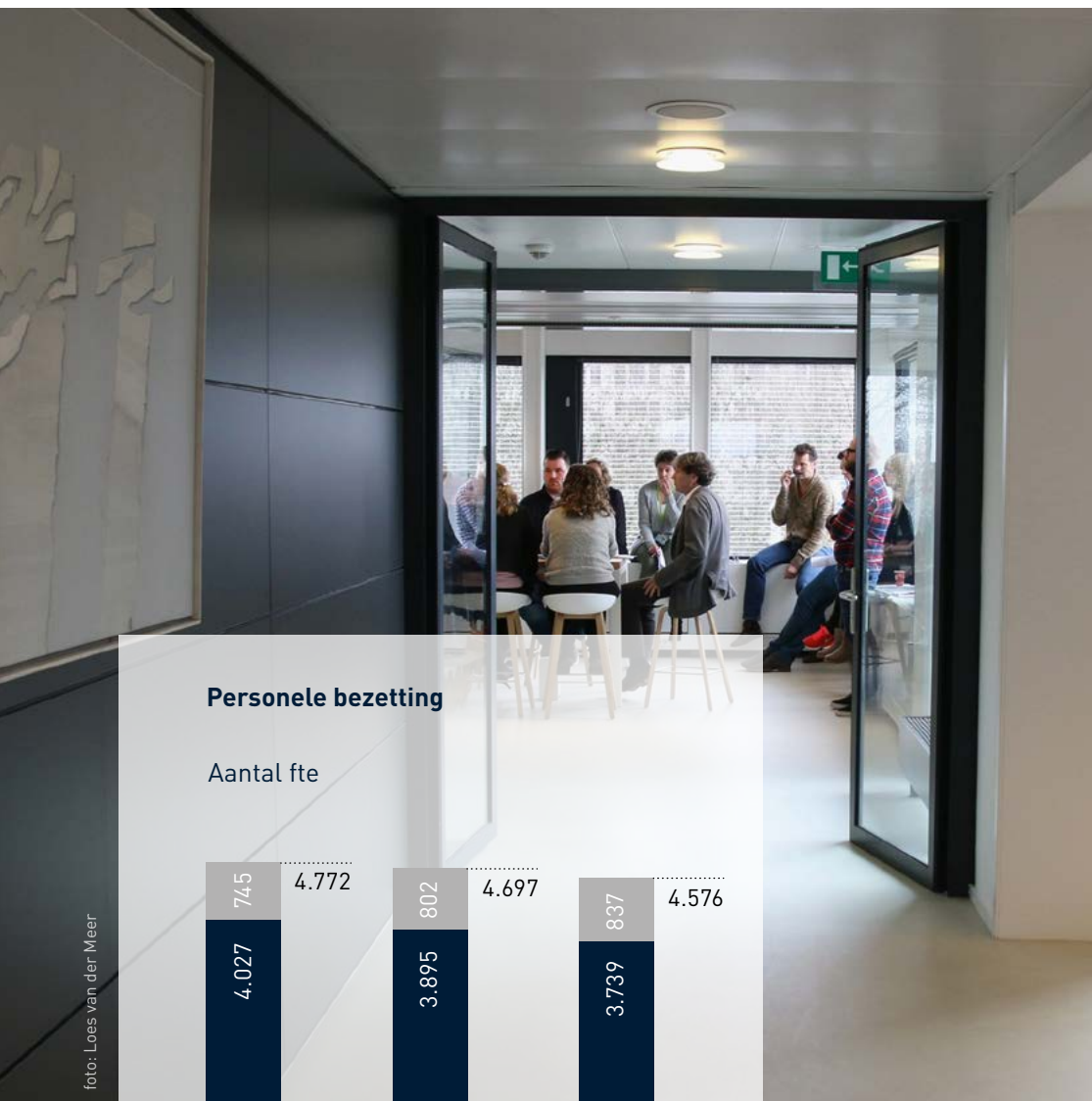

foto: Christiaan de Bruijne

Productie	2010	2011	2012	2013	2014
Rechtbankzaken (misdrijven)					
Instroom	211.500	230.100	224.600	209.000	210.000
Aantal beslissingen	207.800	215.100	223.500	216.850	218.000
Uitstroom	208.500	212.300	218.600	211.750	208.900
> waarvan afdoeningen OM	89.000	96.000	109.900	103.750	103.300
> waarvan afdoeningen door de rechter	119.500	115.500	108.700	108.000	105.600
Kantonzaken (overtredingen)					
Instroom	199.100	171.800	125.600	93.000	118.400
Aantal beslissingen	206.200	165.000	126.200	96.700	212.000
Uitstroom	181.800	206.450	137.000	94.500	99.900
> waarvan afdoeningen OM	45.900	83.100	63.700	41.800	51.500
> waarvan afdoeningen door de rechter	135.900	123.350	73.300	52.700	48.400
Mulderzaken: uitstroom beroepen	313.400	281.400	376.200	515.000	377.000
Hoger beroep: uitstroom (totaal)	22.900	23.200	22.500	22.200	23.800

Uitgaven (x 1.000)	Kader ontwerpbegroting	Eindkader	Realisatie	Verschil
P&M	€ 464.290	€ 482.571	€ 482.476	€ 95
Gerechtskosten	€ 25.633	€ 29.926	€ 33.360	- € 3.434
Domeinen	€ 12.754	€ 12.772	€ 12.753	€ 19

Toelichting tabel: Het Personeels- en Materieelbudget (P&M-budget) is het reguliere budget van het OM. Gerechtskosten en Domeinen zijn specifieke doelbudgetten waarover het OM het beheer voert. De eerste kolom toont het initieel beschikbaar gestelde budget conform de begroting van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Dit budget is gedurende 2014 aangepast door allerlei budgetmutaties (zie tweede kolom). De laatste kolom geeft de uiteindelijke hoogte van de uitgaven in 2014 weer. De verschillen tussen deze kolommen geven het financieel resultaat weer.

met het Ministerie van Veiligheid en Justitie, een team ingericht (het Virtueel Parket) om deze overvoorraad snel en doelgericht weg te werken. Die aanpak is succesvol gebleken. Het Virtueel Parket heeft in 2014 meer dan 52.500 extra zaken beoordeeld: 18.000 misdrijfzaken en 34.500 overtredingszaken. Daarmee zijn de voorraden, ondanks een licht stijgende instroom van nieuwe zaken, aanzienlijk teruggebracht.

Financiën

Net als veel andere diensten van de Rijksoverheid heeft het Openbaar Ministerie te maken met opgelegde bezuinigingen. De totale taakstelling loopt op tot 143 miljoen euro in 2018, ruim een kwart van het budget. Het is een zware opdracht om binnen dit krimpender kader de maatschappelijke resultaten te blijven realiseren die van het OM worden verwacht. Ondanks dat de oplopende taakstelling in toenemende mate spanning zet op de organisatie, heeft het OM de resultaten in 2014 kunnen realiseren binnen de afgesproken financiële kaders. Twee jaar geleden heeft het adviesbureau De Galan Groep onderzocht of en onder welke voorwaarden het OM in staat is de prestaties te (blijven) leveren in relatie tot het krimpender budgettaire kader en het functioneren van de strafrechtsketen als geheel. Hieruit bleek dat het OM de taakstelling alleen kan realiseren onder de voorwaarden van onder andere succesvolle keten-digitalisering, passende huisvesting en stroomlijnen processen.

■ Rijksambtenaren ■ Rechterlijke ambtenaren

Het realiseren van de afgesproken randvoorwaarden is noodzakelijk om duurzaam de maatschappelijk vereiste kwaliteit en prestaties te kunnen leveren en te borgen. Het OM heeft daarom opdracht gegeven tot een actualisering van het Galan-onderzoek.

HRM

Het OM geeft de noodzakelijke herziening van de OM-organisatie vorm vanuit de doorontwikkeling van de vijf werkomgevingen (zie ook OM 2020). Dit traject geeft een steeds concreter beeld van de beoogde OM-organisatie en van de opgave van de personele transitie. In de periode van 2014 tot en met 2020 gaat het OM de personele bezetting kwalitatief en kwantitatief in lijn brengen met de nieuwe OM-organisatie. Het gaat daarbij niet alleen over het realiseren van bezuinigingen, maar juist ook over het doorvoeren van vernieuwingen en kwaliteitsverbetering. Door de inzet van gerichte HRM-instrumenten als personeelsplanning (in-, door- en uitstroom) en personeelsontwikkeling is het OM erin geslaagd om in 2014 het personeelsbestand te veranderen en te flexibiliseren. Met alle medewerkers worden gesprekken gevoerd over hun bijdrage aan het OM 2020 en wat zij nodig hebben om die bijdrage te leveren. Ondertussen functioneert de strafrechtssketen nog niet optimaal. Er is sprake van ICT die een efficiënt proces nog onvoldoende ondersteunt. Er is teveel herstelwerk en kwaliteitsverlies. Onder deze druk zetten OM-medewerkers alle zeilen bij om strafzaken inhoudelijk tot een goed einde te brengen.

In het functiehuis van het OM is sinds 2014 een nieuwe functie opgenomen: de assistent-officier van justitie. De assistent-officiers-functie bestaat voor een deel uit het beoordelen van strafzaken en voor een deel uit het doen van zittingen. Het idee is dat de assistent-officier zaken met focus en eigenaarschap afdoet; hij of zij beoordeelt niet alleen de strafzaken, maar behandelt die ook zelf ter zitting. Het OM heeft in 2014 gerichte stappen gezet in de opleiding en introductie van de assistent-officier van justitie in de interventieomgeving.

De introductie van de assistent-officier is sterk bevorderd in 2014 door het succesvolle programma Virtueel Parket. Het Virtueel Parket is een tijdelijke voorziening binnen het OM, waar ervaren en onervaren beoordelaars (concernbreed) op basis van hun kennis en ervaring samenwerken. Het programma is niet alleen gericht op terugdringen van voorraden (zie ook Productie) maar het biedt tevens een leer- en werkomgeving aan 40 jonge juristen die worden opgeleid tot ervaren en kwalitatief goede beoordelaars en assistent-officiëren. De samenwerking tussen ervaren beoordelaars en jonge juristen zorgt voor een continue uitwisseling van kennis en ervaring. Naast het bieden van een opleidingsfaciliteit voor jonge juristen biedt het Virtueel Parket ook een mogelijkheid voor de huidige beoordelaars bij de parketten om te werken aan hun mobiliteit. Binnen de periode waarin beoordelaars werken voor het Virtueel Parket worden zij ondersteund in het vergroten

van hun aantrekkelijkheid voor de arbeidsmarkt en het vinden van ander werk, binnen of buiten het OM. Het Virtueel Parket speelt hiermee een belangrijke rol bij de transitie van de beoordelaarsfunctie die het OM wil doorvoeren. In 2014 zijn 38 ervaren beoordelaars afkomstig van de parketten bij het Virtueel Parket werkzaam geweest. Medio 2014 is gestart met de opleiding van 40 jonge juristen, die begin 2015 als parketsecretaris/assistent-officier zullen doorstromen naar de parketten.

Digitalisering

Het OM is een organisatie geworden die 7 dagen per week en 14 uur per dag is geopend, incidenteel zelfs 7x24 uur. Daarom zorgt het OM voor een goede digitale ondersteuning van het werk, om voor de OM-professionals tijd- en plaatsonafhankelijk werken mogelijk te maken. Officieren werken nu met tablets, wat sterk bijdraagt aan de bedrijfscontinuïteit. Zij gebruiken die als een volwaardige OM-werkplek en kunnen hun volledige zaaksdossiers raadplegen, ook in de zittingszaal.

Samen met zijn ketenpartners werkt het OM er aan om het gehele strafrechtproces digitaal te laten verlopen. Het is nu wettelijk mogelijk om papieren processen verbaal (pv's) te vervangen door rechtsgeldige digitale exemplaren. Die pv's kunnen in de verdere procesgang gebruikt worden als digitaal plaatsvervanger van het papieren origineel. Strafzaken die het OM verwerkt in het bedrijfsprocessensysteem GPS, kunnen vanaf nu digitaal worden aangeleverd bij de rechtbank. Het OM heeft bij verschillende parketten proeftuinen ingericht waar dat ook daadwerkelijk gebeurt en in de praktijk uitgetest wordt. Zo heeft het OM de eerste stappen gezet naar een volledig gedigitaliseerde strafketen. Geslept met dossiers zal hiermee uiteindelijk tot het verleden behoren.

Verder heeft het OM ook webportalen geopend om met burgers en ketenpartners informatie uit te wisselen. Voor de advocatuur is afgelopen jaar een portaal geopend door voormalig minister Opstelten, waar alle zaaksdossiers van het OM digitaal gedownload kunnen worden. Voor burgers en slachtoffers zijn ook digitale loketten beschikbaar voor informatie, advies en ondersteuning bij de procesgang. Er is tenslotte een klantcontactcentrum geopend op elk OM-onderdeel met vaste openingstijden.

Het OM heeft daarnaast geïnvesteerd in de veiligheid en continuïteit van de ICT. Er is een programma uitgevoerd om de ICT-infrastructuur robuuster te maken. Daardoor is het aantal storingen

foto: Christiaan de Bruijne

fors teruggelopen. Tegelijk is een structurele besparing gerealiseerd op de kosten van exploitatie en beheer.

Huisvesting

De afgelopen jaren is het aantal gebouwen dat het OM in gebruik heeft teruggebracht tot 24 en is een aantal bestaande gebouwen onder handen genomen. Afgelopen jaar heeft het OM een volledig vernieuwd pand in Arnhem, Rotterdam en Maastricht in gebruik genomen. Daarnaast is een nieuw kantoor voor de Rijksrecherche binnen het Paleis van Justitie te Den Haag gerealiseerd en heeft het OM een robuuste vestiging binnen de rechtbank van Leeuwarden opgeleverd. Daarmee rondt het OM de eerste fase van een herhuisvestingsprogramma af. Dat programma was in 2012 opgestart, onder andere vanwege de herziening van de gerechtelijk kaart.

Een groot deel van de OM-panden is nu ingericht volgens de principes van "Het Nieuwe Werken". Dat stelt het OM in staat om de bezettingsgraad van de gebouwen te verhogen en de bestaande ruimte veel efficiënter te gebruiken. In totaal heeft het OM in 2014 meer dan 11.000 m² kantoorruimte afgestoten, nadat in 2013 het gebruikte oppervlak ook al met 27.000 m² was gedaald. Daardoor kunnen uiteindelijk ook de kosten van de huisvesting dalen. Tegelijkertijd creëert het OM met de invoering van het nieuwe huisvestingsconcept voor de medewerkers een aantrekkelijke en moderne werkomgeving die aansluit bij het werk dat zij dagelijks uitvoeren.

Het OM-complex bij de Rijn in Arnhem onderging een metamorfose. Het gebouw werd lichter, opener en compacter. De individuele werk-kamers verdwenen, zodat alle medewerkers van het parket Oost-Nederland sinds 2014 opereren volgens 'activiteitengericht werken en huisvesten'. Joyce van der Ham, als strategisch huisvestingsadviseur bij de Dienstverleningsorganisatie OM de spin in het web van de verbouwing: "Mooi is dat ook het bestuur Het Nieuwe Werken echt in de praktijk brengt. Dat is goed voor de acceptatie."

‘Een soort thuiskomen’

Joyce van der Ham over het nieuwe kantoorconcept in Arnhem

Hoe zag het oude OM-complex eruit?

"Het oude gebouw, waarin het arrondissementsparket en het ressortsparket huisden, oogde heel traditioneel. Er waren lange looproutes in en tussen de deelgebouwen. De looplijn was echt immens. Iedere medewerker had een eigen werkkamer met één of meerdere kasten naast zich. Vergaderen gebeurde regelmatig op de eigen kamer. De trap-huizen waren afgesloten. Het was een klassiek kantoorconcept. Het bestuur zetelde slecht zichtbaar op het einde van een gang aan de rand van het gebouw. Bovendien werkten in het pand de medewerkers van de voormalige parketten Arnhem en Zutphen (enkele jaren geleden ingetrokken). Daarnaast was er een pand in Almelo en een groot pand in Zwolle. De kosten voor huisvesting waren door het traditionele huisvestingsconcept heel hoog en groeiden per jaar, terwijl de bezettingsgraad gering was en kennis- en informatieoverdracht geen vanzelfsprekendheid."

Wat was jullie ambitie?

"Het werkgebied Oost-Nederland dat na de Herziening Gerechtelijke Kaart ontstond was enorm groot. Als je dan één

groot hoofdkantoor realiseert, moet dat voor al die medewerkers iets uitstralen. Je moet er je collega's willen ontmoeten, je moet er kennis willen halen. Het moet bijna een soort thuiskomen zijn. OM'ers in Oost-Nederland zijn veel te vinden in het gebied bij de vier zittingslocaties van de rechtbanken, gemeenten, politiebureaus en veiligheidshuizen. Als ze op het parket zijn moet 'ontmoeten en uitwisselen' uitnodigend en vanzelfsprekend zijn. Tegelijk wilden we een financiële taakstelling halen: de bekende 0,7 werkplek per fte. Ook wilden we toegankelijk zijn voor bezoekers. Het gebouw moest dus zowel uitnodigend zijn als efficiënt."

Zijn de medewerkers tevreden?

"Daar durf ik met een volmondig 'ja' op te antwoorden. Het is niet voor iedereen ideaal, maar een grote meerderheid is enthousiast. Over het extra licht, de vele typen ruimtes, de openheid. De architecten hebben op een slimme manier de lichtval en de zichtlijnen in het gebouw benadrukt. Vroeger waren bijvoorbeeld de buitenzijden van het gebouw afgedekt. Als je dan door de lange gang in het midden liep, wist je niet goed waar je was en 'wat het buiten voor weer was'. Nu is er

‘De openheid van het gebouw voor bezoekers toont zich direct bij binnenkomst’

een afwisseling van glaswanden en open gebieden. Daardoor heb je het buitengebied continue als oriëntatiepunt. En weet je waar je loopt. Goed voor de acceptatie is ook dat het bestuur daadwerkelijk het nieuwe werken in de praktijk brengt. Ze werken vaak zichtbaar voor iedereen in de open ruimte. Een wereld van verschil met hun oude werkplek aan het eind van het gebouw. Ze zijn daardoor ook makkelijker aanspreekbaar. Samenwerking door alle lagen en afdelingen heen is nu veel meer gemeengoed en... zichtbaar."

Wat is een belangrijk resultaat?

"Een lans hebben we gebroken bij de afdeling Onderzoeken, sectie zware

criminaliteit. Die werkten in het oude gebouw helemaal achter gesloten deuren. In een extra beveiligde vleugel. Dat paste natuurlijk niet in het nieuwe open concept. Na vele gesprekken met betrokkenen is het tot een switch gekomen: de dossiers blijven wel beveiligd, maar de mensen niet. Dat geeft nu een totaal ander beeld. De afdeling is open, alleen de dossiers liggen in een speciale beveiligde kastenkamer. De eigen werkkamers zijn verdwenen, wel is er een belcel waar je ongestoord kunt bellen en zijn er ruime concentratiekamers. Al met al een grote winst.”

Hoe reageren bezoekers?

“De openheid van het gebouw voor bezoekers toont zich direct bij binnenkomst. Vroeger zag je een ouderwetse kantine, waarna je meteen in de beveiligde zone terecht kwam. Nu treft de bezoeker een modern, open restaurant, met werkzitjes en overal oplaadpunten en een goede wifi-verbinding. In hetzelfde gebied bevinden zich diverse vergader-ruimtes, waar genodigden en ketenpartners zelfstandig kunnen bewegen. Pas daarna kom je in het beveiligd gebied. De verbinding in het gebouw is letterlijk fysiek doorgebroken door drie nieuwe verbindingstrappen. Dat is zowel mooi als symbolisch.”

Waar heb jij persoonlijk van genoten?

“Ik vind het mooi om een project van A tot Z te regelen. De één wil een open en

transparant gebouw, de ander een concentratiewerkplek. Ik vind het geweldig om al die behoeften te vertalen naar iets wat daadwerkelijk functioneert. Mijn rol als intermediair tussen architect, aannemer en interne organisatie is hetgeen waar ik echt plezier aan beleef. Een architect of een aannemer spreekt een heel andere taal dan een medewerker. Ik besef trouwens goed dat wij veel van medewerkers vragen. Die waren gewend om hun dossiers bij de hand te hebben, hadden een kamer met een vaste collega. Als dat verdwijnt, is het best heftig. Dat moet je goed begeleiden. Verder heb ik genoten van de grote betrokkenheid van leiding en medewerkers bij de planvorming en uitwerking. Alles wat we hebben neergezet ademt hun visie en cultuurambitie uit.”

Is dit concept nu een rolmodel?

“Het concept Arnhem dient inderdaad als een soort van voorbeeld voor parketten in de rest van het land. Er zijn hier regelmatig rondleidingen voor collega's die bezig zijn de huisvesting van andere locaties te verbeteren. Daar is de vernieuwing niet altijd goed uitgekristalliseerd en dan kan ons gebouw als een spiegel dienen. Ze zien hier de lessons learned, de opties waaruit je kunt kiezen. Dat werkt inspirerend.”

‘Als ze op het parket zijn moet ‘ontmoeten en uitwisselen’ uitnodigend en vanzelfsprekend zijn’

Organisatieontwikkeling OM 2020

De samenleving verwacht dat het OM strafbaar gedrag zo goed en zo snel als mogelijk corrigeert. Dit maatschappelijk resultaat staat centraal in het denken over OM 2020. Op weg naar OM 2020 wil het OM, vanuit de visie op het vak en de kwaliteit van de strafrechtspleging, zowel de inhoud als de bezetting van het werk in de werkomgevingen anders – slimmer, innovatiever – organiseren. Door onderscheid te maken naar werkomgevingen kan met meer focus en kwaliteit worden gewerkt.

Met de ketenpartners verbetert het OM de inhoudelijke en logistieke kwaliteit van het werk in de strafrechtsketen. De juridische professionals moeten hierbij kunnen rekenen op hoogwaardige, efficiënte en servicegerichte ondersteuning van hun collega's van de beleids-, de administratieve en de bedrijfsvoeringsfuncties. Tegelijkertijd zal het OM op verschillende terreinen structureel lagere kosten moeten realiseren om de financiële taakstelling te kunnen invullen, vooral op het gebied van huisvesting, facilitair beheer en ICT/digitalisering. De veranderopgave bij alle onderdelen van het OM is dus complex en kost tijd. Tegelijk wil het OM voor zowel de eigen medewerkers als de samenleving concrete en tastbare resultaten laten zien.

SPOM

Het OM heeft in 2014 belangrijke stappen gezet in het beter bedienen van de klant. In 2014 is op elk parket een klantcontactcentrum (KCC) ingericht. Hier worden alle op het algemene nummer inkomende telefoongesprekken behandeld. In 2014 heeft het KCC landelijk 805.000 telefoongesprekken geregistreerd. Medewerkers op de KCC krijgen een op het KCC toegesneden opleiding. Mensen die bellen met het OM worden sneller en beter geholpen dan in voorgaande jaren (zie kader). Zo lieten onder anderen advocaten aan het OM weten dat de telefonische dienstverlening merkbaar is verbeterd. De inkomende telefoongesprekken komen nu direct bij de juiste personen terecht en de contactmomenten met de klant zijn beter planbaar. Deze verbetering wil het OM verder voortzetten. De samenwerking tussen de KCC's wordt verder geïntensiveerd, wat de eenduidigheid van de dienstverlening ten goede komt en tot efficiëntere inzet van mensen leidt. Standaard legt het SPOM vast welke vragen worden gesteld. Op die manier is het OM in staat sneller in te spelen op de informatiebehoefte en klachten van klanten als lerende organisatie op weg naar 2020.

Advocatenportaal

Op maandag 8 september 2014 heeft oud-minister Opstelten het Advocatenportaal geopend. Het Advocatenportaal is een gezamenlijk initiatief van OM, Rechtspraak en de Nederlandse Orde van Advocaten. Via dit portaal is het mogelijk om eenvoudige strafdossiers die een rechter op zitting behandelt, digitaal te verstrekken aan de advocatuur. Alle parketten hebben in de afgelopen periode gezamenlijk gewerkt om op uniforme wijze de dossierstukken digitaal te verstrekken. Vanaf 1 april 2015 verstrekken drie arrondissementen in goede samenwerking met de Rechtspraak nog uitsluitend digitaal enkelvoudige strafdossiers aan de advocatuur. Naar verwachting verstrekken deze zomer alle arrondissementen uitsluitend digitaal.

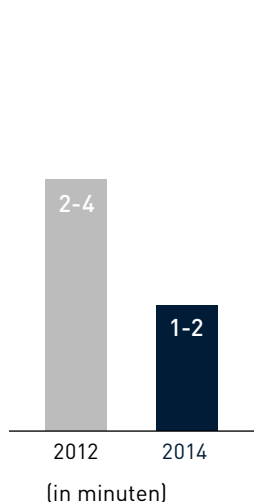
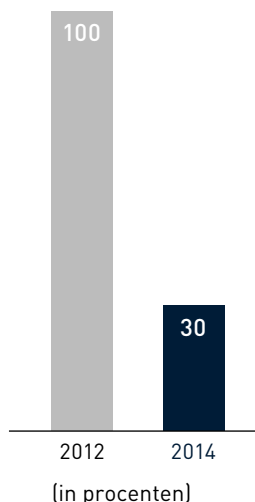
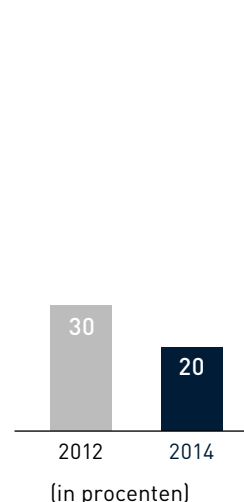
Taskforce OM-ZM

De taskforce OM-ZM is in februari 2014 gestart om de kwaliteit in de strafrechtketen te verhogen en de doorlooptijd van strafzaken te verkorten.

Naar aanleiding hiervan is een stuurgroep ingesteld die structurele, praktische oplossingen ontwikkelt voor de kwalitatieve en logistieke problemen tussen parket en gerecht. Dit alles met behoud van ieders eigen verantwoordelijkheid en wettelijke taken. Officieren van justitie en rechters zullen in een eerder stadium worden betrokken bij de voorbereiding van strafdossiers. Op elke rechtbank en gerechtshof komt een gedeeltelijk gezamenlijke administratie voor strafzaken (een zogeheten Verkeerstoren dubbelplus). Dat kan dubbel werk en uitstel van strafzaken helpen voorkomen.

OM-spaces

OM-spaces is de ontmoetingsplaats van het OM en bevindt zich in het hart van Amsterdam. De plaats waar op 'andere' vernieuwende wijze wordt gewerkt aan een veilige samenleving. Het OM doet dit door de buitenwereld naar binnen te halen: aansprekende

Wachttijd van de beller**Inkomende gesprekken naar de backoffice****Niet opgenomen inkomende gesprekken**

voorbeelden te tonen, er met elkaar over te spreken en het te vertalen naar de dagelijkse praktijk.

De ene keer gebeurt dit in kleine intervisiebijeenkomsten waar officieren mensenhandel/mensensmokkel met elkaar over de dilemma's van het vak spreken. Een andere keer waar OM-ers, politie, gemeente, woningcorporaties, verzekeraars en ontwerpers in een werksessie innovatieve manieren bedenken om woning-inbraken tegen te gaan. Ook vinden er grote bijeenkomsten plaats waar bijvoorbeeld 60 officieren luisteren naar het aangrijpende verhaal van een vader wiens zoon is uitgereisd en omgekomen.

Er is eveneens samengewerkt met de Design Academy Eindhoven over het vraagstuk hoe alcoholgerelateerd uitgaansgeweld te voorkomen. Zo hebben veertig internationale studenten ideeën en producten ontwikkeld die bij OM-spaces en op congressen en symposia zijn geëxposeerd. Door het daar samen met de politie, horeca, ondernemers, gemeente en studenten over te hebben, leert men vanuit een andere invalshoek te kijken naar een hardnekkig maatschappelijk probleem om van daaruit tot innovatieve oplossingen te komen. Mede hierdoor draaien inmiddels verschillende projecten zoals een veilig Rembrandtplein en experimenten in diverse gemeenten in Nederland onder regie van het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Ook is het scholenprogramma 'Wie grijpt in?' ontwikkeld en gestart in 2012. Dit programma draait nog steeds succesvol op scholen in Rotterdam, Utrecht, Den Haag en Amsterdam, waarbij het zelfcorrigerend vermogen van leerlingen wordt gestimuleerd. Aan de hand van cases over onder andere naaktfoto's, diefstal en heling gaan leerlingen onder begeleiding van een *peer educator* (dit is meestal een (rechten)student met een voor de leerlingen herkenbare achtergrond en uitstraling, die dichtbij de belevingswereld van jongeren staat) met elkaar en een officier van justitie in gesprek over wie wanneer in zou (moeten) grijpen.

foto: Eric Maas

Kerncijfers (afgerond op honderdtallen)

Rechtbankzaken	2014	2013	2012	2011	2010
Instroom in eerste aanleg	210.400	208.600	224.600	230.200	211.500
<i>waarvan</i>					
› Meerderjarigen	189.500	185.300	198.000	200.400	179.200
› Minderjarigen	16.600	18.900	22.400	25.100	27.200
› % minderjarigen op totaal aantal natuurlijke personen	8%	9%	10%	11%	13%
<i>waarvan afkomstig van</i>					
› Nationale Politie: regionale eenheden	193.900	191.600	206.200	209.600	191.700
› Nationale Politie: landelijke eenheid	1.800	2.200	3.400	4.000	4.300
› Koninklijke marechaussee	5.400	5.100	5.300	5.600	5.500
› Bijzondere opsporingsdiensten / -ambtenaren	9.200	9.700	9.600	11.100	10.000
<i>waarvan</i>					
› Geweld tegen personen (inclusief seksueel geweld)	49.700	49.600	53.300	52.500	48.300
› % geweld	24%	24%	24%	23%	23%
- waarvan diefstal met geweld	4.300	4.800	5.100	5.200	4.700
› Vernieling en openbare orde	3.700	30200	35.400	35.800	34.600
- waarvan openlijke geweldpleging	6.600	6900	9.200	9.900	9.600
› Vermogensdelicten	69.000	70.200	70.800	71.600	62.900
› Drugsdelicten (Opiumwet)	18.700	17.700	18.700	17.800	15.300
- waarvan harddrugs	8.400	8.000	8.200	800	7.400
- waarvan softdrugs	10.200	9.700	10.400	9.800	7.900
› Wapens en munitie	7.000	6.800	7.600	7.300	6.500
› Verkeersmisdrijven (Wegenverkeerswet)	30.000	30.100	37.800	43.400	40.500
- waarvan rijden onder invloed	20.000	21.500	27.000	31.200	29.200
OM-beslissingen	218.000	216.500	223.500	215.100	207.840
Uitstroom in eerste aanleg	208.900	211.800	218.600	212.300	208.500
<i>waarvan</i>					
› Afdoeningen OM (exclusief dagvaarding)	103.300	103.800	109.900	96.800	89.000
<i>waarvan</i>					
- Onvoorwaardelijk sepot	41.600	41.500	36.900	30.200	23.700
- % onvoorwaardelijk sepot	20%	20%	14%	11%	12%
<i>waarvan</i>					
- Administratief sepot	3.000	2.900	1.700	1.600	1.600
- Technisch sepot	21.100	23.400	20.100	15.800	13.500
- Beleidssepot	17.500	15.200	15.100	12.700	8.600
› Strafbeschikking, transactie en voorwaardelijk sepot	59.300	59.300	68.500	62.100	60.200
<i>waarvan</i>					
- Strafbeschikking	33.200	32.300	36.300	20.900	10.500
- Transactie geldsom	7.200	9.300	14.300	24.900	30.330
- Overige transacties (waaronder OM-taakstraf)	7.900	8.200	9.300	9.800	13.500
- Voorwaardelijk sepot	11.000	9.500	8.700	6.600	5.900
› Voegen (ter berechting of ad informandum)	2.400	3.000	4.400	4.500	5.100
<i>waarvan</i>					
› Voorleggen aan de rechter					
- Dagvaarden	108.500	105.600	113.600	118.300	118.800
- Oproepen ter terechtzitting n.a.v. verzet bij CJIB	6.300	6.800			
› Afdoeningen door de rechter	105.600	108.000	108.800	115.500	119.500
<i>waarvan</i>					
- Meervoudige kamer (inclusief economisch en militair)	14.800	15.700	15.100	14.100	13.700
- Politierechter (inclusief economisch en militair)	84.700	86.800	85.230	92.200	95.600
- Kinderrechter	6.100	6.600	8.400	9.200	10.200
Interventiepercentage	80%	80%	82%	85%	90%
› Aantal interventies	167.300	170.300	175.800	175.800	178.500
› Non interventies	41.600	43.000	37.800	30.900	20.300
Doorloopsnelheid					
› Eerste verhoor - afdoening (gemiddeld in dagen)	273	279	276	271	246
› Afgedaan binnen 6 maanden na eerste verhoor	56%	57%	52%	50%	52%
Jeugdzaken					
› Interventiepercentage	72%	75%	83%	84%	86%
- Aantal interventies	11.800	13.500	17.900	19.500	21.760
- Non interventies	4.600	4.500	3.700	3.600	3.400
› % afdoeningen binnen 6 maanden na eerste verhoor					
› Doorlooptijden (Kalsbeeknormen)					
- Politie (eerste verhoor - ontvangst OM binnen 30 dagen)*	-	-	-	-	-
- OM (eerste verhoor - afdoening OM binnen 90 dagen)	48%	59%	72%	76%	81%
- ZM (eerste verhoor - eindvonnis binnen 180 dagen)	40%	52%	56%	58%	62%

* Gegeven is niet meetbaar meer in verband met andere registratie methode GPS

Hoger beroep rechtbankzaken (ressortsparket)	2014	2013	2012	2011	2010
Instroom	18.400	17.500	17.600	16.300	16.500
<i>waarvan</i>					
› Jeugdzaken	800	800	900	1.000	900
› Ontnemingszaken	900	900	800	700	700
› Klachten artikel 12 Strafvordering	3.000	3.000	2.500	2.400	2.400
Uitstroom	18.800	18.000	17.800	17.200	16.400
<i>waarvan</i>					
› Eindarresten	15.700	15.900	16.100	15.200	14.100
Kantonstrafzaken	2014	2013	2012	2011	2010
Instroom in eerste aanleg	118.400	93.200	125.600	172.000	199.200
<i>waarvan</i>					
› Verkeersovertradingen	37.500	31.400	47.100	49.900	44.700
› Motorrijtuigenverzekering (WAM)	4.500	5.900	9.700	22.500	56.800
› Plaatselijke verordeningen (waaronder APV)	27.600	22.100	24.400	32.900	34.900
› Openbaar vervoer (Wet personenvervoer)	23.300	11.200	14.200	28.900	23.600
› Wetboek van (militair) Strafrecht	9.400	6.200	1.300	1.600	13.600
› Vreemdelingenwet/-besluit	300	500	400	800	1.100
› Leerplichtwet	6.600	8.000	9.700	1.000	8.500
OM-beslissingen	121.100	96.700	126.200	165.000	206.200
Uitstroom in eerste aanleg	99.900	94.500	136.900	206.400	181.800
<i>waarvan</i>					
› Afdoeningen OM (exclusief dagvaardingen)	51.500	71.800	63.700	83.100	45.900
<i>waarvan</i>					
- Onvoorwaardelijk sepot	21.400	19.500	18.500	18.900	18.100
- % onvoorwaardelijk sepot		21%	14%	9%	10%
- Strafbeschikking, transactie en voorwaardelijk sepot	30.100	22.100	44.900	63.800	26.400
<i>waarvan</i>					
- Strafbeschikking	27.200	18.700	39.000	46.700	100
- Transactie geldsom	1.700	2.100	4.200	16.400	24.400
- Overige transacties (waaronder OM-taakstraf)	600	900	1.000	1.000	1.100
- Voorwaardelijk sepot	700	1.000	800	800	800
- Voegen (ter berechting of ad informandum)	100	200	300	400	1.400
<i>waarvan</i>					
› Voorleggen aan de rechter					
- Dagvaarden	58.000	45.800	62.500	81.900	16.400
- Oproepen ter terechtzitting naar aanleiding van verzet bij CJIB	11.600	9.100			
<i>waarvan</i>					
› Afdoeningen door de kantonrechter	48.400	52.800	73.200	123.300	135.900
Interventiepercentage	85%	85%	85%	90%	90%
› Interventies	78.700	75.000	111.600	183.900	162.200
› Non-interventies	21.900	20.000	1.900	19.600	18.600
Doorlooptijd					
› % Instroom - afdoening binnen 180 dagen	*	*	57%	50%	53%
› Instroom - afdoening (gemiddeld in dagen)	*	*	220	210	205
› Instroom - 1e beoordeling (gemiddeld in dagen)	*	*	15	11	21
› 1e verhoor - afdoening	449	444	427		
Hoger beroep kantonzaken (ressortsparket)		2013	2012	2011	2010
Instroom	2.600	3.200	3.900	4.300	4.200
Uitstroom	3.100	3.500	3.800	4.300	4.500
<i>waarvan</i>					
› Eindarresten	2.900	3.300	3.700	4.100	4.200
Administratieve beroepen (Mulderzaken)		2013	2012	2011	2010
Instroom beroepen OM	384.200	449.900	382.300	304.800	322.400
Uitstroom beroepen OM	377.100	514.600	376.200	281.400	313.400
Ingestelde beroepen bij de kantonrechter	50.000	66.300	55.600	30.100	35.600
Hoger beroep Mulderzaken (Hof Leeuwarden)		2013	2012	2011	2010
Instroom	3.100				
Uitstroom	1.900	1.900	2.100	1.800	2.300

* Gegeven is niet meetbaar meer i.v.m. andere registratie methode GPS

Colofon

Ontwerp en opmaak

VormVijf, Den Haag

Met medewerking van:

Stijn Dunk (twee interviews)

Miek Smilde (tekstcorrectie)

Druk

XEROX/OBT, Den Haag

Juni 2015

OPENBAAR MINISTERIE

Uitgave

Openbaar Ministerie
Postbus 20305
2500 EH Den Haag
www.om.nl

Juni 2015

